

MŰÉSZVILÁG

[13.]

== SZERKESZTI ==
RUDNAI GYŐZŐ

KARÁCSONYI ALBUM 1899

Ára 1 korona

BOLDOG ÜNNEPEKET!

RORATE COEUM!..

=== KARÁCSONYI VERS ===

Irta
ÁBRÁNYI
EMIL

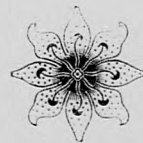
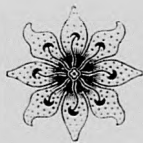
Születését vár magas fokáról
Nem hirdette kürtös dalia.
Istállóban jött világra Jézus,
Nem király-sarj, csak — Isten fia!
Nem dörögtek százegyvet az ágyúk,
Nem hurráztak dísz-csákós sorok...
Jámbor ökrök fujtak meleget rá,
És imádták rongyos pásztorok.

Édes Jézus, most is a didergő
Koldusok szelid királya vagy!
Most is ott jársz, ahol a nyomorgót
Gyötri éhség, marja téli fagy.
Hozzá lépsz és a fülébe súgod,
Míg letörli könnyét a kezed:
«Én vagyok az örök élet útja!
Támaszkodj rám! Megváltód vezet!»

A ki Jézust megtalálni vágyik
Szép karácsony hangos éjjelén:
Ne keresse pompás palotákban,
Hol nincs más, csak cifra, büszke fény!
Ott van ő a névtelen tanyákon,
Honnan nem zúg a világba hír.
Özvegy-asszonyt, árvákat vigasztal,
Mondván nekik: Boldog, a ki sir!

Ott van ő, a hol a kis tüzeeskék
Úgy ragyognak ama gyenge fán,
Mint az oltár meggyújtott gyertyái
Félhomályban, Advent évadán...
Ott, ahol az irgalom virága
Egyre hajt, bár szüntelen szedik...
Ott, a hol segítnék a nyomorgón,
Ott, a hol az embert szeretik!

Gyujtsatok fényt a sötét szobákban,
Mindenütt, ahol ma könny pereg!
Tegyetek jót, legalább ilyenkor,
Ti hatalmas, gazdag emberek!
A karácsony boldog mámorában,
Míg pohár cseng, harsog a zene:
Néha-néha eszetekbe jusson
Jézus, a szegények Istene!

EGY BARÁTOMNÁL voltunk, vidám társaságban. Ugy mentünk, hogy hamar visszajövünk, de bizony ott felejtkeztünk öreg estig. Vacsora után tréfás tereferé folyt a szalonban. Egyszerre, úgy kilenc óra felé, kinyílt a szárnyas ajtó és szépen, párosával bevonultak a házi gazda gyermekei. Hatan voltak. Két nagyobbacska fiu és négy leányka. Ugy következtek egymásután, mint az orgonasípok. Az ajtónál megálltak, kedves zavar jeleivel arcukon. A háziasszony kérdőleg tekintett férjére, aki fölemelkedett és így szólt: „Bocsássatok meg. Az a szokásunk, hogy a gyermekekkel egy kis esti dalt énekelünk el, mielőtt lefekszünk. Ezért jöttek most be ide. Engedjétek meg, hogy előttek is megtehessük. E nélkül talán el se tudnának aludni.“ Ezzel harmóniumhoz ült. A gyermekek anyjukkal köréje sorakoztak és összekulcsolták a kezüket.

Néhány bevezető akkord után fölhangzott az egyszerű ének:

Szende álomért jövünk
Zsámolyodhoz, Istenünk.
Mig föld éjnek fátyola,
Légy nyugalmunk gyámola.

A fenséges dallam úgy rezgett a szoba levegőjében, mint a szférák zenéje. Mikor befejezték, illedelmesen kezet csókoltak mindenkinek és csendben elvonultak. A társaság némán hallgatta az éneket s a pajzán hangulatot mély megilletődés váltotta fel. Senki sem merete többé köznap tréfára nyitni az ajkát.

Nemes, ideális dolgokról folyt a beszéd még vagy egy óra hosszat, azután valami megmagyarázhatatlan, magasztos békével eltelve széledtünk el.

Ugy látszott, hogy az a tiszta, őszinte áhitat, mely az éneklő gyermekek arcán tükröződött, feledhetetlen benyomást tett mindegyikünkre.

Mit gondolhattunk akkor?

Talán eszünkbe jutott: milyen bölcsen rendezte be a gondviselés, hogy mellénk adta a gyermekeket. Egyfelől a világ: gyilkos józanságával, rút önzésével, förtelmes büneivel — másfelől a gyermek: az ártatlanság, a szelid fényben ragyogó szeretet, a szüztiszta ideál.

Keresitek az angyalokat? Itt vannak közöttünk. Ők azok: a gyermekek.

Nézzétek csak a legdurvább embert is, mikor gyermekhez közeledik. Hogy iparkodik jónak látszani. Érti, hogy csak így lehet méltó: kezével érinteni a szentet. Valósággal felsőbb lényeket látunk bennük s erősen hiszszük, hogy azzal, amit értük tettünk, expiáljuk legalább egy részét annak a sok rossznak, amit mívelünk. Általuk nemesülünk meg, és a mi szépet, fönségeset érzünk és alkotunk, azt mind annak köszönhetjük, ami megmaradt bennünk a gyermekből.

A gyermek lelke az a csodaforrás, melyben időnként megtisztul az élet esunya dulakodásaiban megfakult, elkopott, rothadásnak indult közlelkiismeret. Abból merit időnkint emelkedettebb hangulatot, nemesebb indulatokat. És mikor ezeket már veszedelmesen kezdi maga alá temetni az aljas szenvedélyektől fölka-vart piszok, akkor — évenként egyszer — óriási táborra egyesülnek a gyermekek szétszórt légiói és megmutatják a világnak a lelkükben felhalmozott erkölcsi javak egész mérhetetlen summáját. Erre a látványra egyszerre

elnémul a kétségbeesés utálatos szörnye és tehetetlenül, önmagát marcangolva fetreng a porban, mint Lucifer, mikor az angyalok seregének harsonái között megjelent előtte az Ur.

Grandiózus gondolat: a földteke minden hajlásán millió és millió karácsonyfa, alattuk a legszentebb örömtől remegő gyermekek, mögöttük a felnőttek, az öregek a gyengédségnek, a meghatottságnak semmi szkepticizmussal vissza nem fojtható könyeivel a szemükben. Abból a jóságból, abból a csodálatos ihletből, mely akkor a világot átölelő hangulattá egyesülve lebeg a föld hitvány göröngye fölött, kitelnék egy menyország.

Nem tudom, vajjon állt-e valaha karácsonyfa előtt az a jeles tudós, aki a minap egy délvidéki nagy városban felolvasást tartván, tagadta a lelket. Ha nem: akkor abból a felháborodásból, mely szavait követte, megláthatta, milyen mindeneket átjáró hatalommal árad szét onnan a magasabb dolgokban való törhetetlen hit. Az a szó, melyet kimondott, ott egy egész kulturális intézmény ekszisztenciáját döntötte veszélybe. Nem is késlekedett hirlapi nyilatkozatban enyhíteni azt a hatást, melyre úgy látszik nem számított.

Szinte hallom, hogy mondogathatta egy-két bizalmasának:

— Jó, jó. Maradjon meg a tömegnek az ő illuziója.

Illuzió? Nem bánom. De honnét van mégis, hogy azok az illuziók, amelyeket mi szoktunk néha a tömegbe beledisputálni, soha sem tartósak, s miért olyan kiirthatatlanok amazok, melyek provenienciáját sokan kigunyolták, de igazán még nem fejtette meg senki?

Nem különös ez? S ha igen: szabad-e az efemer hatalmat illuziók sorába osztályozni, azt az óriási szellemi hatalmat, melyen a tudomány legélesebb fegyverei sem tudtak halálos sebet ejteni?

A tudomány, az igazságot kutatván, gyakran kénytelen szembeszállani az emberi lélekkel; de ez, mivel a maga életét igazságnak vallja, a támadást visszaverve, a tudomány ellen fordul, eltagadva tőle éppen azt, amit kutatásaiban keresett: az igazságot.

Nem hiszem, hogy a tudomány a lelket, a maga ideális tartalmával valaha leronthassa. Ha a kijózanítás folyamata olyan erős volna is, hogy megbénítaná a küzdő emberiség eszményi javainak egész tartalékát, — a gyermekvilág illetlen lelki fenségével szemben örökké hatástalannak bizonyulna. Szerencsére: az igazi tudomány erre nem is törekszik. Szemléli a lelket, vizsgálja titkait, a bennök rejlő igazságot próbálja megragadni, de ez kisiklik kezei közül és elérhetetlen magasságban tündöklük fölötte. Ugy tesz, mint a pillangót kergető gyermek, aki a felszálló lepke után vágó szemmel tekint, de tudván, hogy úgy sem éri el, a kezét sem nyújtja ki utána.

Bizony, bizony, a legnagyobb tudós is jóleső ígérettel áll meg gyermekeivel a karácsonyfa előtt és mialatt az ártatlan ajkak a kis Jézuska dicsőségét zengik, ezt mondja magában:

— Igen, igen. Van bennem valami, ami megkülönböztet minden más földi lénytől; ami testemtől független; ami láthatatlan szárnyakkal emel az anyag fölé. Ember vagyok.

Ballangó

Jó madarak

Irla Bársony István

„Kedves barátom!

A feleségem meglepett: váratlanul hazajött Szliácsról. Most nem mozdulhatok tőle, pedig egy órácskára feltétlenül el kell szabadulnom. Az isten szenteljen meg, gyere ide rögtön s valami ürüggyel hurcolj el hazulról. Legjobb, ha azt mondod, hogy lovagias ügyed van s csak bennem bízol, mert én az ilyesmit rövidesen, okosan bonyolítom le. Ez ellen nem lehet szólni — Siess, rohanj!

Igaz cimborád
Laci.“

Gábor elolvasta ezt a sürgős levelet s kedvetlenül fogott hozzá, hogy magára kapkodja a ruháját. Nyár dereka lévén, délutánonkint otthon komotizált hűvös garszon-lakásában s nem mozdult ki, a mig a nagy hőség el nem mult. Most fel kellett magát áldoznia s mialatt a nyakkendői közt turkált, egyre dohogott:

— Ez a Laci szeleverdi volt egész életében s az is marad. Bizonyos, hogy valami léha kalandról van szó. S én most hazudozzam a kedvéért, mint egy cseléd.

De azért belenyugodott, hogy hazudni fog. Kicsipte magát, mint az ilyen don Juan agglegényhez illeti, s úgy hajtatott a szép asszonyékhoz.

Futva ment fel a második emeletre s fuldokolva állított be a Laci lakásába. Mikor a menyecskét meglátta, zavart színlelt s akadozva mondta:

— Nini! Hát nagyságod idehaza van? . . . Boldog vagyok, hogy látom.

Az édes fiatal asszony örömmel fogadta:

— Mi jót hoz? Talán itt marad nálunk vacsorára?

— Jaj nagysádkám, dehogy; dehogy marad-

hatok. Nagy bajom van, még Lacit is ki kell könyörögnöm nagyságodtól egy kis félórára; — tetszik tudni, ostobaság az egész, afféle lovagias ügy . . .

Épp' erre a szóra toppant be Laci a szomszéd szobából.

— Na nézze meg az ember ezt a vén krakébert, — förmedt a barátjára — ez soha se javul meg. Fogadni mernék, hogy nő van a dologban. Bizony pedig ma még neked se szívesen állok rendelkezésedre; hisz itt van az aranyom, meglepett! Holnap már utazik is vissza. Csak nem akarsz bennünket egymástól elszakítani?

Gábor hebegett:

— Ha tudtam volna . . .

Laci közbevágott:

— No nem hagylak cserben, öreg cimborá; Mariskának is van ám szíve, megkönyörül rajtad. Ugy-e, szentem?

Az ártatlan fiatal asszony felváltva nézegette ezt a két embert. Sokkal nemesebb volt, sem hogy csak egy pillanatra is kételkedett volna őszinteségükben, de azért sehogy sem találta rendén levőnek, hogy ő valóságos áldozat árán meglepi az urát s most elviszik tőle.

— Menjenek, ha muszáj, hanem siessenek vissza. Iszen holnap már megint nem leszek itt.

Szerelmes és egyszersmind szemérmes pirfutotta be az arcát; üde volt, mint a ropogós juniusi cseresnye.

Lacin végig borzongott valami. Közel volt hozzá, hogy így kiáltson fel: «Erigy a pokolba, vén hazug! Engem ugyan el nem csalsz ettől a kis kincstől.» De a rossz szelleme megszólalt

ebben a percben: «Ez a tied, ma is, holnap is; — hát ki veszi el tőled?»

S Laci sietve csókolta meg bánkódó feleségét és karonkapta Gábort:

— Gyerünk no, — sürgette — hogy annál hamarabb visszajöhessünk.

*

A lépcsőn megszorongatta a barátja kezét:

— Nagyszerű voltál, pajtás! Igazi gazember vagy.

— Köszönöm — felelte Gábor minden legkisebb elragadtatás nélkül. De hát legalább mondd meg...

— Mindent megmondok, — vágott közbe Laci s odakiáltotta a bérkocsisnak: «gazella-utca tizenkettő!»

Azután Gáborhoz fordult:

— Te még nem sokat tudsz erről az esetről. Szirénnek udvarlok, az isteni Szirénnek, s megígértem neki, hogy ma együtt vacsorálunk. Most képzeld, mily borzasztó helyzetbe hozott a feleségem! Csak ki kell magamat Szirénnél mentenem?

Gábor nagyon furcsán nézett a lelkiismeretes férfiúra.

— Mit bámulsz? — kérdezte Laci.

— Nagyon tetszel nekem.

— Különös vagy. Az ember csak nem ülhet folyvást a felesége nyakán; kell egy kis — hogy is mondjam...

— No de már engedj meg, egy Szirén kedvéért! — Ha nekem olyan feleségem volna, mint a tied!...

— Sohase udvarolnál más nőnek. No persze. Most még csak az hiányzik, hogy morális prédikációt tarts, mikor jól látod, hogy ugyis magamon kívül vagyok. Egy csöpp hija, hogy a világ leglovagiatlanabb embere nem lettem.

A kocsi megállott a gazella-utcában.

— Várj meg kérlek, — hadarta Laci — maradj itt a kocsin. Szirén majd ki néz s az megnyugtatta, ha itt férfit lát. Egyébiránt neki be kell vallanom az igazat, hogy megjött a feleségem.

Berohant a kapun, Gábor pedig unatkozva terpszkedett el a kocsi ülésén.

Azt gondolta magában, hogy bizony nagy barom ez az ő kedves cimborája, hogy egy olyan tökéletes asszony mellől, amilyen Mariska, ide tud szökni, ehhez az ideges skelethez, akin semmi, de éppen semmi különös sincsen. Egy kicsit divatban van az igaz, mert tud a férfiak nyelvén s ennél fogva meglehetősen

körülrajongják; de ez csak nem ok, hogy okos emberek megtegyék istennőnek?

Ah, micsoda egy felséges nőcske az, aki otthon vár most rájuk!

Otthon! — Gábor egészen átszellemülve képzelte el apróra azt a boldogságot; ha ő lenne az, akinek joga volna azt mondani: otthon!

Laci késett, pedig a félóra jól elmúlt.

— S ilyen félkegyelműnek ad meg az isten mindent! — zsörtölődött magában Gábor s dühösen harapott bele a szivarjába.

Valahára, úgy egy óra múlva, előkerült Laci. Ragyogott az arca, de azért úgy tett, mintha egy tucat szerencsétlenség érte volna.

— Barátom! Csodálatos, felséges teremtés ez; hát azt hiszed, hogy el birtam tőle szabadulni? De még ez mind semmi! Barátom, ez az asszony maga a szatanella! Nem akar kevesebbet, mint hogy vacsora után visszajöjjenek hozzá. Követeli!

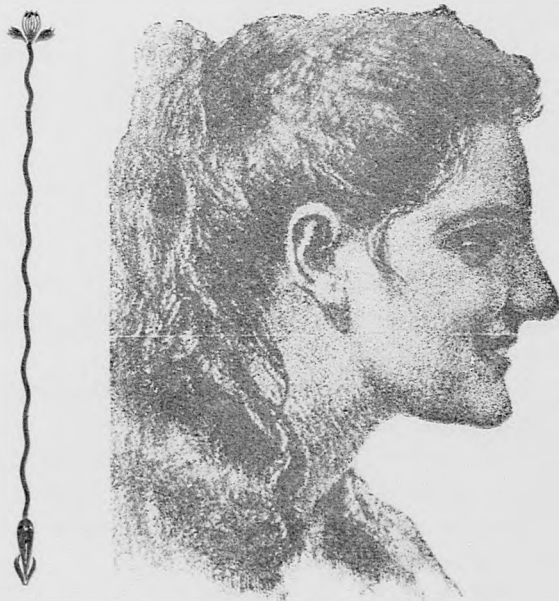
— Persze, te megígérted.

— Persze! Te is megígérted volna. Nem lehet annak ellentállani. Te őt nem ösmered. Mikor meghallotta, hogy megjött a feleségem, nőtény párduccá változott. A fogát csikorgatta s úgy ugrott nekem, hogy azt hittem, rögtön kiveszi mind a két szememet.

— S csakugyan visszajössz?

Laci féloldalt bandzsított Gáborra, mintha azt vizsgálná, hogy komolyan beszél-e.

— Hogy visszajövök-e? ... Hm. Hát ugyan mit csináljak? Szörnyen féltékeny ez a kis furia; csak illik megnyugtatnom.

— Hát a feleséged?

— Tudod mit, Gábor, neki majd azt mondjuk, hogy nem lehetett a dolgot békésen elintézni s te még az éjjel megverekszel.

— Gyönyörű! S még te mondtad nekem, hogy gazember vagyok.

Úgyan kérlek, ne fogd fel olyan tragikusan. Beláthatod, hogy egy ilyen isteni szeszély előtt valamelyest meg kell hajolnom. Egyébiránt becsületesemre mondom, nem szívesen teszem.

FALU
VÉGE

Tudom, hogy örülsz, éppen ma!... De ha becsapnám, meg tudná tenni, hogy nem nézne rám többet, kikergetne.

— S te akkor kétségbeesnél, tán öngyilkos is lennél.

— No arról szó sincsen. Hanem bizony szégyen-gyalázat lenne egy gavallér emberre az ilyen kompromitáltatás. Még hire mehetne.

A kocsis megállott.

Együtt mentek fel a várakozó fiatal asz-

szonyhoz. Laci lelkesedve ölelte meg a feleségét s a fülébe sugta:

— Nem lehetett az ügyet kiegyenlíteni. Élfélkor vereksznék, azaz, hogy Gábor verekszik — kardra. Ugy tégy, lelkem, mintha semmit se sejteneél. Ne izgassuk szegényt, úgy is kedvetlen egy kicsit.

Azután lármázva fordult Gáborhoz:

— Együtt vacsorálunk öregem; nagyon jól vacsorálunk, egy-két pohárka jó bor s olyanok leszünk, mint az oroszok. Ne félj, nem hagyok el!

A fiatal asszony benső részvétellel nézett Gáborra, nem tudta megállni, hogy el ne forduljon s hirtelen le ne törölje azt a két fényes cseppfolyós gyöngyöt, amely a szemébe lopakodott.

— Borzasztó, — gondolta magában, — talán még meg is ölik az éjjel. Ha

Laci lenne valaha ilyen veszedelemben, meg kellene bolondulnom.

Együtt mentek egy vendéglőbe, ahol jó cigány volt, de a szűzlelkű fiatal nő se enni, se inni nem tudott. Csodálta az ura hősiességét, hogy olyan vidám ebben a nehéz órában, s így okoskodott: «bizonyosan bátorságot akar önteni barátjába; istenem, istenem, milyenek is ezek a férfiak!

Eközben pedig egyre az órát nézte s valahányszor Gábor a pohárhoz nyult, gyöngéd aggodalommal fogta meg a kezét.

— Ne igyanak, kérem. Szeretném, ha ma szolidak lennének.

(Persze, ha be talál rugni, akkor majd vakon vagdalózik s még beleszalad az ellenfele hegyes kardjába.)

Tizenegy órakor erővel felállt s így szólott:

— Nem valami jól érzem magamat; kísér-

jenek haza s aztán nem bánom, még egy darabig együtt maradhatnak.

Laci lelkendezve markolt egyet az abrosz alatt a Gábor combján. Gábor pedig dühében feldöntötte a poharat, amely tele volt vörös borral.

— Szegény! Sóhajtotta titokban az édes jó asszonyka.

Aztán csakugyan hazáig mentek s a kapuban kezét csókoltak az asszonynak.

Mariska megcsókolta Lacit s remegő hangon sugta:

— Az istenért vigyázz, legalább te ne veszítsd el a fejedet.

Félperc múlva már bérkocsiban ült a két jó barát.

A legelső fordulónál megállította Gábor a kocsit.

— No én itt kiszállok; most már azt hiszem ninesen rám szükéged.

— Hát jól van, fiam; köszönöm, nagyon köszönöm! Sohasem feledem el.

A kocsis a lovak közé esapott s Gábor elfojtott dühvel nézett egy ideig az ő tovarobogó, pajtása után.

— Otthon egy menybéli angyal van a kalitkájában s ő egy szárnyasegér odujába siet — mormogta fogcsikorgatva.

— Ütni, harapni, tombolni szeretett volna. Mégis disznóság, hogy így tette tönkre az egész napját, azért, hogy most, éjfélkor, tele legyen lelkifurdalással.

Hevesen indult utnak s gyors mozdulatával beléütközött egy füttyürésző, félrecsapott sipkájú katonatisztbe.

— Ügyetlen!

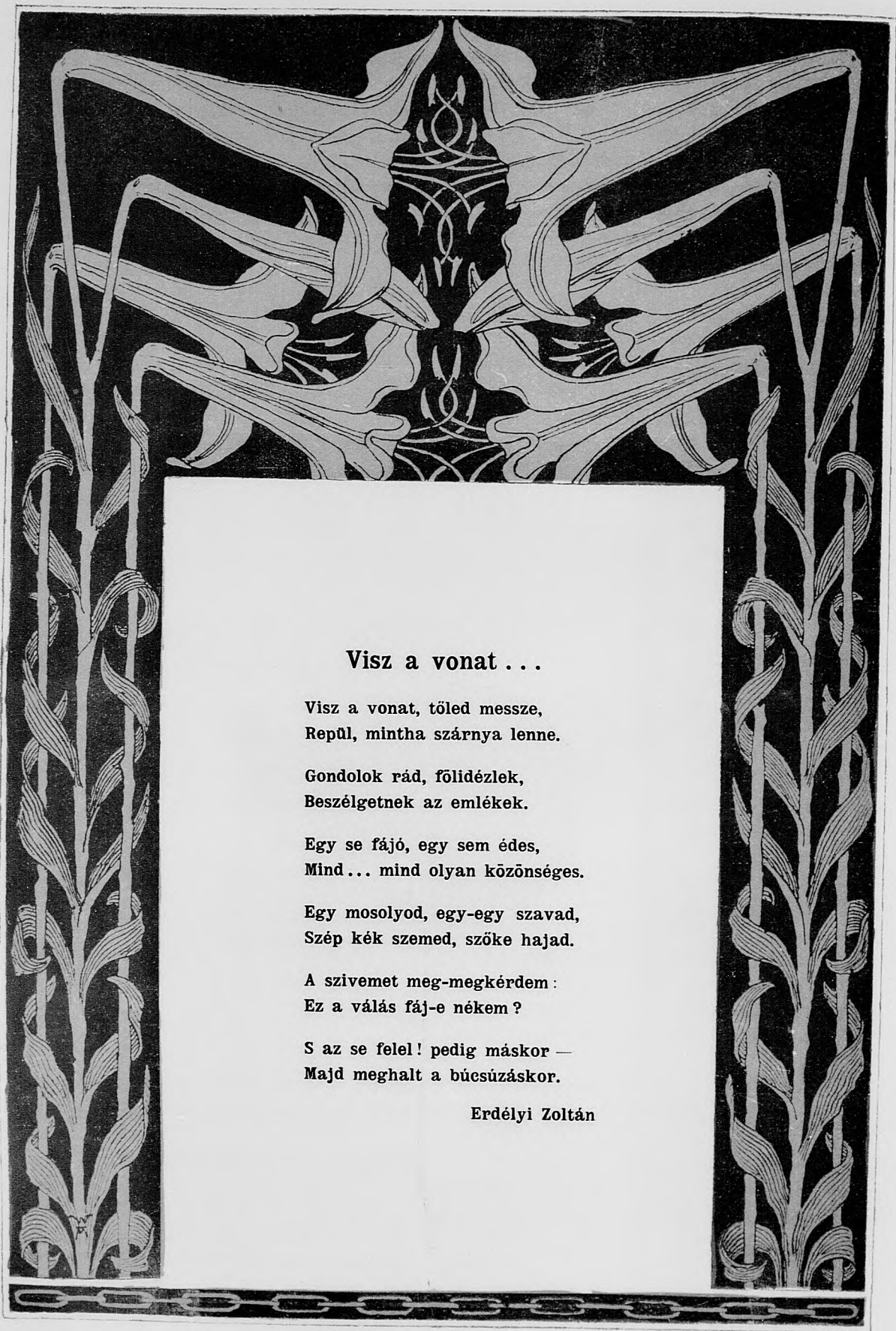
— Was? Selber áner!

Egy pillanatig farkasszemet néztek egymással, aztán egyszerre nyultak a zsebökbe s kicserélték a névjegyüket.

Gábor szinte megkönnyebbülve ballagott tovább.

— Legalább nem ég ki a szemem, ha az az édes jószág a mai párbajomat emlegeti.

Visz a vonat . . .

Visz a vonat, tőled messze,
Repül, mintha szárnya lenne.

Gondolok rád, földézelek,
Beszélgetnek az emlékek.

Egy se fájó, egy sem édes,
Mind . . . mind olyan közönséges.

Egy mosolyod, egy-egy szavad,
Szép kék szemed, szőke hajad.

A szívemet meg-megkérdem :
Ez a válás fáj-e nékem ?

S az se felel ! pedig máskor —
Majd meghalt a búcsúzásakor.

Erdélyi Zoltán

MIKLÓS
ÉVA, a neje
PÁL, orvos

ÉVA

== DRÁMAI KÉP ==
— IRTA —
KÁMPIS JÁNOS

Izléssel butorozott szalon. Középen és jobbra-balra egy-egy ajtó. A háttéri ajtó mögött előszoba. Jobbról elől ablak, finom csipkefüggönynyel, melyre nehéz selyem-draperia borul. Balra kandalló, fölötte tükör, egyszerű fényezett keretben. A kandallón renaissance disz-óra, mellette két oldalt hasonló stíliú karos gyertyatartók. Drága angol butorok, hintaszék, mellette sima bronz állólámpa, díszkrét zöld színű ernyővel. Villamoscsillár, velencei üvegből. Csillár és lámpa világítanak. Esti nyolc óra.

ELSŐ JELENET.

Éva — Pál.

Éva, huszonöt éves. Nyulánk termet, sötétbarna haj, nagy kifejező kék szem. Elegáns házi ruhát visel. Őleiben nyitott könyv. Arcán kiállott izgalmak nyoma. Gondolatokba mélyedve bámul maga elé. Kevés-vártatva künn esengetés. Éva felugrik s a középajtóhoz fut, melyen belép **Pál**. Huszonnyolc éves. Magas, vállas alak. Szénfekete haj és bajusz, mélyen fekvő, lángoló, fekete szem, barnás arcszín. Nagyon izgatott. Látszik, hogy belépését hosszú lelki tusa előzte meg.

Éva
(ijedten).

Pál! Mit jelentsen ez? Feledted, hogy ma...?

Pál.

Ei kellett jönnöm, nem bírom tovább.

Éva.

De ó! Hiszen tudod: ma este várom.

Pál.

Várod s magam, mint kóbor, éhes eb
Ólalkodjam megint házad körül,
Sóváran a kéj-maradéokra lesve,
Mít fel nem habzolt az ó durva vágya.

Éva
(gyengéden).

Menj, Pál, haragszom. Csak morzsája hát
A szerelemnek, mít oly féltve őrzök
Számodra titkon, híven, szüntelen?

Pál.

Ha annyi üdv csak egyik része is,
Mily mérhetetlen lehet az egész!

Éva

(Pálhoz simulva).

Szívem tiéd egészen, oszthatatlan.

Pál.

Mít ér? Szived? ki nem szakíthatom,
Hogy szemmel lássam, ujjammal tapíntsam:
Redői kinek képét rejtik el.

(Két lépésnyire Évával szembe áll s izgatott hangon).

De látom, hogy bár százszor, milliószor

Enyém is benned érzés, gondolat:

Az, ami nyílt bizonyosság, amit ennek

Tud ember, állat, minden, ami él,

— Hü, szent, igaz, vagy bűnös, csalfa, céda,

Szerelem az, amint megadtad egyszer...

Hiába minden: nem, nem az enyém,

Míg másnak is van benne része...

Míg ő is érzi karod bársonyát,

Szemed az ő tekintetét is iszsza,

S lehelleted mámorba ejti őt is...

Éva.

Pál, kérlek, csillapultj!

Pál.

Vagy ő bitor,

Vagy orvul, gyáván én rablom meg őt.

Kettőnké nem lehetsz és nem léssz, esküszöm!

Éva.

Pál, elrémitesz. Térj eszedre! Botrányt

Akarsz?

Pál.

Mít bánom én: farag-e botrányt

Haragom menykövéből a tömeg.

Üdvünk tisztuljon s ám szennyét a seb,

Gyógyulván, vesse ki az ut porába.

Éva.

Boldogtalan! És észre sem veszed,

Hogy őt támadva, tán vesztedbe rontasz?

Pál.

Legyen csak az igazság részemen:

Rabszolgám akkor a szerencse is.

Éva.

S ha megölnöd: nem látod már előre,
Hogy dob meg engem sárral a világ?
Nem kell-e félnem, hogy: szegyetől égve,
Megtelve, letiporva, beestelen,
Bűnöm rutsága majd utálatot
Gerjeszt a te szívedben is?

Pál

(átkarolva Évát).

Enyém leszesz, mert megszereztelek:
Boldogságom lesz, ami másnak undor,
Magammal viszlek, el, valami zugba
S elrejtlek a cudar világ elől.

Éva.

Félek, ott sem leszünk magunk sokáig.

Pál.

Ki törhet közzénk, testemen keresztül?

Éva.

Van egy: erősebb, mint karod s szerelmünk.

Pál.

Nevezd meg: szembe szállok azzal is.

Éva.

Azt nem ragadhatod meg, — a nyomor.

Pál

(Hangulata hirtelen kiábrándulásba, majd gunyba esap át.
Pillanatig tágra nyílt szemmel néz Évára, azután hevesen).

Attól remegsz hát, hogy koplalni fogsz.

(Keserűen kacag).

Éva.

Ne gúnyold Pál, nagyon jól ismerem.
Gyermekkoromban úgy gázolta le
Házunkban a nemesb érzelmeket,
Mint mérges vadkan a virágokat.

Pál.

Csak mondd ki nyíltan, vágd csak a szemembe,
Hogy nem követsz, mivel szegény vagyok.
Ez volt a kényszer, nemde, akkor is,
Amely miatt hiába esdekeltem
Bírásdéért. Hogy omlott könnyed árja,
Egész nagy bánattengerré dagadt,
S csak most tudom meg, hogy honnét eredt.

Éva.

Pál tévedsz!

Pál

(egyre fokozódó indulattal).

Eh, asszony vagy, Éva, asszony,
Szemernyivel sem jobb a többinél.
Ravasz, lelketlen, gyöngé, kéjsóvár,
Kész szíve üdvét rút vásárra vetni,
S kijátszva a kufárt, csalfán, titokban
Élvezni mégis, amit eladott.
De tudd meg, Éva: rosszul számítottál.
Én nem vagyok olesó játékszered.
Választanod kell tüstént: én vagy ó.

Éva

(látszólag nagy belső harc kínjait szenved. Remegő hangon.)

Ne kényszeríts most, hagyj magamra, Pál,
Hisz oly váratlan, olyan hirtelen
Lepett meg mindez: eszem sincs helyén.

Pál.

Miért habozni, ha enyém szíved,

Ha — amit sejtet áruló szavad, —
Valótlan? Látod: mennyit szenvedek,
S kidobsz, mikor ajtód előtt reám
Az örület leselkedik? Nem, Éva,
Határoznod kell most, mert hallgatásod
Tudod-e mit jelent?

(Fékezhetetlen vak szenvedéllyel.)

Azt, hogy kétszer hazudsz!

Hogy rosszabb vagy, mint az utszéli lány!

Éva.

Elég, ne folytasd!

Pál

(az izgalomtól reszkelve, rekedten.)

Nem szólsz? Hát igaz?

(Pisztolyt vesz elő.)

Eva

(Térdre omolva.)

Pál, irgalom!

Pál.

Meghalsz, gyalázatos!

Kettőt akarsz? Hát nem lépsz egyiké sem!

Éva

(Pál derekát átkarolva.)

Szeretlek, esküszöm, Pál: tégy velem
Amit akarsz, ime: tiéd vagyok.

Pál

(Leereszti kezét, lassankint magához tér, elrejtli a pisztolyt, kezét
homlokára szorítja, a másikkal fölemeli Évát. Tompa hangon.)

Jöjj hát!

Éva

Megyek. Követtek bárhová.

(keblére borul Pálnak.)

Óh milyen édes égő szenvedélyed!

Jójj holnap. Várni foglak, utra készen.

Pál

(Évát vállánál fogva eltolja magától és gyanakvón tekint a
szemébe.)

Holnap? Hogy még ma is övé lehess?

Éva (arcát eltakarva.)

Mily gondolat! De nem készülhetek,

A késő esti óra s ó, ha jön.

Szándékom nem marad titokban.

S menned kell néked is. Nem, nem szabad

Már egymást látnotok... Ugy féltelek!

Nem adlak most már, én egyetlenem!

Pál.

Holnap tehát.

Éva.

Holnap! (künn esengetés) Nagy Isten: ó!

Pál.

Meglesz hát mégis a leszámolás!

Éva.

Nem engedem: könyörgök, menj ide!

(a jobboldali ajtó felé vonja)

Pál.

Elbujjak gyáván? Nem, nem, ah, soha!

Éva

(karját Pál nyaka köré fonja)

Szeress, Pál s hallgass hű Évád szavára!

Pál.

Jó. Ez legyen első diadalod.

(El a jobboldali ajtón.)

2. JELENET.

Éva. Miklós.

(Miklós harmincöt éves. Hizásnak induló közléptermel, ritkuló barna haj, vastag, rövid bajusz, husos, barázdás arc, erős szemöldök, apró, szürke szem.)

Éva

(Miklós elé megy, erőltetett szívességgel)

Megjöttél végre, régen vártalak.

(Kezet nyújt Miklósnak, aki elfogadja, hosszan néz Éva szemébe, láthatólag küzd magával, hogy megcsókolja-e, nem csókolja meg, elereszti a kezét és sötéten körülnézve, néhány lépést tesz balra.)

Éva

(titkolt aggodalommal)

Kedvetlen vagy. Fárasztó volt az út?

Miklós

(Megáll, megfordul, alig bírja fékezni felindulását, látszólag nyugodt, de szigorú hangon)

Ha itt van, Éva, miért rejtet el?

Éva

(szinte vacogva a félelemtől)

Kiról beszélsz?

Miklós

(mint fent)

Hisz itt volt máskor is.

Mért is ne volna? Jó barát!

Éva.

Nem értem,

Beszélj világosabban.

Miklós.

Utam arra vitt,

Felnéztem hozzá s ott mondták nekem,
Hogy ide jött.

Éva.

Itt nem járt, biztosítalak.

Miklós.

Különös. Az inas, mikor beléptem,
Ugy tudta, hogy nálunk van?

Éva.

Ah, vagy úgy!

Nos, igen, az imént benézett, ám azonnal
Eltávozott, valami dolga...

Miklós

(Kitörő indulattal, megragadja Éva kezét.)

Éva!

Hol van: felelj!

Éva.

Nincs... nincs itt, újra mondom.

Miklós.

Megnézem hát magam.

(Gyors léptekkel a baloldali ajtó felé megy.)

Éva

(az ajtó elé állva.)

Megállj!

Ne sérts aljas gyanuval!

Miklós.

Félre innen!

(Eltaszítja Évát, kilép a baloldali ajtón, de azonnal visszatér, nyitva hagyva az ajtót. Középtájon megáll s zavartan tekint maga elé.)

Éva.

Verd hát fel — nyájas szép üdvözetül —
A házat! Hívd elő cselédimet

S tedd prédájukká gyanud' s híremet!
Szebb ajándékot — biztosítalak —
Nem hozhattál nekik!

Miklós.

Bocsáss meg, Éva.

Bolond vagyok. Szerelmem szép virágát
A féltés férge rágja.

Éva.

Mért táplálni még?

Nyugodj meg. Lásd: sértetlen a virág.

Miklós.

Nem addig, míg mellette álbarátság
Mérgecs paraja burjánzik tovább.
Segíts kitépni ezt, s amaz virul.

Éva.

Szakítsunk Pállal?

Miklós.

Fáj az áldozat?

Éva.

Nem, nem! kívánd s többé nem ismerem.
Kitiltjuk, nemde?

Miklós.

Ez elég neked.

De én megyek, hogy őt kérdőre vonjam,
Sok mindenért, mi régen összegyűlt.

Éva.

Most?

Miklós.

Még az éjjel. Nem nyugszom le addig,
Míg szentől-szemben nem álltam vele.
Ez üzött vissza, haza idegenből
Bujkál, szökik, nem mer bevárni itt,
Ó sejtí ő is, hogy közel a veszte,
De meglelem, ha addig élek is.
Lelkemre, még ma biztos martalékom.

Éva

(Titkolt rémülettel, gyengéden átkarolja Miklóst)

Miklós, ne hagyj itt! Ezért vártalak?

Miklós.

Ha megbüntettem, ezerszer kipótlom!

Éva.

Maradj! Olyan irigy a gyűlölet,
Hogy a viszontlátás szép perceit
Kajánul elrabolja tőlem?

Miklós

(ellágyulva).

Évám!

Én édes szép szerelmem! Ugy bírod
Egész valómat, hogy lelkembe még
A gyűlölet is érted, érted ég!

Éva.

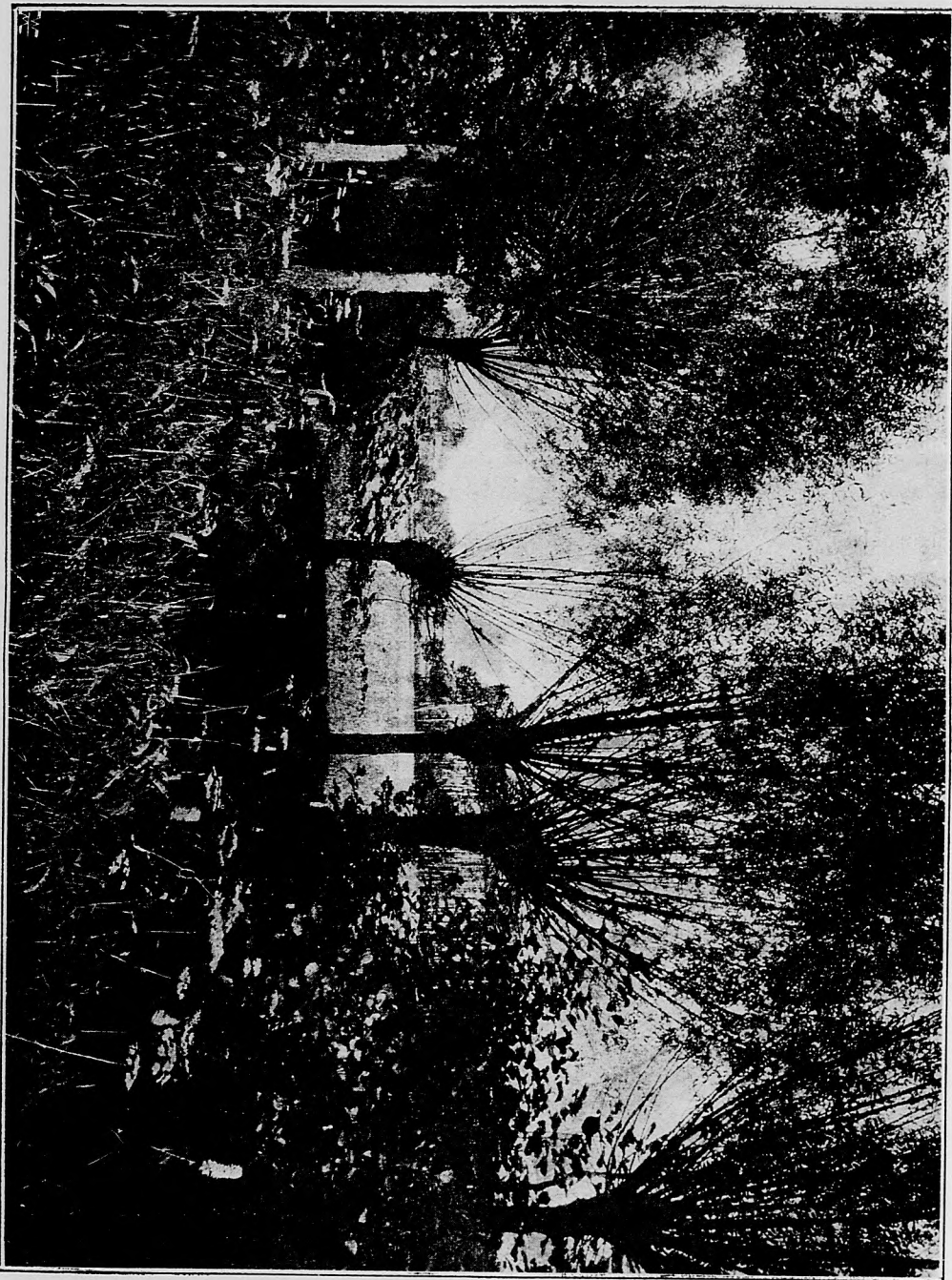
Ugy-e, enyém vagy, nem hagysz itt magamra.

Miklós.

Ki tudna néked ellentállani!
Hisz benned élek! Mindenem te vagy.
Ha nem láthatlak: üres a világ,
És messze tőled, még álmomban is
Órjító csókjaidra szomjazom.
(Csókolja Évát.)

Ó drága méz, minőt nem élvezhettek
Pogány idők szerelmes istenek.
Járj át, enyhítsd kinos fájdalmamat;

133017

Altasd el bennem az otromba szörnyet,
Mely gyilkot ád kezembe magam ellen.

(Ujból öleli, csókolja Évát.)

Mondd, hogy szeretsz. Hadd halljam újra, újra,
Bár jól tudom, hisz hitvallásom ez.
De hallanom kell unos-untalan,
Ez éltet, mint mezőt a permeteg.

Éva

(az izgalomtól félholtan tetetellenül türve Miklós enyelgését,
alig hallhatólag).

Szeretlek!

Miklós.

Ó Évám, egyetlenem!
Szeretsz s csak engem, egyedül csak engem!
Ugy-e enyém vagy s nem rabolhat el
Már senki tőlem!? Ugy-e nem leszesz
Soha a másé! Ó mondd! A gyönyör
Telt serlege hadd csorduljon ki ma.

Éva.

Egyedül a tied!

(Miklós szenvedélyesen magához szorítja Évát.)

3. JELENET.

Előbbieik — Pál.

Pál

(eltorzult arccal ront be a jobboldali ajtón, pisztolylyal kezében.
Éva félreugrik s nagyot sikolt.)

Hazudsz, galád!

Kettőt akarsz? Nos nem leszesz egyiké sem!

(Lelővi Évát.)

Éva

(összerogyva, elhaló hangon).

Érted halok, boldogtalan.

Miklós
(Pálra veti magát).

Gazember!

Mit míveltél?

Pál

(eszélesen bámul Miklóstra, majdnem suttogó hangon).

Bünteltem.

Miklós

(mindkét kezét fejére szorítja s hol a földön fetrengő Évára,
hol Pálra tekintve).

Őt? Mi joggal?

Pál.

A szerelem jogán.

Miklós

(Évára borul, a kétségbeesés hangján).

Megcsaltál engem, Éva!

Hazugság volt hát utolsó szavad!

(Sirva fakad, majd lassan fölemelkedik, szembe áll a mereven
álló Pállal, egymás szemébe néznek, mindketten mintegy ön-
kivületi állapotban.)

Éva.

Jaj, jaj nekem, jaj!

Miklós

(hirtelen Évához hajlik, ki erősen vonaglik a fájdalomtól. Ré-
mülten nézi, majd fölemelkedik s Pálhoz, ki lassu léptekkel a
középpajtó felé indul).

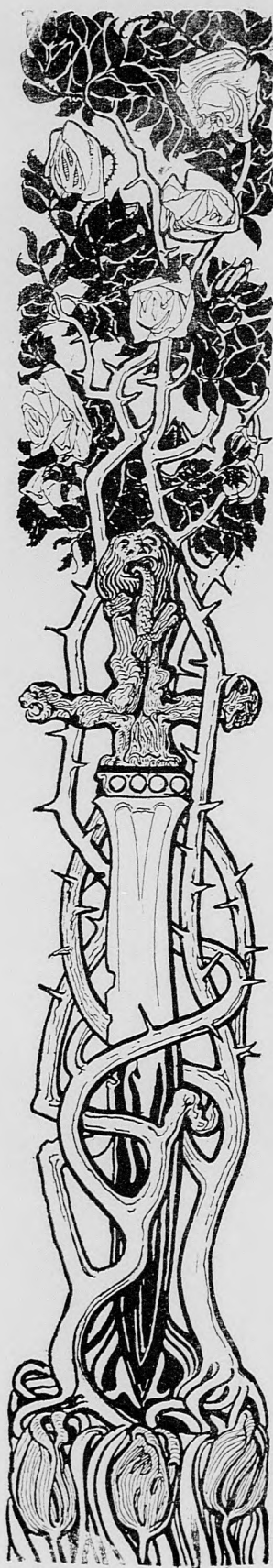
Orvos ur, (Pál megáll) tegye

A kötelességét.

(Pál megrázkódik, megfordul, gépiesen odalép Évához s térdre
ereszkedik Évától jobbra; ugyanezt teszi Miklós Évától balra.
Mindketten ügyetlenül bontogatják Éva keblén a ruhát.)

Függöny

Töredékek

1899

I.

Még éjjelente, lázas álmaimban
Gyakorta látogatsz meg, angyalom.
Miért jössz ismét? Mit kívánsz még tőlem?
Nem adhatok már semmit, fájdalom.

Mióta elhagytál, kedves galambom,
Romok közt járok és holdús vagyok.
Elhagytak mind az álmok s elhagyának
Legjobb barátaim: a csillagok.

Csak egy ragyog még fönny az éjszakának
Sötét kárpitján, egy; — te ismered. —
Apró, pirosfényű és nyughatatlan,
Minő a bünnös lelkiismeret.

II.

Vannak virágok, melyek alig élnek,
Szeretnek és meghalnak boldogan —
A pillangó nem él, csak egy napig.
A tiszavirág egy óráig él.

És vannak emberek, akik elélnek
Késő vénségig. És ha kérditek:
Ki élt tovább? Azt mondom: a virág
S a pillangó, mert ők szerettek
S az emberek nem tudnak már szeretni . . .

Martos Ferenc.

A két kis Szenicy-leányt, Gizellát és Erzsikét, a mult farsangon vezették be a világba, a mi közönséges nyelven annyit jelent, hogy ekkor vettek először részt a méhész-egyleti közbirtokosság táncvigalmán. A két egyforma növésű, nyulánk ikerleány egy csapással meghódította az egész ifjuságot, s mikor szünóra alatt keztyűs kezükkel egy kissé borzongva emelték ajkukhoz a pezsgós poharat, körülbelül akkora volt a lelkesedés, mint mikor az őrnagy felesége az egyleti tekepályán kilencet dobott.

Egy héttel a bál után, vasárnap délelőtt, fekete kabátban állított be Gály Bandi, a szolgabíró, a két leány nagyanyjához (szüleik halála után az öreg nemzeti asszony nevelte őket), s néhány pohár konyak hirtelen leöntése után ekként szólott:

— A nagyságos asszony előtt talán meglepő lesz, hogy így ajtóstud rohanok a házba. De nem vagyok a sok szöbészéd embere. A kis lányok egyikébe szerelmes vagyok, s minthogy jóval elmúltam husz esztendő, azt hiszem, komolyan lehet venni a szavaimat. Ha tehát a nagyságos asszony nem teszi ki a szűrőmet . . .

A nagymama, egy pajkos és jókedvű öreg asszonyság, félbeszakította a szónokot:

— Mindenek előtt azt szeretném tudni, hogy melyikbe szerelmes a kettő közül?

Gály Bandi megvakarta a feje bubját.

— Persze, persze, hogy az volna az első. De vigyen el az ördög, ha tisztában vagyok vele . . . Egyszer azt hiszem, hogy Gizella kisasszonya választott, másszor meg Erzsikén felejttem a szememet. Bolond dolog ez, nagyságos asszonyom, igen bolond . . .

A nemzeti asszony feltolta a pápaszemét:

— Jaj fiam, ezt már igazán magának kell tudni. Mert mind a kettő csak nem lehet a felesége . . . De nem, — tette hozzá esintalanul, — maga csak tréfál, hiszen nem is történhetik olyasmi . . . Én is olvastam már néhány regényt, de effélének még nem akadtam a nyomára . . .

— Magam se hittem eddig. — szólott Bandi tréfás

keserőséggel, — de a szerelemnek ezt a fajtáját ugylátszik rajtam próbálja ki a természet. Sokszor már azt hittem, hogy Gizella az igazi, különösen ha vele foglalkozom egy délután . . . De másnap megint csak úgy rémlik, hogy Erzsike önti felém az igazi melegséget, annyi sok édes, biztató naivitást látok a zöldeskék szemében. Már arra gondoltam, hogy sorsot huzok, vagy azt kérem meg, a kívül előbb találkozzom, ha idejövök; de ez sem jó, erre se tudom elhatározni ma zam. Végre is nincs más mód, mint hogy a nagyságos asszony jószágához forduljak!

— És mit tehetnék én?

— Ha kitudakolná valahogy, hogy a kisasszonyok micsoda véleménynyel vannak felőlem. A ki engem rokonszenvesebbnek talál, afelé fogok hajolni a szíveimmel . . .

A nagymama letette a kötését.

— Nagy bolond maga fiam, de megpróbálhatjuk . . . Jöjjön el egy-két nap múlva, majd akkor csinálunk valamit . . .

Csütörtökön, hivatal után, megint csak beállított Gály Bandi és sokat nevetett a lányokkal tizenkét óráig. De mikor egy kissé egyedül maradtak, a nemzeti asszony titkolózva fordult hozzá:

— Nem lehetett semmit sem kitudni . . . Mind a két unokám kedvesnek tartja a szolgabíró ur társaságát, de egyiken sem vettem észre, hogy több rokonszenvvel viseltetnék kegyed iránt, mint a másik.

Baj ez, nagyságos asszony, nagy baj . . .

— Dehogyan is az. Udvaroljon, üsse a vasat, hátha izzóvá lesz hamarosan . . .

— De melyiknek a kettő közül?

— Mind a kettőnek . . .

— Nem lehet, — dörögött Gály Bandi, — megint csak ott volnék, a hol előbb. Valami csattanósabb módot kellene kieszelni a választásra.

Busan járt föl a szolgabíró a kaszinóba, s a tarokkban olyan szarvashibákat követelt el, hogy a partnerei majd csaknem megverték. A püspöki jószágkormányzó megütközve rázta a fejét:

— Asszony van a dologban, fiacskám. Meglássátok,

EST A NÁDAS
MELLETT

urak, az a szegény fiu nem sokáig viszi már szárazon . . .

A szolgabíró minden este, együtt járta a piaci korszót a két Szenicy kisasszonnyal, a kik félig gyermekek voltak még, de félig már bájos, kíváncsi nők, a maguk édes gyermekességeivel. Bandinak hol ide, hol oda huzott a szive, a szerint, hogy melyikkel beszélt öt percnél tovább. Ha néha a kis Giza bámulva vetette rá világoskék szemét, megnyugodva sóhajtott:

— Ez az. Most már tudom, hogy Gizikébe vagyok szerelmes . . .

De Erzsike érdeklődve kérdezett tőle valamit, s néha a kezében felejtette puha, meleg kis kezét és a szolgabíró megint csak ott volt, a hol előbb.

— Nem, — gondolta, — mégis csak Erzsike az igazi . . .

Ugy volt már, hogy csakugyan a sorshuzás dönt, vagy hogy az, a kit az udvarban előbb megpillant, néha már gyermekes babonások motoszkáltak a fejében.

— Ha a brünni huzáson a legelső szám kisebb lesz a negyvennél, Gizikét kérem meg, — ha nagyobb, ugy Erzsike lesz a feleségem . . .

De ez sem volt jó, semmi sem, a mig végre a nemzetes asszony egy este maga mellé ültette a szolgabírót.

— Jöjjön csak, fiam, — szólt barátságosan, — mondok magának valami okosat.

Gály tréfásan tördelte a kezét.

— Megáldja az Isten, nagyságos asszony. Amugy is többet főpregek, mint a hirneves dán királyfi.

— A lányok teljesen egyidősek, negyvenkilenc perc közöttük a különbség. . . Egy bölcshoben ringatták őket, együtt tanulták az *a-bé-ab-ot*, együtt nőttek föl . . . Talán el sem is viselhetné a másik, ha az egyik a férjhezmenetelben megelőzné . . . Arra gondoltam hát: milyen pompás dolog volna, ha együtt tartanák meg a lakodalmukat.

— É szerint . . .

— É szerint az volna a legbölcsebb, ha maga a kezébe venné az egész ügyet. Ha talál egy jóra-
való fiatal embert, a ki mindenikünknek konvénial, rövidesen meg volna oldva az egész kérdés. Az illető nőül venné, a melyik jobban tetszenék neki és akkor a másik, mintegy isteni utmutatás által lenne a maga felesége, fiam. Mert magának mindegy ugy-e, hogy melyik a kettő közül?

Gály Bandi a térdére csapott:

— Pompás. Ez lesz a legokosabb . . .

Vagy tizszer összecsókolta a nemzetes asszony jóságos kezét, aztán keringő lépésekben távozott a vizilszoba félhomályából.

Másnap vagy harmadnap véletlenül összetalálkozott a kaszinóban Topits Gyurival, egy megyebeli földbirtokossal, a kivel együtt huszárkodták át az önkéntesi esztendőt és együtt lumpolták át minden második évben a tavaszi gyakorlatokat. Gyuri így könnyű kocsiával jött be hetenkint háromszor-négy-szer, egyenesen a kaszinóba, a hol a tarokisták már türelmetlenül várahoztak rá. Néha udvarolt valami leánynak és éjjel, egy-egy szilajabb mulatás után, sorra adta az éjjeli zenét a város összes kisasszonyainak. Derék, használható fickó volt, barna, mint egy zuáv kapitány és gavallér, mint egy orosz mágnás. A kastélyában rendezett férfimuriknak hetedhét vármegyében hirük futott . . .

Gály, aki egy darabig valami kanonokkal politizált és később ott ténfergett a kártyások körül, a játék végén karonfogva ment le Gyurival a garádcsonkon.

— Szerencsés kópé, — mondta neki odavetve, — ugy fűződ rabigára a sziveket, mint egy indián főnök a skalpokat.

— Mit akarsz ezzel mondani?

— Ugyan hagyd abba, ne add a szerényt . . . Mintha nem tudnád, kiről van szó.

— De becsületemre semmit sem tudok . . .

— A kis Szenicy-leány, az ikrek egyike . . . De

menj — mondta pajzánul — hiszen csak jobban tudod, mint én.

— Ne bomolj, — szólt Topits Gyuri, — hát melyik a kettő közül?

— Oh persze, majd azt is én mondom meg . . . Hiszen csak van szemed, hogy kitalálhatod . . .

Együtt vacsoráltak az „Oroszlán“-ban és éjfél után Gyuri, ki a bortól barátkozóvá és ölelőssé lett, tuláradó szívvvel csókolta homlokon a kávéházi főpincért. Csak hajnal felé indult vissza a városból, miután a cigányprimás összes lelkét beleadta a hurokba a Szenicyné ablaka alatt.

A kis kucsirkocsi ettől fogva naponként behajtatott öt óra tájt az „Oroszlán“ tágas udvarába és Miska, a kocsis, már tokát eresztett a pompás élet miatt, a melyben a fogadó vendégszobájában része volt. A parasztok tisztelettel nézték az urasági kocsis fekete pántlikás kalapját.

Szenicynéknél mindennap volt társaság, a lányok zongoráztak, a nemzetes asszony hosszas tanácskozásokat folytatott a szakácsnővel. Hat után együtt indultak meg a piaci korzóra, néha együtt is tértek haza vacsorára. Topits felkösztöztöket mondott, melyekre Gály lelkes szavakban válaszolt. Gizus és Erzsike kacagtak s néha félősen öltögették meg rózsás nyelvüket az aransárga somlyaiban.

A méhészek majálisán, mikor Topits Erzsikével táncolt egy másfélórát tartó csárdást, a nemzetes asszony pajkosan intette maga mellé Gály Bandit.

— Látja, — szólt, — Gyuri belemelegszik, minden jól megy.

Bandi gond nélkül intett kezével.

— A torkában van a horog, nagyságos asszony, a mienk már . . .

Topits a csárdástól, meg valami rossz hegyi vinkótól teljesen becsipett és hajnal felé lelkesedve cipelte magával Gyurit a méhészkert egy félreeső padjára.

— Tudom már, — szólt ravaszul, — most már tudom, hogy melyiket gondoltad a kettő közül.

— Nos, halljuk hát.

— Erzsikét, — szólt, — ő az, a ki tőrhetőnek találja a pofanómiámat . . .

Gály rejtélyesen mosolygott.

— Ez a te dolgod, én nem beszélek bele. Ha azt hiszed, hogy Erzsike, hát csak üsd a vasat, a mig meleg.

Hazamenet titkolózva sugta a nemzetes asszony fülébe:

— Gyuri nyilatkozott, rendben vagyunk.

— Tehát?

— Erzsikéhez hajlik és így az isteni utmutatás Gizikét jelölte ki számomra . . .

Másnap még kacenjameresen tettek látogatást . . . A két leány alig aludt valamit, szemeik fénylettek. Szenicyné ott fogta őket vacsorára és megint csak éjfél lett, mikor a Topits kis kocsija trappban megindult a ház elől . . .

Gyuri kosárszám hordta be a rózsákat. Szenicyné, unokái társaságában kocsizott ki egy izben Gyepibe, az öreg Topitsné látogatására. Egyszerre eszébe jutott mind a kettőnek, hogy fiatal korukban meg lehetős barátságot tartottak.

Pompásan folyt minden, az ügyek befordultak a rendes kerékvágásba. Az égben is, úgy látszik, akként végezték el, hogy Erzsike Topitsné legyen, Gizus meg Gály Bandiné és a két Szenicyné-leányt együtt eskesse össze az apát-plébános, a Szenicyné unokaöccse. Így volt, így kellett, hogy legyen, a kis városban vígan fonták, szótták a pletyka tarka lepedőjét . . .

Gály Bandi azonban, ha Szenicyné kérdést intézett hozzá, egy idő óta kedvtelenül himezett-hámozott:

— Persze a megoldás a legegyszerűbb . . . Magam sem kívánhattam volna, hogy a csomót különben ketté vágjuk . . . Minden így lesz a legjobb, persze, hogy így kell történni mindennek . . .

Topits Gyuri az ős elején vadászatot rendezett a kastélya körül s az öreg Topitsné szeretetreméltóan adta a háziasszonyt. Sok lány, asszony gyült össze a vendégszobákban; majd minden este táncoltak, ámbár már hajnali szürkület táján víg láрма volt az udvaron, a kutyák csaholtak, a hintók végigrobogtak a bejárat előtt. A szakácsné konyhájában egész éjjel nem aludt ki a világosság.

Egyszer, a vadászati szezon egyik táncestéjén, Gály Bandi melankólikusan sugta az Erzsike fülébe, csárdás közben:

— Örülök, hogy Gyurkával jól megértik egymást. Egy esztendő múlva, azt hiszem, maga fogja itt fogadni a vendégeket.

A lány félresimitotta egyik keztyűs kezével hajfürtjét, a másikat a Bandi vállán hagyta, s úgy táncolt tovább.

— Mondja Bandi, — szólt merészen a táncosához, — miért akar engem minden áron férjhez adni?

— Én?

— Persze, hogy maga. Talán csak nem tagadja, hogy a maga műve ez a házassági terv?

— Ugy hittem, — akadozott Gály, hogy maga egy kevésse szerelmes Topits Gyurkába.

— Mit tudja azt? — szólt a lány ajkbiggyesztve.

Friss körben a szolgabíró különös módon látta csillogni az Erzsike zöldeskék szemeit, a lány szinte a vállára hajtotta a fejét. Bandi élénken folytatta a beszédét:

— Hát nem szereti Lizácska?

— Kérdheti?

Gály Bandi úgy érezte, hogy ő nem a közönséges csacsik közül való, de azért kipirulva szólt:

— És fájt, hogy máshoz akartam adni, szóljon Lizácska?

A lány nem felelt, de aztán ráemelte szemét, melyben kacérság és félelem egyesült. Halkan mondta később:

— Fájt bizony. A nagymama is kikérdezett, de nem mertem szólni, mert azt hittem, hogy Gizella szereti magát. Ő szebb, kedvesebb, mint én, nem csodálnám, ha maga is szeretné . . .

Mi volt, mi nem volt, alig tudom én pontosan, de annyi bizonyos, hogy a szolgabíró hosszabb látogatást tett lefekvés előtt a házigazda szobájában.

Szivarra gyujtottak, Gyurka körülményes előadást tartott az agarak szellemi képességei felől, mikor Bandi váratlanul így szólt hozzá:

— Apropos, rossz pszichológus vagy öreg! Hiszen tudod, mikor indiszkrétül elárultam, hogy az egyik Szenicy-lány szerelmes beléd. De rosszul tapogatóztál, nem jól működnek a csápjaid . . .

— Tehát nem Erzsike?
— Nem a kis Gizella . . .

Gyurka a sarokba támasztotta a puskát, melylyel előadását illusztrálta.

— Vén számár vagyok — dörögte, — nem nekem való már, hogy süldő leányokkal foglalkozzam.

— Hálátlan vagy, — mondotta Bandi, — nem érdemled meg, hogy ez a bájos kis lány ennyire oda legyen érted.

Ha a forgósél valamikor elhatározná, hogy házasodni fog, olyan formán indulna neki a vállalkozásnak, a hogy Bandi másnap a gyanutlan nagymamát fölkereste.

— Nagyságos asszony, — szólt lihegve, — tisztába vagyok, döntöttem. Ha nem tart megvetni való partinak, adja nekem Erzsikét feleségül.

— De hiszen . . .

— Őt szeretem, — hadarta tovább Gály, — most már tudom, mert féltettem. Azt hiszem, megöllem volna Gyurkát, ha nem lesz jó vége a dolognak.

A szegény nemzetes asszony csalódva nézett a szolgabíróra.

— És Topits?

Bandi nyugodtan intett a kezével.

— Oh, Topits . . . Gyurka abba szerelmes, a ki őt szereti. Puha fából van, a szerelem rögtön viszonzást támaszt a szívében. Meghatja, ha szeretetreméltónak találják és a legkisebb szívesség felgyújtja benne a hazát. Ó, higgye el nagyságos asszony, nem az egyetlen ebben a nemből.

Szenicyné becsmérléssel ráta a fejét:

— Szép fából vagytok, fiam, mondhatom . . . Soha sem mennék férjhez, ha még egyszer fizennyole éves lennék.

Bandi most hirtelen az asztal végéhez mutatott és mondá:

— Tessék, már kezdődik is a barátság!

Topits és a kis Gizi vigan csevegtek a legutolsó ablak mellett. A barna, kicsi zömök fiu mosolyogva hajolt a lány felé, ragyogó nedves szemekkel nézve őt, mint aki tudja, hogy szeretik. Gizi jókedvűen csacsogott és később szívből kacagtak mind a ketten. Gyurka őt vezette az asztalhoz és az egész ebéd alatt nem volt a többi lányhoz egy szava.

A közönség izlése

Irta Rothauser Miksa

Rejtélyes mivoltában a közönség izlése olyan mint azok a légi tűnemények, melyekről tudjuk, hogy vannak; kideríthetjük, hogyan keletkeztek, alkotó elemeire bontani azonban még sem vagyunk képesek. Wall a leideni palackból pattanó szikrának esattanásából következtetést tudott vonni a mennydörgés keletkezésére; Franklin megállapította a cikázó villám és a dörgés természettani okait; de van-e halandó, aki megtudná mondani: miből áll a villamosság, mely szülő anyja azoknak a tűneményeknek. Így vagyunk a közönség izlésével is, azaz bocsánat, még ennyire sem vagyunk vele. Csak annyit tudunk róla, hogy létezik, mert folyton találkozunk megnyilatkozásaival, lépten-nyomon látjuk, mint játszsa el a zsarnok és a rabszolga kettős szerepét az élet komédiájában. A légi tűneményekre alkalmazhatunk bizonyos törvényeket, a közönség izlése csak egy törvénynek van alávetve: az átalakulás törvényének.

Sztereotip frázissá vált az, hogy: «X. költő hódol a közönség izlésének», avagy «Y. drámaíró rontja a közönség izlését». Ez látszólag kontradikció; de olyan, a melylyel kétségkívül érdemes foglalkozni. Állapítsuk meg először is azt, hogy minő viszonyban áll egymással a közönség és a teremtő művészet; mennyire terjed a hatás, melyet kölcsönösen gyakorolhatnak egymásra; kinek szab törvényt a közönség izlése és kitől fogad el utbaigazítást. Nem kell visszanyulnunk a klasszicizmus koráig, hogy példákra akadjunk, amelyek e kérdést tisztázzák. A renaissance aranykora elég bizonyítékot szolgáltat arra nézve: minő hatalmasan képes befolyásolni, teljesen átidomítani a művészet egész nemzetek lelkét, fantáziáját,

kedélyvilágát. Itt tehát nem lehetett szó arról, hogy a művészet hódolt volna a közizlésnek, melyet ellenkezőleg ujjáteremtett, magasra emelt és nemesített az a esudás megfejthetetlen hatalom, mely a zseni-t a lelkében meghatott tömeg urává teszi. De a renaissance nagy művészeinek hatásából oly morál is szűrődik le önkénytelenül, mely előtt szemet hunynunk már azért sem szabad, mert ez a tanulság az örök-szép hatásának titkát foglalja magában. A lángeszű művész nem veti alá magát a közönség izlésének, de ethikai okoknál fogva nem is teremthet olyat, ami a közizlést sértethetné. Mert ne tessék a közizlést alábecsülni.

Egy embernek lehet rossz izlése, sok embernek is lehet, de annak a sok milliúnak, kinek a kedélyvilágából fakad az ítélet a szép és rút, a jó és rossz, a fölséges és a förtelmes fölött s a kinek az együttes érzelme, együttes felfogása adja meg a közizlés fogalmát: ennek a beláthatatlan tömegnek döntő szavát elfogadjuk bátran helyesnek, inappellábilisnak. Az egyén lehet szűkkeblű, ítéletében elfogult, jellemében gyöngé vagy éppenséggel megvetésre méltó, de ha százezer, nem, csak ezer ilyen ember összeül, hogy biráskodják, akkor e tömeg esodálatos átalakuláson esett keresztül: a látóköre tágul, értelmi ereje hatalmasra nő, egyénisége megszilárdul, ítélőképessége alig eshetik jogos kifogás alá.

A közizlésnek ily megnyilatkozását megfigyelhetjük első sorban ott, ahol az a műhöz közvetlenül hozzáférhet, mint a képhez, szobor- vagy drámához. Kevésbé biztosnak látszik ítélkezése könyv- és egyéb irodalmi termék fölött. Ez is csak azért, mert a közizlés megállapítása nehezebb; de itt is úgy találjuk,

hogy végső szavában talán még nem tévedt meg soha az a sokat gáncsolt közizlés. Minden iránt, ami nagy, szép és fenséges, fogékony mint a gyermek lelke; a rúttal, visszatetszővel szemben olyan, mint a mimóza, mely, ha durva kéz érinti, bezárja szirmait.

A félreismertek, a nagyképüsködők tábora tagadni fogja mindezt. A ki nem akarja elfogadni tulzáisait, az «korlátolt» s aki nem képes megérteni az — érthetlent, az «gyöngé elméjü». Pedig ugyancsak a korlátoltak és gyengeelméjük megértették a világirodalom legmélyebb szellemeit és az ő lenézett izlésük gyönyörködik a képzőművészet nagymestereinek remekműveiben. Kétséget nem szenved tehát, hogy a lángész befolyásolhatja, bizonyos határokon belül vezetheti, át is alakíthatja a közönség izlését, mely ekkép magán hordja a kor nagy egyéniségeinek bélyegét; míg viszont kétséget nem tűr az sem, hogy a kor jellege, nyíltan vagy titkon forrongó eszméi kifejezésre jutnak a teremtő művészek munkáiban. Annak a problémának a megvizsgálása: vajjon a kor szüli-e a nagy művészt, vagy a művész teremt-e magának oly kort, mely megérti őt és tőle nyeri legmélyebb és legmagasztosabb impresszióit, — e kérdésnek eldöntése oly circulus vitiosus-ba vezet bennünket, amelyből szabadulni egyhamar nem leszünk képesek. Annyi azonban bizonyos: a valódi zseni nem marad adósa korának. Petőfit nem képzelhetjük el a szabadságharc hatalmas és termékenyítő befolyása nélkül. De mily dusan fizette vissza a költő nagy lelke mindazt, amit az anyaföldből, a villamossággal telített zivataros levegőből magába szívott!

Fejtegetéseim elején jeleztem azt, hogy a közönség izlése, mely e lángésztől elfogad irányítást és utbaigazítást, ellenben kérlelhetlenül megköveteli a gyengébb tehetségtől, hogy az bizonyos meg nem írott törvényekhez alkalmazkodjék, az átalakulásnak van alávetve. Nem beszélünk a régmultról, habár éppenséggel nem volna nehéz kimutatni, mily óriási változáson ment keresztül az izlés a nagy történelmi korszakokban, mily megmérhetetlen befolyással volt reá a művészetek felvirágzása és elsatnyulása, mint fejlődött ki az a romantikus irány, mely a múlt század utolsó évtizedei óta oly mély gyökeret vert a művészetben és a közönség lelkületében, hogy a műizlés reformálása ugyancsak kemény és keserves delgot

ád azoknak a lelkes ujitóknak, akik a huszadik század számára más művészetet akarnak teremteni és e művészet számára más izlést kérnek, sőt követelnek. A ki nem rabja egy megrögzött, avult felfogásnak, az el fogja ismerni e követelésnek jogos voltát. Egy megszorítással. Az új művészet, mely az igazságot fogadta el jelszavának, nem ignorálhatja teljesen a szépség szabályait, mert a szépség fogalma annyira össze van forrva a művészet fogalmával, hogy az elsőnek negligálása az utóbbinak megsemmisülésére vezet. Nincsen kizárva, hogy a klasszikus formákon nevelt szép-érzékünk az idők folyamán jelentősen megváltozik, sőt a színművészet terén úgy tesz, mintha az utolsó évek már erősen meglazították volna azt a talajt, melyben a dráma régi felfogása gyökerezik. Ibsen valóságos csodákat mivelt. A hajthatatlan norvég moralista nem tetszik a nagy közönségnek; kényelmetlen uri ember, a ki szigoruan respektálja a régi dráma külső formáit és a régi keretben hatalmas invenciója új képekkel lép elénk. Kelletlen prédikátornak mondják a felületesek, de a közönség izlése mellett semmi sem tesz tanubizonyosságot, mint az a feszült figyelem, melylyel a kényelmetlen költőt meghallgatja, az a mély benső megrendülés, mely egy-egy műve hatásának az eredménye. Itt vannak a franciák. Dumas és Augier helyébe léptek Donnay és Lemaitre, a cselekmény nélküli, a pszichológiai dráma megteremtői. A benyomás, melyet keltenek, még nem oly mély, hogy az új drámai forma teljes sikeréről szólhatnánk, de a közönség érdeklődését képes felkelteni és az efajta színművek szaporodása arra enged következtetni, hogy a publikum izlése cseppet sem idegenkedik a francia színmű modernizálásától. Németországban Hauptmann Gerhard feltűnése óta nagyot fordult a világ. Ott is teljesen új drámai formákkal próbálkoznak meg a modernnek — habár tagadhatatlan, hogy a «Märchendichtung»-ok elszaporodása látható visszaesést jelent a romantizmusba — és ha egyhamar nem viszik győzelemre ügyüket, akkor ennek okát nem az ügy igazságtalan voltában, sem pedig az izlés konzervativizmusában, hanem egyes egyedül a hódítók gyengeségében kell keresnünk. A közönség izlése olyan, mint az asszony. Hozzásimul ahhoz, aki urává tud lenni, de zsarnoka annak, aki hízéskedésben keresi boldogulását.

≡ KÉT ÜZLET ≡

≡ IRTA RUDNAI GYŐZŐ ≡

Ott, hol az utca a legzajosabb,
Ahol az élet pezsg, forr és szabad,
Hol összejő a törpe s büszke szellem:
Két üzlet áll egymással épen szemben.

Az egyik: édes boldogságot ad,
Szép koszorút nyujt mennyasszonyi főre;
A másik: békét ad, de odaát,
Ha leteszik az embert sírgödörbe.
Egyik az élet, másik a halál;
Mig ez kecsegtet, az utunkba áll . . .

Az egyik üzlet, mely koporsót árul,
Nem tud regélni, csak a boldogságrul;
Nem hat oda a gond kísértet-arca,
Hiába tenné — biztos a kudarca . . .
Az embereknek ott módjukban áll
Kacagni a lét sok küzdelmeit,
Mert míg körükben a setét halál
A koporsókból a szemükbe néz,
Tudják, oly messze még tőlük a vész,
Hisz szórja rájuk a lét kincseit. —
Hahogy egy-egy koporsó elkerül,
A szívük az örömtől felhevül;
Ha meg-megcsendül a lélekharang:
Jobb létüket jelenti im e hang . . .
Ez a legszebb zenéjük, ugy örülnek,
Mikor az emberek a sirba dülnek.

A másik üzlet — ara-koszorúkkal
Van telve a szobának négy fala —,
Viaskodik, hogy győzze le, a búval . . .
Örökös küzdés, örökös csata,
A létért való ádáz küzdelem . . .
Szomorú mult, még szomorubb jelen!
Vevőt nagy ritkán lát csupán az üzlet
És akkor is mit ér a pár garas?
Uj fordulatot nem ad életüknek;
Nekik a tél jut, soh'sem a tavasz.

De egy napon — tavasz volt *mindenütt* —
A bús üzletnek víg órája üt . . .

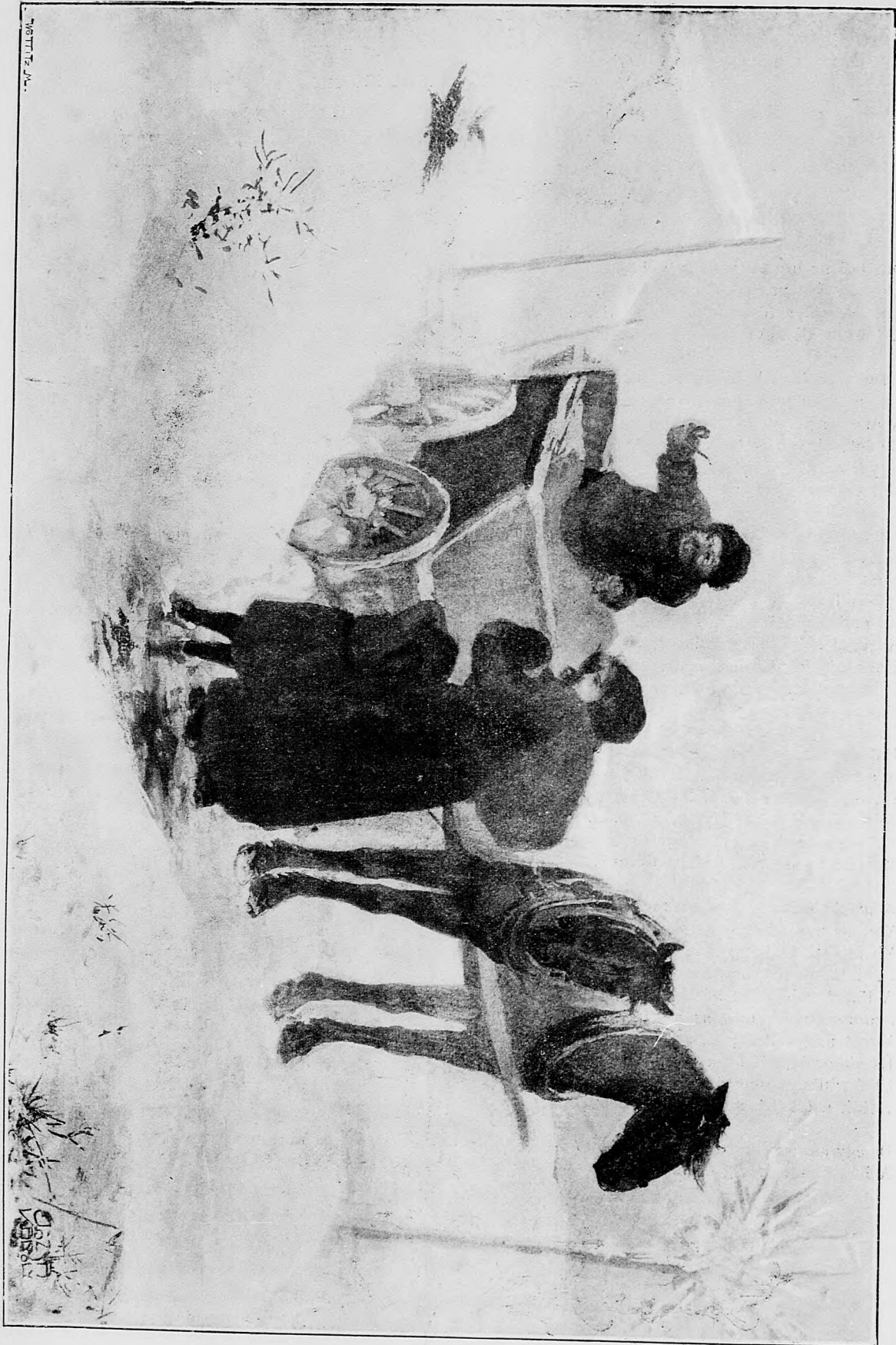
Az, aki küzdött hosszú évek óta
És kötögette a szép koszorút,
Mig szirmaiba könnyeit sajtolta:
Előtte már sima, szabad az út;
Mit annyiszor kötött remegő kézzel,
Az ara-koszorú fején ragyog;
Jövője telve boldogsággal, fénynyel;
Egén tündöklenek a csillagok . . .

A másik üzlet gyászlobogót lenget:
Mehalt a lány, ki annyit kacagott,
Kinek kezében csillogott a serleg,
Ha jelentették: újra egy halott . . .
És most elérte őt is ez a sors:
Megesuklott szeme, keze, arca torz;
Amint nevetett, merevült meg ajka . . .
A pusztulás erőt jött venni rajta.

Ott, hol az utca a legzajosabb,
Ahol az élet pezsg, forr és szabad,
Hol összejő a törpe s büszke szellem:
Két üzlet áll egymással épen szemben.

Az egyikben koporsót árulgatnak;
Nem látni ott már vidám arcokat.
Szorul szívük, ha koporsót faragnak;
Vendéget bús szem, halvány arc fogad.
De odaát, a másik üzlet, egyre
Oly vígan él, dolgozik lelkesedve;
Ott szép az élet, tiszta és nemes,
Mivel mindenki jó uton evez
S ha olykor elragad az élet-ár
S a romlott erkölcs karjaiba zár:
Miként az üldözött, e helyre térek,
Hol rám borul a tiszta csoda-élet . . .

S ha egyszer rám sötétednék egem,
Nem volna más kívánatom nekem,
Minthogy e csendes, vidám üzlet mellett
Borítsák rám a bús halotti leplet! . . .

MATTHE, JR.

IDEGENBŐL

hozunk üzenetet szent karácsony napján, a szeretet ünnepén. Testvéreink, idegenben élő hűséges testvéreink szólnak az imádott hazához. Hir s dicsőség környékezi őket ott az idegenben, de karácsony éjjelén elhomályosul előttük az ünnepeltetés lobogó fáklyája és felcsillan messziről egy piciny parányi gyertyaszál, amelyet odahaza gyújtottak meg — a szeretet ünnepén. Emlékezzünk meg mi is azokról, akiknek emlékében örökkön él a haza.

GOLDMARK
KÁROLY

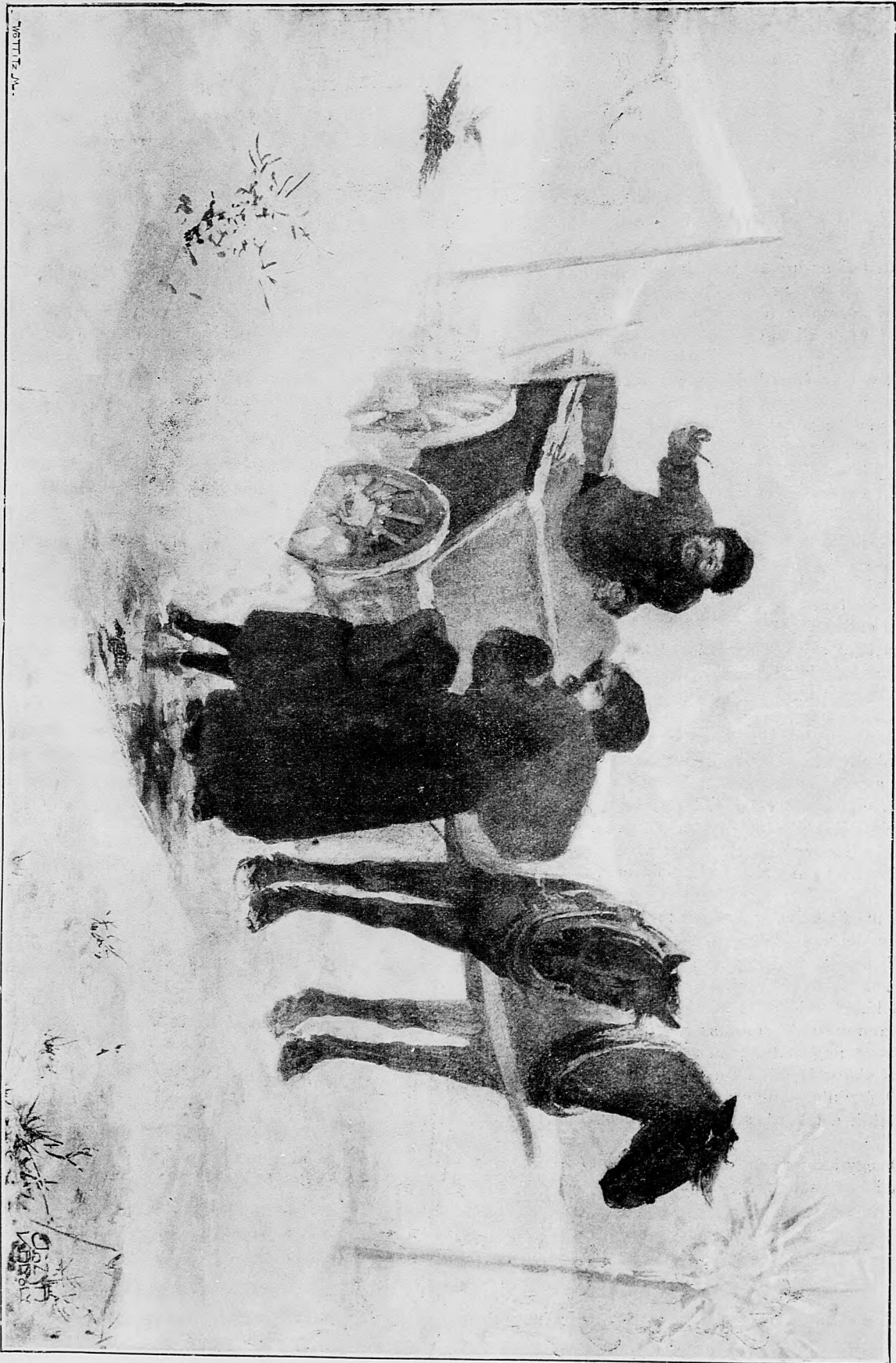
Igen tisztelt szerkesztő úr!

Mit üzenek hazámnak? Forró szeretetemet küldöm neki karácsonyra és örök békéjét kívánom. Egy kiváló, nagyratörő nemzet ki tudja vinni azt a szerencsét — szabadság, jólét, civilizáció — és a kivívott eredményt meg is becsüli.

Gmunden, 1899. dec. 12.

Goldmark Károly

BEFFIJA AZ LEAT A HO . . .

IDEGENBŐL

hozunk üzenetet szent karácsony napján, a szeretet ünnepén. Testvéreink, idegenben élő hűséges testvéreink szólnak az imádott hazához. Hir s dicsőség környékezi őket ott az idegenben, de karácsony éjjelén elhomályosul előttük az ünnepeltetés lobogó fáklyája és felesillan messziről egy piciny parányi gyertyaszál, amelyet odahaza gyújtottak meg — a szeretet ünnepén. Emlékezzünk meg mi is azokról, akiknek emlékében örökkön él a haza.

GOLDMARK
KÁROLY

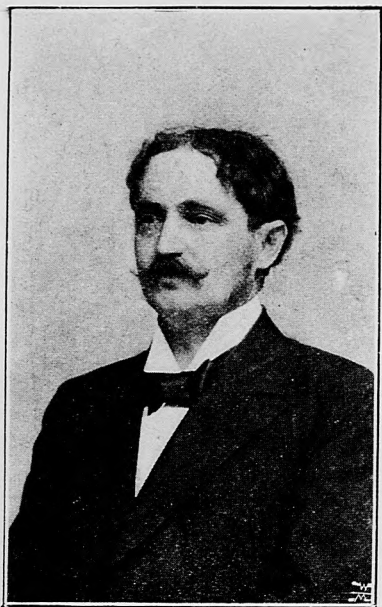
Igen tisztelt szerkesztő úr!

Mit izenek haza nemzelemnek? Forró szeretetemet küldöm neki karácsonyra és örök békéjét kívánom. Egy kiváló, nagyratörő nemzet ki tudja vinni azt a szerencsét — szabadság, jólét, civilizáció — és a kivívott eredményt meg is becsüli.

Gmunden, 1899. dec. 12.

Goldmark Károly

RÉVÉSZ
IMRE

TÜRR
ISTVÁN

Mondják, hogy a művészetnek nincs hazája: az egész világé az!

Én úgy találok, hogy a haza adja és fejleszti az *eredeti* egyéniséget, a haza nyújtja a való igaz tárgyat, az eszmét a művésznek, az önti a lelkesedést s a tárgyhoz való szeretetet a művészebe és egyuttal a lelket a műbe,

Szerkesztő urnak kitünő tisztelettel

Bécs, 1899. dec. 8.

Révész Imre

Midőn az ember valamit tanult és tud, kötelessége tanítani azt, aki nem tud és ezáltal adósságunkat rójuk le. Ez legyen minden hazafinak igaz ambíciója.

Nizza, dec. 3. 1899.

Türr István

SONNENFELD
ZSIGMOND

Mit üzenek haza a századvégi Párisból?

Boldog ünnepeket szeretett hazámnak! Teljes szívvel kívánom: hogy nemcsak az országnak, hanem minden egyes lakójának anyagilag mindig nagyobb legyen bevétele a kiadásnál, szellemileg magasabb legyen az emelkedés, mintsem ellenségei szeretik. Hódítást tegyen kül- és belföldön, hogy otthon a haza minden lakója büszke legyen magyar létére, külföldön pedig nagyra becsüljék a magyar nevet.

Kívánom továbbá, hogy az öregek fiatal hévvel és erővel őrizzék meg buzgó hazafiságukat, a fiatalok pedig az öregektől tanuljanak valódi szabadelvűséget és hazaszeretetet, annyira, hogy Magyarország napjaink megsomorító retrográd áramlatában a szabadság tündérszigete, a haladás és ember-szeretet menedékhelye maradjon.

Páris, 1899. december 10.

Dr. Sonnenfeld Zsigmond

Ha a boldogság mámorában el is tudná valaki felejteni hazáját, szent karácsony éjjelén legszebb álmaiban ujulna fel előtte a mult és vele az édes haza képe.

Én, aki minden napon, minden órában és percben vágyakozással gondolok a szép Magyarországra, karácsony ünnepén, amelyet immár huszonötödször töltök török testvéreink között, imámba szövöm a hazát. Legyen az olyan boldog, amilyennek az én boldogult édes apám legszebb karácsony-éjjelén megálmodta.

Konstantinápoly, 1899. december 15-én.

gróf Széchenyi Ödön pasa

török császári altábornagy, Ő Felsége, a szultán hadsegéde.

SZÉCHENYI
ÖDÖN PASA

PAULINY
ÖDÖN

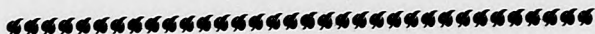

Mélyen tisztelt főszerkesztő Ur!

Becses felhívása következtében, ide mellékelve küldöm fényképemet, szívem mélyéből eredő üdvözlétemet s forró óhajvásomat szeretett hazám legdicsebb felvirulására s népe boldogulására.

Fogadja nemzetem, a megvénült 1848/9-iki honvédjának sóhaját kegyelemmel, megfontolván, hogy ő a temesvári végesata után kénytelen volt a külföldre menekülni, s mint száműzött itt kinn élete javát feláldozni.

Ha gyermekkorom paradicsomából, az én kedves Palástomból, Hontmegye küszöbéről, némi rokonszenvű lélek, egykori birtokomból, nemes gondolattal egy néhány maroknyi magyar földet

ide nem küldött volna, hazám pora nélkül kellene tengennem, de azon most fejem majd pihenhet, mikor a közelgő halál azt elfogja némitani.

Külföldi inséges életemben bejártam földtekénk három nagy részét, szülőföldemtől messze elsöpört kaján sorsom, s ha irtalmatlanul el nem vesztém, neked köszönhetem kedves Selmecbánya, a hol az akadémiád bölcsességéből egyetmást felszíván, a sokat igénylő külföldön élhettem. Hazám képe csillogott előttem, s ez lelkem fájdalmait megnyugtatta a viddini és sumlai hadifogságomban a nagy Kossuth Lajos közelében. S az olasz testvérnép 1859-iki hadjárata alatt is csak a szeretett haza képe, jobb jövőjének kieszközlése buzdított, s Garibaldi óriás szelleme szívem elgyengülését elhárította.

E második hazámból, hol harminc éves katonai szolgálattal s két hadjárattal, rangot és nyugdíjt szereztem, családom köréből, a magyar honért sóhajtván, szomorú érzélem támad, mikor arra gondolok, hogy áldozataim dacára, életem, szeretett családom, jövőm elvesztése vagy kockáztatása mellett jutalmul, egy magyar országgyűlés megfosztott egyetlen fenmaradt jogomtól, kitörölvén a külföldön maradók neveit a magyar polgárság soraiból! Ezt meg nem érdemeltem, de azért te szeretett hazám, holtomig birni fogod forró szeretetem s óhajaim ihletét.

Forró imám repüljön a Mindenható számolya elé, könyörögvén, hogy hazám s nemzetem boldogságát s felvirulását nagy hatalmával elősegítse, s ezen öreg, de hazafiúi szeretettel lángoló szív fohászát méltányosan fogadja.

Sajnálattal jelentem, hogy becses levele, a hiányos címem miatt, késedezzel jutott kezemhez, de mégis reményem, hogy jelen feleletem még jó időre oda fog érni, s mély köszönetem s tiszteletemet kifejezi főszerkesztő urnak.

Milano, 6./12. 1899.

Maradok kész hive

Pauliny Ödön
ezredes

Az Isten áldása lebegjen az én jó magyar közönségem felett, a kinek a szeretetére én mindenkor büszkén gondolok vissza és a kit felelni soha nem fogok. Ezt üzenem én haza.

Bécs 1899. dec. 9.

Kinskyné Pálmay Ilka

Tisztelt szerkesztő ur!

Zichy Géza gróf «Roland mester»-ének és Mihalovich «Toldi»-jának partitúrái feküsznek előttem, a mikor szives felajánlásuknak engedve, a Művészvilág karácsonyi száma részére néhány sort küldök.

Azért említem ezt a körülményt, hogy bebizonyítsam önöknek, mily szeretettel, ragaszkodással gondolok hazámra itt, Prágában is. És ez érzelmeimet talán a leghelyesebben úgy bizonyíthatom be, ha a magyar zeneszerzőknek utat török a külföldön. Mind a két operát gyors egymásutánban előadjuk s hiszem, díszöséget szerzünk a magyar művészetnek.

Ez pedig csak úgy lehetséges, hogy igazgatóm, Neumann Angelo, valóban lelkes barátja Magyarországnak, a mit már Erkel Hunyady Lászlójának előadásával is bebizonyított.

Talán érdeklí önöket az, hogyan kerültem én Prágába? Másfél éve, hogy Bártfán nyaralva, a következő táviratot kaptam:

Első karmesteri állás megüresedett. Ha elfogadni hajlandó, rögtön utazzék. Holnapután Bolygó hollandi.

Neumann Angelo

Harmadnap Prágában voltam. Este a Bolygó hollandit dirigáltam. A második felvonás után az aláírt szerződés a zsebemben volt. Másnap a Hugonottákat dirigáltam, három nappal később pedig Tristán és Izoldét. Azóta pedig vagy hetven operát, szimfoniát stb.

A mint látni méltóztatik, egészen egyszerű dolog.

Márkus Dezső,
a prágai «Königlich Deutsches Landestheater»
első karmestere.

MÁRKUS
DEZSŐ

SZÖRÉNYI
BELLA

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Kívánságához képest, legnagyobb örömmel küldöm arc-képe-met, néhány sor kíséretében, hisz vele lehetőségessé teszi, hogy tudtukra adhassam szeretett földieimnek milyen osztat-lanul esüngők édes hazámon, bár idegenben élek. Mellékelt arc-képe-m esdve kéri szeretett földieimet, hogy olykor-olykor vissza-emlékezzenek reá.

De zárom soraimat, mert érzem, hogy a szentimentalizmus rabjává ejt.

Ujból megköszönve előzékenységét, igaz magyar kézszeri-tással üdvözlí

Danzig, 1899. december 5.

Szörényi Bella,
operaénekesnő.

*Mi az: classicus?
Az örökké modern.*

Bécs, az évszázad végén.

Kaufmann Izidor

KAUFMANN
IZIDOR

Igen tisztelt szerkesztő úr!

Hogy mit izenek? — Hát, hogy mondják meg a Jézuskának, küldjön nekem (porto és vámmmentesen) sok, nagyon sok Kugler-bonbonl. Hogy nekem erre igazán szükségem van, — nélküle milyen savanyu arcokat festek, — tanum reá, ha talán még emlé-keznek, tavaly kiállított »Gond és Szenvedés« című képe-m.

Ha az izenet nem olyan, mint a milyennek lenni kellene, oka nem én vagyok, hanem maga kedves szerkesztő úr, mért nem küldött hozzá receptet. Mit tudom én, mit szokás ilyenkor izenni!

München, 1899. december 10.

Tisztelettel
Szegfi Erssi

SZEGFI
ERZSI

KOHUT
ADOLF

34 év óta forrón szeretett hazámtól távol, Németországban élek. Magyarország iróit igen becsüli, de nekik a megélhetőség útjait nem egyengeti. Minden óhajom, fohászom, imám azonban mégis csak boldogságának, virulásának, nagyságának s hatalmának szól.

Szívem hevesebben dobog, ha azon nagyszerű szellemi s anyagi haladásokat, melyeket kedves hazám 3 évtized óta tett, szemlélem. Szabadság, testvériség, mily gyönyörű eszményképek, majdnem egész Európában kihaltak, Magyarországon még élnek és kormányoznak. S a szabadság lángja oly széppé s oly ragyogóvá alkotja a Szt. István koronáját s országát!

Áldja meg az Ur Isten, a magyarok Istene, ezentúl is szülőföldemet. Vivat, crescat, floreat!

Berlin, karácsony, 1899.

Dr. KOHUT ADOLF,
író.

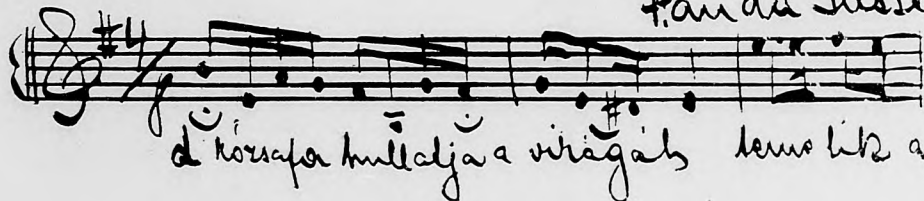
A sors szeszélye gyakran mostohán bánik az emberekkel, s bár a jólét rájuk hullatja éltető mannáját, a hír, a dicsőség közepette — ez anyagi boldogságból mégis hiányzik valami, hiányzik az erkölcsi megnyugvás, melyet az anyaföld varázsereje nyújthat csak. Igen, az anyaföldé, a melytől a sors régen elsodort messze idegenbe. S most karácsony csendes, békés ünnepén vissza-visszaszáll gondolatom édes hazámba és mintha hallanám a cigány hegedűjét, a mint fájón, keservesen húzza . . . :

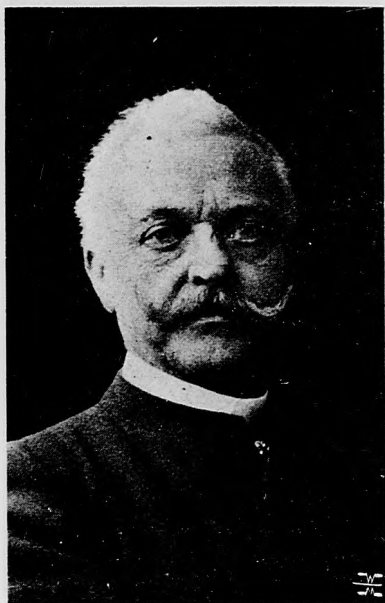
WANDA
GUSZTÁV

Lassan

Fanda Gusztáv

WAGNER
SÁNDOR

ROTHAUSER
TERÉZ

A MŰVÉSZ HONA A VILÁG. REÁ NEM ALKALMAZHATÓ A RÉGI KÖZMONDÁS: „EXTRA HUNGARIAM NON EST VITA”. DE AKÁRMERRE VEZESSÉK A MŰVÉSZI PÁLYA IGÉNYEI, AKÁRHOVÁ KÉNYSZERITSE A SORS: VALÓDI HAZÁJÁT, SZÜLŐFÖLDJÉT EL NE FELEJTSE SOHA.

MÜNCHEN, 1899. DECEMBER 6.

WAGNER SÁNDOR,

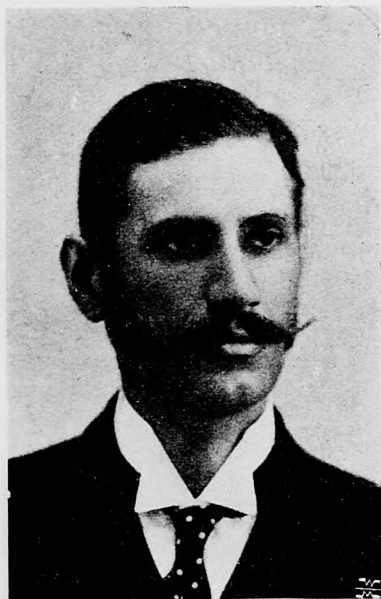
A MÜNCHENI FESTÉSZETI AKADÉMIA TANÁRA.

Amikor idegenben töltöm a karácsonyt, a fájó érzést csak a hazatérés reménye oszlatja el.

Egy közel viszontlátás reményében kívánok most is boldog ünnepeket kedves honfitársaimnak.

Rothauser Teréz.

SZÉKELY
BÉLA

Sok művész nagyobbnak képzeleli magát, ha művésztársait kicsinyli.

Bécs, 1899. dec. 16.

Kopácsy Juliska.

A történetírónak nincs helye a művészek között, kik a külföldön dicsőséget szereznek ecsetükkal és vésőjükkal hazánknak.

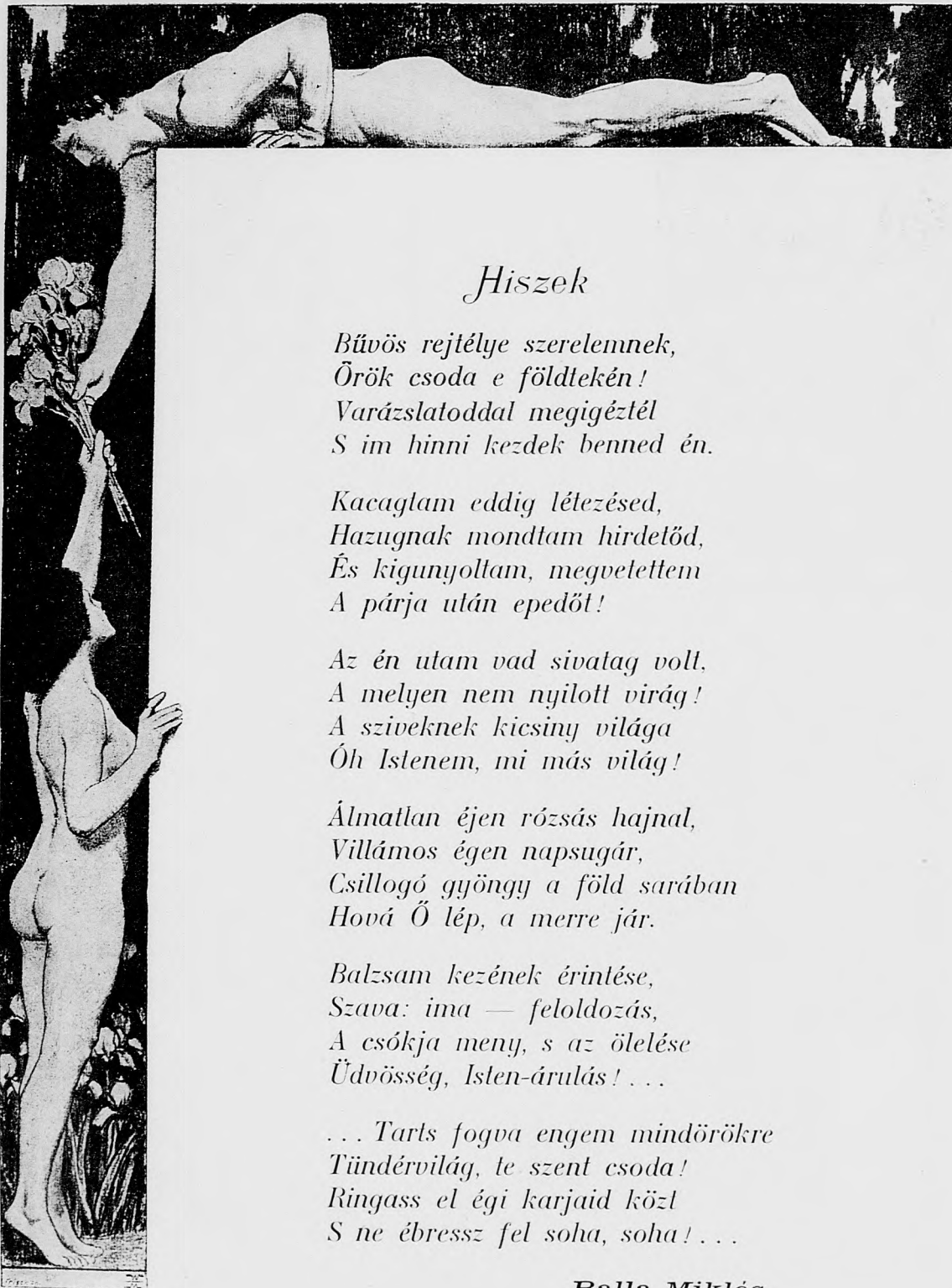
Róma, 1899. dec. 10.

Fraknoi Vilmos.

Hogy mit üzenek haza karácsonyra? Azt, hogy szeretném Budapestnek kriszkindlire elküldeni a párisi boulevardot. — Igaz, hogy akkor csakhamar magam is hazamennék.

Páris, 1899. dec. 12.

Dr. Székely Béla

Hiszek

*Bűvös rejtélye szerelemnek,
Őrök csoda e földtekén!
Varázslatoddal megigéztél
S im hinni kezdek benned én.*

*Kacagtam eddig létezésed,
Hazugnak mondtam hirdetőd,
És kigunyoltam, megvettem
A párja után epedőt!*

*Az én utam vad sivatag volt,
A melyen nem nyílt virág!
A szíveknek kicsiny világa
Óh Istenem, mi más világ!*

*Álmatlan éjen rózsás hajnal,
Villámos égen napsugár,
Csillogó gyöngy a föld sarában
Hová Ő lép, a merre jár.*

*Balzsam kezének érintése,
Szava: ima — feloldozás,
A csókja meny, s az ölelése
Üdvösség, Isten-ámulás! . . .*

*. . . Tarts fogva engem mindörökre
Tündérvilág, te szent csoda!
Ringass el égi karjaid közt
S ne ébressz fel soha, soha! . . .*

Balla Miklós

SZOBROK

IRTA PAP DÁNIEL

I.

Pygmalion a szobrász, sokáig dolgozott a meloszi Aphrodite utánzatán. Fehér márványból véste ki az alakot, s Vénuszt nem álló helyzetben mutatta be, hanem egy bronz-ágyra dőlve. Az istenasszony féligrejtett kulcsontjai, a klasszikus vállak, a derék hullámos vonalai, mind az eredeti remekművet imitálták; de a félig elburkolt alak ezen a szobron aludt. Pygmalion lezárt szempillákat vésett neki s midőn sok törés után elkészült a darab, a szobrász meglehetősen nézte a szunnyadó istenasszonyt. Aphrodite egy új báró palotájának előcsarnokába volt szánva. «Négyezer forintot kérek érte» — szólta Pygmalion s a Vörös Ökör-be sietett vacsorálni. Késő éjjel került haza s midőn szobájába nyitott, lámpát gyújtott és óvatosan kirakta a zsebéből a másnapra vásárolt reggelit: zsemlyét, sonkát és egy füveg vörös bort. Ezután még egy szivarra gyújtott rá s a hintaszékbe telepedett le, ép szemközt Aphroditével. Ekkor egy csudálatos dolgot vett észre. Aphroditének nyitva volt mind a két szeme s az istennő a bronzpamlagon megmozgatta a lábát. A vésett márványruha csudálatosan suhogott Aphroditén.

— Aphrodite, te élsz — dadogta Pygmalion s a bronzpamlag elé rohant. — Istenem, mi történt itt? . . . Ellopták a szobrot? Nem ön az talán, Fifi, a zöldszemű kardalosnő, akinek még tartozom egy négyessel az Ördög-mulatóban? . . . Bocsásson meg, ha nem ismerem önt meg rögtön, hisz szerelmünk rövid volt és édes.

Az istennő felült a pamlagon.

— Nem, Pygmalion, én valóban Aphrodite vagyok, az ön alkotása. Nézze, a balkönyököm, amelyre támaszkodtam, még most is egészen érdes. Ez egyszer másként történt a dolog:

nem a szobrász szerelme elevenítette meg a szobrot, hanem megfordítva. Pygmalion, én szerettem belé önbe.

Aphrodite vállára huzta a bő attikai köntöst és szemérmesen lesütötte a szemét. «Fázom» — suttozta Pygmalionnak.

A szobrász egy aranyszínű plüštakarót huzott elő s beléburkolta Aphroditét. Soha oly bársonyimaságu karokat nem érintett. Egészen belépirosodott Pygmalion.

— Engedje megjegyznem — mondta az istennőnek, — azaz bocsássa meg, ha az ön érzését én nem tartom egészen indokoltnak. Végre is csak kötelességet teljesítek, ha közlöm önnel, hogy engem bizalmas körben egyszerűen a «kopasz kecské»-nek hívnak. Ugyszólván ez az én művészi nevem s hogy e név való tényeken alapszik, azt ön is tapasztalhatta, valahányszor ön előtt vésés közben meghajoltam.

— Ó Pygmalion, — suttozta a szerelmes Aphrodite — azt nem láttam Pygmalion. De éreztem az ön selymes bajusza érintését, mikor ön ma este távozás előtt egészen közelről megnézett. Mire ön betette az ajtót, én már lélegzetem is és keringett a vérem.

A szobrász a palack után nyult.

— Teringettét, kicsikém, ha így vagyunk, engedd meg, hogy megkínáljalak egy pohárka borral.

II.

Aphrodite kettős szürke aljakat kapott s midőn ezüst himzésű ruhájában végiglebegett az utcán, a művészek utána fordultak s irigyelték Pygmaliontól a feleségét, de Pygmalion bizonyos idő mulva lehorgasztotta a fejét és gazdasági kérdésekkel kezdett foglalkozni. Nem kerülte el figyelmét, hogy Aphrodite ébredése neki négyezer forint veszteséget jelent s ezt az összeget

most okvetlenül pótolni kellene. Vénusz szerette a drága fehérneműket s nagyobb étvágygal evett, mint bármely földi asszony. Különösen az osztrigák tekintetében igyekezett helyrehozni, amit négyezer év alatt elmulasztott. Pygmalion mindehhez csak egy szót szólt: «Imádlak», s amellett az elveszett pénzre gondolt.

Hogy kára ne legyen, újból faragni kezdett egy fehér márvány istenasszonyt. Az árván maradt bronz-nyugágyra ezuttal a versaillesi Dianát helyezte el pihenő helyzetben. Egyáltalában szerette a klasszikus témákat átdolgozni, sőt ha a génuai temetőben járt, még a modern témák iránt is fogékonyak mutatkozott. Ezuttal igen elmésen alakította át Diánát, a vadászat után pihenőnek. Az istennő hóna alá vette a tegzet s mélyen szunnyadt a bronz-kereveten. Pygmalion egy őszi reggelen késült el vele, azután eldobta a szerszámokat és sétára indult Aphroditével. Midőn délután hazajöttek, lakásukból kürtészó hallatszott. A műteremben valaki vígan trombitált.

A szobrász és neje ijedten zárták fel az ajtót. Csudálatos látvány!... Diána, a szobor, szintén élt és a hintaszékben lóbálta magát. Mosolyogva tette félre a kürtöt:

— Jőjjenek, kedveseim, jőjjenek — kacagta Diána s gyermekes pajkosságából puzdráját vette elő s egy nyilat lött a fejük felé az érkezőknek.

III.

Bocsánatot kérünk a szokatlan bonyodalomért, de önök ter mézesnek fogják találni, hogy Pygmalion nyomban megszőkött a lakásáról. A művész kétségbeesetten tolt be Aphroditét a szobába, azután becsapta az ajtót, ráfordította a kulcsot s kirohant az utcára. Rémes gondolatok jártak a fejében, nem tudta fölfogni a létnek legegyszerűbb igazságát, hogy a márványszobrok a bajuszérintéstől meglevelednek. Csak abban az egyben volt bizonyos, hogy a lakásába két eleven istenasszony van bezárva s most nem tudja, mibe kezdjen. Nagy sokára mégis rendezni tudta gondolatait s ekkor kissé megnyugodott. Elhatározta, hogy belétörődik a változhatatlanba, hisz elvégre is vannak rémesebb dolgok, mint két istenasszony jelenléte. Némileg lecsillapultan tért tehát haza s miután a kulcslyukon

kissé hallgatózott, megtudta, hogy Aphrodite ép békésen osztozik Diánával a garderoberjában. A beszélgetésből kivette, hogy Aphrodite azokat a ruháit adja oda, a melyeknek színe az ő szőke hajához kevésbé jól áll. Pygmalion fölzárta az ajtót, átölelte az istennőket s vidáman tudakozódott kívánságaik felől. Egyszersmint elhatározta, hogy nem foglalkozik többé márvány-menasszonyokkal, akik a férfi érintéstől meglevelednek. Hősi szobrokat fog vénsi.

IV.

A nápolyi Heraklesz-szobrot vette mintának, a borusan támaszkodó akrobatát, a koloszszerű vállakat és lábszárizmokat. Idylli módon dolgozott. Aphrodite az ablakmélyedésbe ült s a behulló faleveleket a művész felé szórta. Diána kis ezüst kürtjén halk szüzi dalokat kürtölt. Azután körülölelték az istennők Pygmaliont s elvették kezéből a vésőt: langyos őszi estéken így vihogtak a félhomályban s a felhorult vázából röpködtek körülöttük az utolsó rózsák. Heraklesz lassankint elkészült s a szobrász egy téli reggelen elindult vásárra ajánlani a kész szobrot.

Midőn hazaérkezett, az előcsarnokban istennők kacagása s egy érces férfihang ütötte meg fülét. Hevesen belökte az ajtót. Az alkov-mélyedésben, a pálmacserepek közt Heraklesz ült egy zsöllyén. Vénusz és Diána az óriás ölében kuporogtak. Vénusz kis rózsaszínű fülét Heraklesz nyakához nyomta s a szüzi Diána az orrát cibálta Heraklesznek, miközben nevetve mondta: «Hozzad sem nyultunk és mégis megleveledtél.»

Pygmalion leomlott a földre és kővé vált abban a pillanatban. Mit esudálkoznak ezen? A férfiak mindig kővé válnak az ámulattól, ha megtudják, hogy Heraklesz jobban tetszik az istennőknek... Az elröppenő istenek virággal és tépett babérokoszorúkkal szórták be a kővé vált művészt s nyitva hagyták maguk után az ablakot, hogy tovasszálljon az ámbraillat. Este megérkezett a takarítónő s az üres lakásba rendőröket hívott. Konstatálták, hogy Pygmalion adósságai elől szökött meg, magával vitte a barátnőit s bizonyára maliciából, hátrahagyta a saját szobrát.

Mit

Irta Varsányi Gyula

Mely sziveinkből ég felé sugárzik,
Vajj' véget érhet-e a szenvedély?
Felfogná-e szívem más nő vonását,
Mely mostan egyedül rólad regél?

Nem első bú az, mely most rámhajol;
Ez ingatag szív nem először lángol;
Az emlék a syrénről még dalol,
De lassan mégis elfedi á távol.

S ki annyit elfelejtett hajdanán,
Vajjon hitebb lesz az a szív te hozzád?
S ki csüngött annyi csábító danán,
Örökre foglyul ejti-e dalos szád?

Oh, kedves, mind e tépő gondolat
Nem bántana, ha bús szívembe látnál;
Mely ott körülragyogja arcodat,
Elszállva kételyed a glóriánál!

Akárhogyan esalódott egykoron,
Eldobta szívem régi kétkedését,
Nem fog mulatni szíved oly toron,
Hol látja szenvedélye temetését.

Szemedből árad olyan csudafény,
Hogy attól a holt új életre kelne;
Szívembe árad, mint örök remény,
Hogy síron túl is élni fog szerelme!

Hogy túl a síron lelkiünk összejő,
Élve egymást boldogabb hazában;
A hol hűségese szívé a jövő
A szerelemnek örök otthonában!

Iza dalaiból.

Azt hiszed, hogy meguntalak...

Lassan.

Szövegét és zenéjét írta: Pap Zoltán.

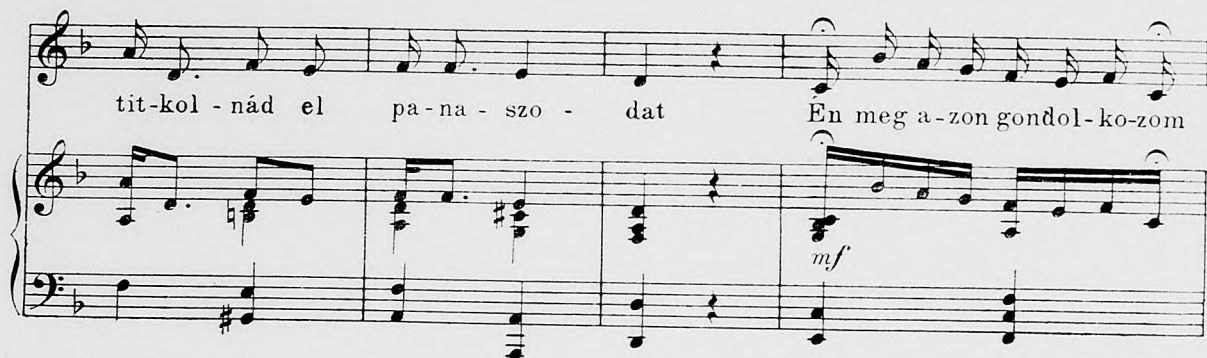
Ének.

Azt hi - szed, hogy meg - un - ta - lak, Hi - á - ba is

Zongora.

p

tit - kol - nád el pa - na - szo - dat Én meg a - zon gondol - ko - zom

mf

Hogy le - het - nél a vi - lá - gon leg - bol - do - gabb

Hej! ha ar - ra gon - do - lok hogy Jö - het i - dő, hogy én té - ged

f

el - vesz - te - lek I - ga - zán csak ak kor ér - zem:

ugy sze - ret - lek az vagy né - kem, mint mi - kor meg - sze - ret - te - lek.

p *mf*

Azt hiszed, hogy meguntalak ...

Azt hiszed, hogy meguntalak!
 Hiába is titkolnád el panaszodat.
 Én meg azon gondolkozom:
 Hogy lehetnél a világon legboldogabb?!
 Hej! ha arra gondolok, hogy
 Jöhet idő, hogy én téged elvesztelek:
 Igazán csak akkor érzem:
 Úgy szeretlek, az vagy nékem,
 Mint mikor megszerettelek.

Nagyon fukar volt az isten,
 Amikor az ember szívét teremtette;
 Félt, talán az első percben,
 Hogy szétszakad, s kevés lángot hagyott benne.
 A teremtés hibája az,
 Ami hibát, ami hibát látsz te rajtam.
 Hej! azok az első percek
 Édesgetik a szivedet ...
 Hiszen én is úgy akartam.

Pap Zoltán

Nyilt levél Wlassics Gyula Minister urhoz!*

Keggelmes Uram!

Igaz lelkesedéssel üdvözlöm a magas kormányt, mikor a nemzet hazafias neveléséhez a művészetet hívja segítségül!

Hiszen ez a varázsvessző, ez a jelige, a mely célhoz vezet. A kulturnemzetek történetében mindenütt elüljár a művész, mint az apostol és munkája nyomán felvirágozik az ország; történelmi kultorkorszakok állnak elő. Ninesen olyan kéz, a melyben több áldás rejlenék a közjóra, mint a művész kezében. Sem tudós, sem író nem bír nagyobb érzékkel a kultúra iránt. Sem egyik sem másik nem áll a művész fölött egy tekintetben: egyik sem tudja tudását, műérzékét észrevétlenebbül, kevesebb fárasztással átlopni más ember kedélyébe, mint a művész. Azért a művész egy nemzet kulturtörékvésében megbecsülhetetlen tényező.

Nekünk is van művészetünk, mely eddig hazátlanul külföldi műveltség emlőjén nevelkedett. Egy magyar művész generáció a haza határain túl évtizedeken keresztül zászlóvivője volt Európa művészetének. A müncheni világhírű akadémián öt világrész ifjúsága nevelkedett magyar művészek vezetése alatt. Sőt e korszak a nemzet reputációjának még nagyobb szolgálatot is tett, mikor az évenként megújuló nemzetközi kiállításokon a magyar nemzetet, mint önálló államot alkotó fajt szerepeltette a világ legműveltebb társadalmi osztálya, a kiállítások látogatói és a külföldi sajtó előtt. (Ez sokkal kevésbé sikerül a mi diplomaciánknak.)

De ez a magyar művészet vándor művészet volt, nem volt a magyar művelődésre és művészi érzék fejlődésére itthon megfelelő hatása. Ma a magyar művészet hazatelepedett, közöttünk él és társadalmi érintkezéssel végez apostoló hivatást. Napról-napra szélesebb körben szerez ügye iránt érdeklődést s a nemzet köztudatában a művész nevét tisztelet környezi. A legnagyobb kulturhatás azonban, melyet eredményezett, mindenestre az, mikor a magyar közoktatásügyi Minister rájön, hogy a művészetet kell segítségül hívni, ha a nemzetnek kulturát és hazaszeretetet akarunk adni.

Éljen soká a nemzet és az ő művésze: de támogassa, szeresse a nemzet a maga művészetét, hogy az az ő aspirációi szolgálatában eredményeket mutathasson fel: mert nagyra nő az a művészet, a mely részt vesz nemzete kulturtörékvéseiben, létért és érvényesülésért való küzdelmeiben és nagyra a nemzet, mely művészetét megbecsülni és magas színvonalra emelni tudja. Egy kulturnemzetnek tudatával kell bírnia annak, hogy a művészet nélkülözhetlen feltétele haladásának és felvirágozásának.

Előttünk a közelmúltban nagy példák vannak: Makart és kortársai átalakították Európa szalonjait, műiparát és építkezési stílusát, azt teszi ma a szecessio, mely diadalmasan tör utat egy új stílusnak, egy megfiatalodott művészetnek. A műtörténet istenített renaissance korszaka a quattrocento és cinquecento művészeinek érdeme. Művészek műérzéke fedezte fel a föld alatt és ásta fel onnan a pogány görög római műveltséget, melyet a keresztény elfogultság századokra eltemetett volt. Művészek tették figyelmessé az élőkét rég elmúlt kornak magasabb műveltségére, az emberek szeme kinyílt és lelke felvilágosodott. S e korszak termékenysége késő évszázakra aranybányája lett Olaszországnak és az akkori művelt világnak.

De nekünk magyaroknak, szegény küzdő magyar nemzetnek, mely legnagyobb kincsét a múltban, életerejét tradíciójában, történelmében bírja, legjobban a lengyel nemzetet kell irigyelnünk Matejkoért. Matejko, kinek műveiben hazája multja óriás nagygyá nőtt, nagyobb világot vet nemzete elmúlt dicsőségére, mint századok tudományos irodalma.

Nem a nagy nemzetek művésze, melyeknek nincs szüksége arra, hogy a képzőművészet támogassa törekvéseikben, hanem a kicsiny, létért küzdő elmaradt nemzetek, mint mondám, a lengyel nemzet nyújt nekünk követésre méltó példát, s ha Excellenciád magasztos eszméje azokkal az eszközökkel megvalósítható lenne, a melyekkel mi rendelkezünk és iskoláinkat hazafias szellemű történeti képekkel ellátni volnánk képesek, úgy azoknak olyan szívvel érezve, olyan lélekkel elgondolva

* Örvendünk, hogy azokat, akiket illet, mi lephetjük meg ezzel az érdekes cikkel, bár ki kell jelentenünk, hogy a részletekben nem egyezik meg teljesen a sajtó felfogásunkkal. SZERK.

kellene lenniök, mint a milyenek a lengyel történeti képek.

Azokról nemzeti kegyelet s a nemzet nagysága beszél.

Nem is foglalkozom én mással e szerény sorokban, mint történeti képekkel. Az nekünk a történelem, a mi a zsidóknak az ó testamentom, Nem is szükséges, hogy szóba jöjjön a gyermek vagy ifju kedélyéhez szóló képek előállításának nehézsége. Sem az író, sem a művész nem fog tanácsért a paedagogusokhoz fordulni, az írónak és művésznek szintén adatott ösztön a gyermekkedélyhez is szólni, mint azt a gyermekirodalom bizonyítja.

A művészetnek az iskolák falain örökbecsűnek, a történelmi képeklusnak, melyet iskoláinknak szánunk, magas színvonalu művészetnek kell lennie.

Mért nincsen nekünk ilyen képeklusunk? Mért nem válogathat a magyar kultusminister már egy meglevő anyagban, meglevő munkaerőkben, mikor nekünk már a mult évtizedekben egy kitűnő generáció tört utat?

Mert a rendszer, a melyet Excellenciád elődei követtek s az intéző körök nagyfoku bizalmatlansága munkaképességünk iránt megbénította a művészet nagyszabásu szárnyalását itthon. A kormányok évtizedek óta művészeti kérdésekben laikus tekintélyekkel veszik magukat körül, művészek számára pedig hozzáférhetlenek. Áltekingtélyek befolyása alatt nem viseltetnek rokonszenvvvel a művészek hazafias törekvései és óhajai iránt; nem fordították a nemzet erejét egy hazai, nemzeti, itthon termelő, itthon érvényesülő export és versenyképes nagyszabásu magyar művészet felvirágoztatására, a mi magyar szívvvel és magyar szempontból és pedig magyar kulturszempontból elsősorban tenniök kellett volna.

Egy itthon élő és virágzó európai színvonalon álló művészet, mely esetleg külföldi erőket is ide telepít vagy piacot teremt, azt jelenti a világ szemében, hogy mi európai színvonalon álló kulturnemzet vagyunk.

Mert nem a művészet általában, de kiválóképen az itthon fejlett és virágzó művészet az, a melynek a magyar nemzet fejlődésére századokra kiható kulturhatása van. Gyűjtemények gyarapítása régi és külföldi mesterek műveiből túlhaladja a nemzet erejét, a fenti célt csak közvetetlen szolgálja és nálunk már idejét multta. Egy ily gyűjteménynek a század elején volt igaz rendeltetése, hogy a nemzetben fogékonyágot s a művészeti ízlésre hajlamot szerezzen. A jelenkor adós magának, e napok történetének s az utánunk jövők kegyeletének azzal, hogy első sorban művész kortársait támogassa. Az utánunk jövők ezen kor termékeit a magyar kulturfejlődés szempontjából fölé fogják helyezni a mi kimustrált régi mestereinknek. A nemzet kincseivé kell, hogy a mai alkotások váljanak, melyek igaz fényt vetnek napjaink fejlettségére.

Boldog a lengyelek, eszek és horvátok művészete, mert az ő nemzetük társadalma az édes anya kegyeletével, részrehajló szeretetével szereti saját művészetét.

Ez az, a mit a magyar művészet nem talált meg itthon, azoknál, kik az ő sorsát intézték. Sem a sajtónál, melynek néhány képviselője nem szűnik meg a közönség előtt hazai művészetünket háttérbe helyezni s mert igazságosnak akar látszani, részrehajlóvá válik az idegen termékek iránt; sem a társadalomnál, sem a kormánynál, legkevésbbé talán a Képzőművészeti Társulatnál.

A magyar társasélet, a mely könnyen enged az áltekingtély befolyásának, vakon követ egy magyar specialis félszeg elvet, a mely gyakran megöli betűje a művészet szabad fejlődésének, azt az elvet, hogy művészeti kérdésekben a művész véleménye nem lehet irányadó, hanem, hogy a művészeti kérdésekben okvetetlenül valaki más a tekintély.

A művészet folyton ujat akar teremteni, a laikus befolyás folyton régi sablont követel. E körülmény az oka, hogy pályázatok helyi érdekű történelmi képekre nem sikerülhetnek, mert a laikus beavatkozás lépten-nyomon utjában áll a művész meggyőződésének.

Tizenhét éve látom a magyar művészetet vajudni itthon az édes hazában, tizenhét éve együtt szenvedek azzal minden bánatmal és megalázást, tizenhét év óta figyelek és hallgatok. Azóta a laikus befolyás művészetünk történetében valóságos katasztrófákat idézett elő.

Kegyelmes Uram! Ma már megtudjuk itélni, mekkorát tévedett Ipolyi, mikor művészetünket a magyar egyház előtt disqualificálta, mikor Székelyt, Lotzot stb. minden nemzet által irigyelhető mestereinket külföldi mázolóok miatt háttérbe helyeztette, mikor a pécsi és esztergomi főpapokat befolyásolta, hogy az ország két legnagyobb templomát idegen erőkkkel festesse ki: ma már megtudjuk itélni, vajjon ugyanazon értékkel gazdagodott-e a nemzet, mint a mekkorát a külföldre küldött Pulszky Károlylyal: megtudjuk itélni vajjon nyereség-e egyáltalán a nemzet kulturájára, nyereség-e a jövő generációra, idegen forgalmat, kulturfejlődést, világvárosi ábrándokat illetőleg, hogy egy szép összeggel, egy millió hatszázezer forinttal szegényebbek és egy csomó nagyon különböző qualitásu régi képpel gazdagabbak vagyunk.

Ma megtudjuk itélni, hogy egy hiu ábrándért, hogy Budapestből „világváros, művészeti gócpont“ legyen, hozta az akkori kormányelnök ez áldozatot és aláza meg a magyar művészetet, megtagadván a magyar művészeketől azon kérelmük teljesítését, hogy a külföldre szánt fenti összegnek egy hatvanad részét a magyar művészetnek helyezze kilátásba feltételesen, azon esetre t. i., ha megfelelő termelést hozna az ezredév lelkesedése. Az ezredéves ünnep előtt szerényebb és tisztességesebb kérelemmel nem jöhetett a magyar művészet, a mely olyan szokatlan nagy összegeket látott utban egy nagyon bizonytalan cél felé . . . E mögött a nagy tévedés, e mögött a meggondolatlan költekezés mögött ismét ott látjuk a laikus befolyást.

Matejko világhírű Báthory Istvánját meglehetett volna szerezni 8—10.000 frtért, művészeknek, úgy mint laikusoknak nagy épülésére.

A millenniumon kárpótlásaul a magyar művészetnek a törvényhatóságok lettek felszólítva, hogy helyiérdekű történeti képekre pályázatot hirdessenek. Ez nemes gondolat volt, de hogy e szép eszmének nem volt meg a kívánt eredménye, lehet-e azért felelőssé tenni a művészetet, a melytől az utolsó órában csodát kívántunk, a melynek sohasem adtunk alkalmat magát nagy feladatokra iskolázni, a melyet sohasem bátorítottunk, lelkesítettünk, de mindig megaláztunk ??

Egész más eredménye lett volna, ha a művészek óhaja betű szerint teljesül és egy összeg kilátásba helyeztetik azon esetre, ha megfelelő termelés áll elő. Régen érlelt eszmék láttak volna a vásznakon napvilágot. Egy kollekció, egy kor tükre, egy láncszeme a fejlődés folytonosságának.

Visszahozhatatlanul elveszett vagyon a nemzetre, ha egy kor meddő marad, vagy nem termel megfelelően, mert az utána jövő generáció feladata százszorosa nehezebb, folytatni akarni a fokozatos fejlődést.

Tévedések, előítélet, elfogultság azok részéről, kiket a művészet legjobb akaróiként ismerünk, évtizedekre vetette vissza a hazai művészet fellendülését.

Tizenhét évi megfigyelés után lerántom a leplet a betegségről.

A magyar művészet megfelelő gyors fejlődésének legnagyobb akadálya mindig maga a Képzőművészeti Társulat volt! Innen indult ki minden tévedés, elfogultság és szerencsétlenség, innen indult ki a magyar műtermékek diszqualifikálása, szembenidegen termékekkel; ez teremtett társadalmat előítélettel a magyar termékek iránt. Ebben az irányban befolyásolta a kormányt, a mikor attól egy idegen verseny előmozdítását kérte, s a kormányok legjobb kötelességüknek vélték eleget tehetni a magyar művészekkel szemben, mikor az orsz. m. Képzőművészeti Társulat érdekeiért áldozatokat hoztak, pedig a Társulat érdeke nem volt azonos a magyar művészet érdekeivel, sőt azzal a legtöbbször ellentétes volt.

Képzhető-e ma olyan produktivitás, mint Barabásé, Molnár Józsefé stb volt, a Képzőművészeti Társulat előtt?

A magyar kormány a Képzőművészeti Társulat kezdeményezésére évekig csak külföldi képeket vásárolt; magyar munkára egy krajcárja sem volt, s a míg egy külföldi művésznél lábaihoz hatalmas összegeket raktak, addig a magyar művésznél az előállítási árat sem szívesen adták meg.

Ha valaki a művészet fejlesztésére a versenyt szükségesnek tartja, — igaz van. De szomorú tévedés volt, a még meg nem honosodott magyar művészetet, idő előtt itthon versenyre tenni ki. A magyar művészetet versenyre kell nevelni, oda fejleszteni, hogy bármely ország nemzetközi kiállításán dicsőségesen mérkőzzék a világművészettel, nem pedig leveretni első lépésnél egy egyenlőtlen harcban. A külföld el is bánt velünk. Megvert bennünket vagyonnal, fejlettebb viszonyokkal, fejlett modellérettel, nagyszerű tágas műtermekkel s a

mindezekből érthető iskolázottsággal. És a magyar műbarátok, a Képzőműv. Társulat előkelőségei siettek a babért a külföld lábai elé rakni, az itthon élt művészeket mellőzni és korholni, felelőssé tenni állapotokért, a melyekért felelősek nem lehettek.

És ha azok, kiknek felsőbb kegy és a köztudat elismerése halhatatlanítja érdemeit a művészet körül, drágán megfizetett külföldi képekkel ékesítik lakásaikat, érthető, hogy a míg a magyar művészet évi forgalma csak 20—30.000 frt, addig a külföldről évenként importált képek több százezer frtot képviselnek.

Nem folytatom tovább Kegyelmes Uram!

Hü képét akartam adni a magyar képzőművészet elnyomásának, a művészszellem társadalmi mellőztetésének.

Ugy hiszem, ez a kép sikerült.

A magyar speciális vérbetegség, a sarlatanizmus, álszakértők és tekintélyek szereplése, a meggondolatlan vagy lelkiismeretlen tanácsok, a melyeket a kormányok képzőművészeti kérdésekben évtizedek óta elfogadnak, okozták művészetünk és művésztelhetségeink elposványosodását.

A magyar művészet elvesztette hitét, hogy valaha ez a nemzet, ennek parlamentje, kormánya és társadalma a magyar nemzeti művészetet a maga értéke, magas nemzeti hivalása szerint fogná méltatni.

Ez a művészet, a mely egykor a világra szólt, itthon össze van törve, megalázva, szabad fejlődésében mindenféle magyar speciális félszűzességekkel akadályozva. Hisz azt sem tudják már a művészek, mi az a lelkesedés; vásárra vihető, könnyen eladható témák ügyes előállítására összes ambíciójuk. Mert a magyar társadalomra, a magyar gyűjtőkre nem számíthat a magyar művészet. A magyar társadalom külföldi művészet számára van megnyerve.

A magyar művészet sorsa, jövője egyedül egy hazafias kormány kezében van, a magyar képzőművészetnek egyetlen támasza a magyar kormány.

Bizalmunk, hitünk, reményünk benned összpontosul Kegyelmes Uram! Kinek ügyszeretete, hazafiasága egyetlen támasza, valódi kiinduló pontja lehet egy jövő fellendülésnek. Mi művészek tudjuk, hogy egy kész eszme milyen vajadásnak, szemlélődésnek az eredménye, teljes nagyrabecsüléssel adózunk Neked akkor, a mikor a képzőművészet kulturföntosságát demonstrárod, a mikor a képzőművészet segítségével akarsz egy hazafiasan érző lelkes generációt adni a jövő magyar nemzetnek. Én kalapot emelek előtted és eszmédnek lelkesen állok szolgálatába, mert tudom, mennyi kísérletezésnek és megfigyelésnek lehet az eredménye.

És minden művész, a ki csak valamennyire együtt érez a hazai művészet magasabb érdekeivel, ki annak multját ismeri, boldogulását óhajtja, megtudja ítélni, hogy Excellenciád ezen magasztos gondolata egy új kornak, egy szebb jövőnek előhírnöke. Minden magyar művész átfogja érezni, hogy Excellenciád, midőn tisztában van a művészetnek, mint kultúrtelemzőnek fontosságával, szeretettel fog annak küzdelmére gondolni, meg fogja védeni hasonló csapásoktól és a mult napok megalázásától.

Kimondtam a szót, hogy „szeretet“.

És megismétlem számtalanszor.

Ez a varázsige teremtette a világot, ez teremtette meg még minden ország művészetét.

Emlékeim között két név ragyog fel a szeretet fényességében, egyik név a Trefort Ágostoné, a másik a bajor regens-hercegé.

Trefort Ágoston hazatelepített bennünket, az ő eszméje egy, a haza határain belül virágzó, magyar művészet. Ha ez a művészet egyszer nagyra nő, ne felejtjük el az ő nevét, ki az első alapkövet tette le annak a jövőjéhez.

A másik név a bajor regens-herceg neve.

A bajor uralkodóház tagjai eltalálták, hogy kellett Münchenből egy félszázad alatt világvárost, művészeti gócpontot csinálni.

A regens-herceg élete nagyobb felét műtermek látogatásával tölti, a művészeket bátorítja, lelkesíti és így minden magyar művészt személyesen ismert.

Tizenkét évi távollét után a bécsi Künstlerhausban láttam és megismert. Emlékezett elkezdett munkáimra, terveimre, emlékezett minden magyar művészre és élénken kérdezősködött felőlük. A többi között ezen tanulságos szavakat mondta:

»A müncheni művészélet pang, még a magyarok is elhagynak, a kiket legjobban szerettünk. Valóságos katasztrófa volt az évenként megújuló nemzetközi kiállítás. Tönkretette műkereskedőinket stb.«

Miért nincs nekünk ily regens-hercegünk, vagy miért nincsen azok között, kiknek kezében van művészetünk sorsa, olyan „ember“, mint ő?!

Kérjünk ő tőle tanácsot, hallgassuk őt meg, a ki tekintély lehet az iránt, hogyan kell egy szegény ország fővárosában a művészetet magas színvonalra emelni.

Ő, azt hiszem a következő tanácsot adná nekünk:

1. Egy az ország határain belül fejlett művészetnek első sorban való támogatása és magas színvonalra emelése államférfiúi hazafias kötelesség.

2. Koronás főeknek nem derogál műtermeket sorba látogatni, művészek munkásságát, terveit alaposan ismerni, tehetségük fejlődését figyelemmel kísérni, őket bátorítani, esetleg sikerült alkotásaik eladását kilátásba helyezni és befolyásolni.

Ezt tennie a regens-herceg, ha kegyelmes uram hivatalnoka volna.

3. Tekintettel volna arra, hogy a művészpálya választása vakmerő önfeláldozás, a mely nagy erőfeszítésért nem ad biztos kenyeret; távol tartaná a művésztől az aggodalmat és a rettegést, hogy esetleg egy nagyszabású munkatervtől ne riaszsa el.

4. Tudomásul venné, hogy nagy mestereink vannak, a kiket felsőbb kegyelem nagy arányú tehetséggel s így sokkal magasabb műérzékkel áldott meg, mint minket közönséges halandókat. Ezeket a kiváló lelkeket nem bántaná meg, nem alázná

meg bennük a művész társadalmi állását azzal, hogy művészi kérdésekben ítéletüket mellőzné, mások — esetleg laikusok — kedvéért.

5. Így a szemléltető képek kérdése is tisztán képzőművészeti kérdés lévén, a mihez sem a paedagogia, sem a tudomány hozzájárulása nem szükséges; nem tartana másokkal ankéttet, mint tisztán művészekkel. Mert nem a művészetnek van szüksége a paedagógusra, hanem a paedagógiának a művészetre, azt maga a szemléltető képek gondolata igazolja, ellenben a mi a tudomány beavatkozását illeti, ahhoz néhány szavunk van. A tudomány ismereteire és adataira szüksége van a művészetnek, de nincsen szüksége a művészetnek a tudomány befolyására.

Ne álljunk utját sem a tudomány, sem a paedagogia aggodalmaival a művészet magasabb lendületének. A művészetnek saját tanulmányai, kutatásai alapján önálló álláspontonról kell a történelem külön korszakait a stilszerűség tipikus fényében látni s ebben saját adományát műtörténeti érzékét segítségével hivni. A tudomány összeállítja az anyagot, a művész abból a remeket. A tudomány munkája a synthesis, a művészeté az analízis. Ezért a tudós és a művész nézeti eltérők lehetnek.

Ezzel kimondtuk, hogy a szemléltető képek kérdését 3–4 hivatott művész megtárgyalni és elintézni képes és kimondtuk egyuttal, hogy a szemléltető kép történelmi kép, még akkor is, ha iskolák számára készül is, beható ismeretet, munkában töltött előző éveket feltételez s komoly alkotás számba kell, hogy menjen. Művészeinknek kevés alkalom nyújtott e téren magukat iskolázni, időre van szükségük, azért e feladat nem néhány hónap, hanem néhány esztendő kérdése.

6. Szerény nézetünk szerint iskoláknak szemléltető képekkel való ellátása nem lehet egy vállalatnak aranybányája. Legfeljebb a szemléltető képek sokszorosítása lehetne másnak, mint művészeknek jövedelmi forrása. Nemzeti fontos érdek, hogy a szemléltető képek a lehető legmagasabb művészi színvonalon álljanak, de alig fognak ezen állni egy vállalat kezében.

Nagy, de szép feladat, a milyen feladata eddig a magyar művészetnek nem volt, a szemléltető képek feladata. A tudományos munkásság hangyaszorgalommal összegyűjtött kincsalmazát köztulajdonná tenni, folytatni a munkát ott, hol megáll a tudomány, a művészetben érvényesíteni az eszmét, felrakni falait betetőzni az épületet, nemzeti dicsőségünk Pantheonját, melynek alapját egy évezreden át hazáért és jogért küzdő apáink olyan becsülettel megrakták.

Áldja meg az Isten azok munkáját, kik e nagy eszmét kezdeményezték és megvalósítani akarják.

Kelt Budapesten, 1899. dec. 10-én.

Vágó Pál

Lorencia szerelme

Irta Illés H. Zsigmond

Konstantinápoly. 1898 dec.

Megbocsáss, édes Lorenciám, hogy lovagiatlan módon vásárra viszem szerelmünk történetét és gonoszul világgá kürtölöm: ime egy leány, aki meghallgatott... de akihez nem fűz ma már semmi egyéb, csak az emlékezet. Az emlékezet... Az elhamvadt paraszak helyén soká ül még a tűz melege. Az emlékezés ködbe vesző szürkeségét ibolyára festi az átélt boldogság tovasuhanó árnya.

Téged senki sem ismer az én magyar hazámban, el sem hiszik talán, hogy te husból-vérből való lény vagy és hogy valósággal végigjártszottuk ezt a kis szerelmi történetet. Nem kell majd szégyenkezned.

Jól emlékszem: a Venedig-utcában laktatok egy kétemeletes faházban. A földszinten piszkos, füstös, görög kávéház volt, amelyben erőteljes kamaszok reggeltől estig ültek a duziko mellett. Csupa züllött, rongyos alak volt és láttam egyszer, a mint egy napon a kávéház egész népe összefutott, midőn valamelyik társuk tisztességes ruhában jelent meg közöttük. Mindenki megtapogatta a kabát posztóját, felpróbálta a vadonatúj fezt és az új ruhás ifju aznap a legnagyobb ur volt a kávéházban. Valószínűleg meg is vendégelte néhány társát, de azt már nem láttam, mert az alakok körvonalai elvesztek a kávéház piszkos hátterében. A fiatal ember pedig, azt hiszem, onnan szerezte a pénzt, hogy segített valakit nagyon megverni. Valaminthogy a kávéház legtöbb törzsvendége abból élt, hogy mások boszúvágyának aljas eszközévé szegődött. Hisz ezt te is tudod, valaminthogy mindenki ismeri Konstantinápolyban azokat a bestiákat, akiknél árszabás szerint

lehet megrendelni egy pár kék foltot, egy betörött koponyát, egy késszurást, sőt — a halált is.

Szemben ezzel a kávéházzal, a ti házatokkal volt az én borbélyom. Te órák hosszat lested az ablaknál jöttömet s én soh'sem haragudtam erre a borbélyra azért, hogy félóráiig fente kicsorbult borotváját, legalább negyedóráiig verte a habot és háromszor-négyszer is végigkaparta az arcom bőrét. Csak olyankor idegeskedtem, a mikor a bal arcomat borotválta, mert ekkor nem nézhettem ki az ablakod felé: ellenben arcom jobb felét egész alaposan letisztítottam, mert ilyenkor a te mosolygó arcodra esett a tekintetem. S az én szegény borbélyom, aki nem vette észre a mi szerelmes pillantásainkat, folyton abban a hitben élt, hogy a bal arcom bőre

sokkal érzékenyebb, mint a másik. Észre is vettem, amint ezt elmondotta egyszer görögül egyik vendégének, aki a szemközti kávéház törzsvendége is volt és ez a gazember szemtelenül vigyorgott erre, mert valószínűleg sejtette, hogy mi ennek az igazi oka.

Emlékszel-e aztán, amikor a petits-champs-on először beszéltünk egymással? Félve huzódtunk meg a törpe akácok lombjai között és forrón szorongattuk egymás kezét. Halkan suttogtunk egymásnak szerelmes szavakat és amikor bucsuzásnál tűzes csókot nyomtam kipirult arcodra, olyan ijedten rántottad ki magad ölelő karjaimból, akárcsak egy megriadt bárányka.

Aztán, hogy elhullatta levelét még az akác is, becsukták a petits-champs kertjét és mi kiszorultunk az utcára. — Remegve kerültük az ismerős arcokat és az elhagyott török temetőket kerestük fel. A fekete ciprusfák lombjairól csak a varjak károgó serege csodálta boldogságunkat, meg a halovány hold. De itt sem maradhattunk zavartalanul; egy vén török, talán életunt dervis, telepedett meg egy kidőlt sirkőlapján. Szótlanul bámulta a futó felhőket, a fogyó és növekvő holdat s csak akkor tört ki belőle valami szitkozódó nyögés, amikor csókba forrtak össze kéjsóvár ajkaink.

Emlékszem még arra az otromba rendőrről is, aki a közerköles nevében leste a mi fesztelen szeretkezésünket, a mikor órákig lézengtünk elhagyott, járatlan helyeken. Pedig akkor még ártatlan volt ez a szeretkezés.

Most is magam előtt látlak: fekete ruha volt rajtad mindig, hollófekete volt a hajad, olajbarna az arcod: egészen összeolvadt ez a sok sötétség s csak a szemed ragyogott ki belőle — az is feketén. S így szerettelek, ebben a fekete ruhában, lombok árnyékában vagy az est homályában, lopva, kéj nélkül s csak a sejtelmek gyönyörével. El sem tud-

talak volna képzelni akkor a fekete ruha nélkül, és szobában — tán az én legényotthonomban.

Aztán... emlékszel-e te is arra a napra, arra a gonosz napra, amelyen sápadtan, reszkette futottál haza a Venedig-utcába? Amelyen félig öntudatlanul dadogtad: meglátott! — és aztán csók nélkül váltunk el egymástól. Igen, te haza futottál a Venedig-utcába, én pedig siettem a rendőrpárancsnoksághoz a Galata Serail-ba. A Takszim-kut hátánál volt a találkozó és boldogan siettem eléd, amikor föltűntél

a Péra-utca felől. Akkor fordult be a sarkon az a fiatal ember is, akit új ruhában láttam egyszer a Venedig-utcai kávéházban. Az új ruha lekopott már akkor róla, a feze is zsiros volt az izzadságtól, csak arcán láttam még ugyanazt az állati vadságot, amely szemembe ötlött, amikor először pillantottam meg a görög kávéház ajtajában. Egy hirtelen ugrással köztünk termett, megvicsovagatta a dohányfüsttől elsárgult fogait, fenyegetőleg emelte fel összeszorított öklét, de aztán — mielőtt csak magamhoz tértem volna meglepetésemből, eltűnt a járó-kelők között. Ekkor tört ki belőled az ijedelem: — Meglátott!

Bucu nélkül fordultál vissza és csak amikor megragadtam a kezéd, hogy felvilágosítást kérjek tőled, nyögted kétségbeesetten:

— Haza kell mennem! Holnap mindent elmondok. Jól vigyázz

magadra! — Megértettelek és egyenesen a rendőrségre mentem. Az én jó barátomnak, Mehmed Ali kapitánynak nemsokat kellett beszélnem. Egy negyedórával később két markos rendőr vezette elő a kávéházból vetélytársamat. Kihallgatás nélkül vitték a börtönbe és tisztán hallottam Mehmed Ali szobájából, mint csapódott be mögöttem a vasajtó. De azért magamhoz vettem aznap és másnap is azt a kis amerikai pisztolyt, amelylyel a szembe jövő ellenséget meg tudom félemlíteni. És ha hátulról, orvul támadnának meg?! Jól tudod, édes Lorenciám, hogy nem vagyok gyáva

ember, de mondhatom, nagyon megnyugtatót akkor az a tudat, hogy vetélylársam a vasajtó mögött vicsorgatja fogait.

Másnap újra találkoztunk. Akkor láttalak először tarka ruhában. Kiöltözködtél, de arcod halovány volt. Tudtad már, hogy azt a legényt a Galata Serail-ba vitték. Csábosan, édesen mosolyogtál akkor és én kiábrándultam... Levetted az egyszerű fekete ruhát és magad kívántad, hogy vezelek el legényotthonomba. A gyönyörteli sejtés helyett elfogott az érzéki vágy s amíg mámorosan fuldokoltam a kéjben, te irgalmat esdekeltél a vetélylársam számára. Én meg sem kérdeztelek felőle és te esküvel erősítgetted, hogy nem szereted azt az elzüllött embert.

Akkor is megértettelek, Lorencia: a karjaimba vetted magad s feláldoztad magad azért a gazemberért. Nem tud annyira zülleni egy férfi, hogy a kedvese ne találjon mentséget számára. Engem akartál szeretni, csak hogy elfelejtsd őt, aki méltatlan lett a szerelmedre. S te meg tudtál volna neki bocsájtani akkor is, ha ő a homályos estszürkületben, orvul, markolatig döfi belém a kését. S ha a kifőccsenő vér beszennyezi a kezét, te letörölted volna hófehér kendőddel. S ha elhaló hörgésem megrémíti egy pillanatra a gyilkost, te erősen késztetted futásra: elrejtetted az üldözők előtt és ott hagysz engem vérbefagyva az esthomályban, az elhagyott, járatlan utcákban, ott — ahová mi szeretkezni mentünk. Pedig engem is szeretnél, Lorencia: de én értem csak élni tudtál volna, ő érte — meghalni is.

Látod: megértettelek a kéj mámorában is. Kiszabadítottam a vetélylársamat. Még aznap elmentem a kapitányhoz. Mehmed Ali bosszusan csóválta fejét.

— Rám kellett volna biznod a fickót? — szólt, amikor már leküldötte a börtönőrt a fogolyért.

Meghunyázkodva lépett be a legény az ajtón, de

vad dac űlt ki az arcára, amikor engem megpillantott. A kapitány kiküldte a rendőrt a szobából. A legény nagyot nyelt és alázatos arcot vágott.

— Te ismered ezt az urat itt, — szólt a tiszt.

— Nem ismerem, efendim — felelt a görög.

— Soh'sem is láttad?

— Nem én, uram.

— Nos jó, elhiszem! Hallgass ide! Ezt az urat a minap megfenyegette valaki...

— Lehetséges, efendim; sok rossz ember van Sztambulban — s egy másodpercre megint felvillant szemében a gyűlölet.

— Igazad van! Sok rossz ember van Sztambulban... de most hallgass meg és jól jegyezd meg azt, amit mondok. Ha ennek az urnak itt, valami baja találna esni...

— Én nem leszek a hibás — szólt ő közbe dacosan.

— Figyelj! Ha valami baja esnék... ha egyszer este vagy éjjel, tudod nem te, hanem valaki más, akárki, megsebesítené, megszurná vagy meglőné, vagy mondjuk, valamelyik ablakból egy követ ejtenének rá: ha felfordulna vele a csónak, ha leszakadna alatta a hid egy szál deszkája... értesz engem?... ha egy hajaszála meggörbül ennek az urnak, — téged fogunk felakasztani!

— Engem? a mások bűneért?

— Téged, a mások bűneért! Jól vigyázz tehát, hogy baja ne essék ennek az urnak!

A kapitány maga vette le vetélylársam kezéről a bilincseket s még ajtót is nyitott neki.

Kiszabadítottam a vetélylársamat!

... Szakált növesztettem aztán és nem jártam többé a Venedig-utcai borbélyhoz. Nem is láttalak azóta, csak a vetélylársamat láttam jó idő múlva az utcán, de ő száz lépésnyire kitért az utamból. Megint új ruha volt rajta.

Szívesen gondolok még ma is rád vissza, Lorencia, és nem tudok haragudni azért, hogy olyan nagyon szeretted — azt a másikat.

Békesség a földön...

Irta Zempléni P. Gyula

Levelt irt nekem pár nap előtt egy asszony... egy anya. A következőket írja:

«Különös kérdést intézek önhöz, joggal gondolhatja magában. Kérdésemnek azonban rendkívül meglehető oka van. Még most is látni vélem a fénysugárban ragyogó karácsonyfát, mely körül a mult szent estén ujjongó örömmel ugrándozott három édes gyermekem: két apró leány és egy puflók fiú. A difteritisz fojtogató angyala csak a legidősebbet hagyta meg nekem: még három hónapja sincs, hogy a másik kettőt kivitték a temetőbe...

Most megint mindenki készül, hogy megünnepelje a karácsonyt és megmaradt kicsikém is így eseng:

— Ugy-e, mama, hozzánk is eljön a kis Jézus?

Hát persze, az a gyermek még nem értheti meg lelki kínjait az anyának, a kítől a végzet a legdrágábbat ragadta el. Nem képzelheti el azt a végtelen fájdalmat, a mely minden anya szívében kél, a ki ilyen csapás után újra látja a csillogó karácsonyfát. Talán azt sem veszi észre, hogy a szülők lopva távoznak az ünnepi díszit öltött szobából, hogy láttatlanul kisírassák magukat. De valjon a gyermeknek, a karácsonyfa láttára, nem jut-e eszébe, hogy neki hiányzik valamije! Játékszerei mellett is nem érzi-e hirtelen a szeretett testvéreknek a hiányát, a kik most a hófedte földben pihennek?

Igy hát aggódva nézek a közeledő szent est elé. Nem szeretném a gyermek ünnepi örömét megrontani, nem szeretném őt megfosztani a csillogó fától, mely mégis csak a legszebb része az egész karácsonynak, mégis azon tűnődöm, helyesen cselekszem-e.

Mondja meg, kérem, a szerenesétlenségek ez esztendejében, megmaradt utolsó gyermekemnek állítsak-e karácsonyfát?»

Asszonyom! Elmondok önnek én is egy történetet.

Régen volt. Lelkemben az eszményekért lángoló tűz égett, szívemet merész remények dagasztották. Meleg étel, kivált ugy esténként, ritkán jutott, mert hát a versfaragót, az író akkoriban inkább csak biztatással fizették. Azért hát sétálni jártam, a mikor kigyuladtak a gázlángok és a sok ember közt elfelejtet-

tem, hogy miért is sétálok. Ábrándokat üztem, délibábokat kergettem, álmodoztam egy szép, fényes jövőről. Hogy egyszer csak megírom azt a nagy művet, melyért rajongani fog mindenki... megírom azt a nagy drámát, a melynek minden szavát visszafojtott lélekzettel hallgatják meg az emberek... hogy babér is lesz, de lesz csengő arany is... aztán fészket rakunk. Igen, mi ketten, én és az az édes szőke leány, a ki velem együtt szőtte az ábrándokat és a ki sirni tudott, ha én nevetve azt találtam mondani, hogy mily balgák is vagyunk.

Egy kicsit jobbra fordult a sorsunk. Kis szobámban téli esteiken már tűz is pattogott a kályhában, a papirosból, mit zsebemben szorongattam, fényes lakomára valót szedegettem ki; majd mikor zümmögni kezdett a kis kattanban a teavíz és az én szőke babám elkészítette a párolgó italt... ugy elnéztük a csillogó kis karácsonyfát az igazi tündérujjak szőtte takaróval leborított asztalon... oly gazdagoknak képeltük magunkat, hogy csókjainkat milliókkal sem váltottuk volna be... pedig a csókok voltak egyetlen tartaléktökéink.

A másik karácsonyra a szőke baba már selyemkárpitós, csilláros, diszes teremben nézett egy óriási, villamos lámpáscákkal teleaggatott fát, mely alatt ezreket érő kincseket halmazott fel a baba férje... a mellette álló — öreg ur. A baba férjhez ment. Ugy vélte, jobb fészke lesz neki selyem és bársony közt,

mint nálam, a hol legfeljebb a muzsák járnak el jour-ra... ha épp kedvem van, hogy fogadjam őket.

A világraszóló poémát nem irtam meg, a nagy dráma nem készült el mai napig sem. Az élet skáláján lebillegtettem egyik hangot a másik után és lett belőlem prózai ember, a ki jókat nevet a multak bohóságain...

Ismét közeledett egy karácsony. Pár héttel előtte bevetődtem az egyik színházba. Felvonás közben körülnézegetek és az egyik páholyban remekszép, szőke asszonyt pillantok meg. Hinnem kell a delejes pillantás elméletében, hinnem kell, hogy két szív egyszerre dobban meg, hogy két agyban ugyanegy gondolat támad. Az a szőke istennő is megpillantott engem és... másfél évtizednek történetét újra átéltük — egy másodperc alatt.

Tudtam is én azután, mit beszélnek a színpadon. Egyre csak azt a páholyt néztem. Igen, ő az... Első voltam kint a kapuban, a mint a függöny az utolsó felvonás után legördült. Kijött a szép asszony, sejteni látszott, hogy várni fogom. Most vettem csak észre, hogy öltözéke félgyász... özvegygyé lett. Kezét nyújtotta, pár szót szólt, megmondta a lakását aztán kocsiba ült és — eltűnt.

Az élet utait a végzet szabja meg. A multnak feltámadhatnak az emlékei, de a mi elmult, azt hiába siratjuk vissza. Az emlékek még üresebbek, mint az ábrándok, a miket bohó fejjel, de tiszta szívvel üztünk.

Ott ültünk végre, szemben egymással. Fény és pompa mindenütt. Illattól terhes az a levegő, a mit ez az asszony beszív és a kandallóban pattogó hatalmas tűz lángja a jólét csillogásában tükröződik vissza.

— Emlékszik még?...

— Igen. Milyen jó fiu volt maga akkor. Sohasem felejttem el azokat a szép estéket...

— És mégis a másé lett.

— Bolondos ember. Miből tartott volna el?

— Szerelmünkben sohasem éreztünk volna nélkülözést. A maga esőkje lett volna a földi gyönyörök netovábbja. Munkámban lelkesített, esüggedésemben bátorított volna... muzsám lett volna...

— Nekem más vágyaim voltak. De mondja csak, hogy van? Hogy folynak a dolgai? So-

kat olvasom a nevét. Az írók ma nagy urak... — Emlékszik még?... Ha igen... idézzük fel a multat újra. Üljön mellém, közelembbe, öleljen ugy, mint akkor, csókoljon...

Megtette... Aztán belenéztünk a kandalló tűzébe... mindegyikünknek másfelé szaladoztak a gondolatai... és mégis találkoztak.

A multnak feltámadtak az emlékei, de a mi azokhoz fűződött, nem támad fel soha többé. Nem jó a tűzzel játszani. Hamarabb válik hamuvá a parázs és a mit alóla kiszedegetünk, nem tűz már, csak egy kis szikra... mely serceg és kialszik. Gyujt a tűz, ha lángra tudjuk lobbantani újra... de a mikor gazdag, özvegy lett a szegény lányból, ne emlékeztessük azokra az estékre, a mikor a zümmögő teás kanna mellett még arról is megfeledeztünk, hogy szobánk ajtaját nyitva felejtettük...

Az asszonyoknak az az örökös törekvésük, hogy tapasztalatlan teremtéseknek igyekeznek látszani. Ha férjesek, azt mondják, hogy bensőbb kötelék nem fűzi őket a férjükhöz, — ha özvegyek, vagy azt beszélnek, hogy az elhunyt egy vándorló rom volt, vagy azt, hogy nagyon haszontalan volt. A szerelmet — azt az isteni érzést, a mely az emberi teremtést egyedül emeli túl a földi élet nyomoruságán, miért kell oly gyakran esellel álcázni, miért a hazugsággal lealacsonyítani?...

Asszonyom! Messzire tértem el a tárgytól. A helyett, hogy kérdésére feleltem volna, elkalandoztam. Igen, épp azért, mert már csak utolsó, egyetlen gyermeke él, igyekezzék számára a karácsonyfa örömét fentartani, ne foszsa meg a csillogó fától, a mely az ünnepet igazán megszenteli és a gyermek szívében felkelti a hangulatot. És ha anyai szíve szenved is az emlékek alatt, bizvást vállalkozzék erre az aldozatra is és keressen vigaszt gyermekének örömeiben, szeméinek napsugaras hálás pillantásában.

Karácsonyfát gyujtok én is. A ki most áll mellettem, a csillogó kis gyertyákat nézve, az nem szőke... de hát az élet utait a végzet szabja meg. A feleségem barna!

ERIK — Irta — Fridrik Imre

Mikor először láttam az Andrássy-úton végig lejtteni, kezében a hagyományos „Musik“-kal, még alig lehetett tizenhat éves. Zöld vadászruha fedte karcsu természetét s gömbölyű arcoeská-jából gyönyörű fekete szemek tűzeltek elő. — Utána mentem. Nem a kalandra vágyók szokott kíváncsiságával, de mert nagyon érdekelt, hogy megtudjam, kicsoda. Nemsokára sikerült is kifürkésznem, hogy a zeneakadémia zongoratanfolyamára jár, kevésbé tehetős szülők gyermeke, s ezért szabad idejében már maga is ad órákat.

Azontul is találkoztam vele majdnem nap-nap után, s soha sem tudtam ellentállani a kísértésnek, amely önkénytelenül is utána sodort, hogy gyönyörködjem leányos járásában, hallgassam csacsogását, mikor barátnőivel beszélget, s főleg, hogy megbűvöljön csengő kacagása. Talán ez volt a legbájosabb egész lényében. — Soha ilyen tiszta, édes nevetést még nem hallottam.

Később a véletlen megismerttetett vele. Magam nem igen kerestem ismeretséget; mintha féltem volna, hogy vesztethetek az illúziómból. Valami kisebb házi mulatságon mutattak be neki, s én örömmel tapasztaltam, hogy épen olyan kellemes, kedves kis lány a közelben, mint a minőnek a távolból mutatkozott. Vig kedélyével, pajkos tréfáival egész társaságot csoportosított maga köré. Pedig nem kacérkodott soha. Inkább gyermek volt, mint szépségének

tudatában levő serdülő leány. Hát még a nevetése! Már szinte lestem ezt a pillanatot, s még azt sem bántam, ha engem kacagott ki, csak az az édes zene csengjen a fülemben.

Sokszor láttam azután is. Barátságos, meleg mosollyal fogadta köszönésemet, sőt rendszeren meg is szólított. Bevallom, hogy már előre örültem ezeknek az ártatlan találkozónak és lassanként annyira megszoktam sétáinkat, hogy nem egyszer kellemes társaságot hagytam oda ezeknek a kedvéért.

Egyszer, valami esős őszi napon elmaradt a találkozás. Kellemetlen, lucskos volt az idő, s én ezzel mentegettem távollétét. Másnap újra pontosan ott voltam az Andrássy-úton, de ő nem jött el, harmad-negyednap sem.

Hetek multak, mire megint összetalálkoztunk. Azt kellett hinnem, hogy betegen feküdt, de azért szemrehányásokkal fogadtam; talán csak azért, mert ziversen hallottam volna, ha azt feleli, hogy ő is érezte a hiányomat. De nem igen mentegetődzött.

— Rosszul éreztem magam. — Ennyi volt az egész. Azután minden átmenet nélkül tette hozzá:

— Siessünk, mára vendégeket várok.

Hideg, bántó volt ez a viszontlátás. Önkénytelenül is kutatni kezdtem a leány tekintetében a ridegség okát. De ez kifejezéstelennek, fáradságos látszott.

S a régi, vidám gyermekarcot azóta is hiába kerestem. Lassan-lassan vettem észre a nagy változásokat. Nem a fésző virágszál fakadozása volt az és akaratlanul is azok a szegény bimbócskák jutottak az eszembe, melyeknek szirmai durva kézzel törnek fel, hogy mesterségesen fejleszszék rózsává.

Arca megnyúlt, szemének szüzi tisztasága eltűnt s nem röppent már pajkos tréfa ajkáról. Viselkedése inkább valami blazirt fiatal-öregé volt s nem az ifjúságának aranykorába lépő gyermek-lányé. Csak a nevetése volt még a régi, épen csak hogy ritkábban, sőt hova-tovább igen ritkán hallatszott.

Másoknak is feltűnt ez a szomorú hervadás, s sugdolózni kezdtek. Eleinte csak titokban, elnyomva, később mind nyíltabban s már azt is tudták, hogy valami fiatal bankárgyerek kurizál neki — eredménytelenül. Ő maga nem igen szerethette. Fonnyadó arcát, bánatos vonásait nem sugározta be a szerelem ragyogása. De a bankárgyerek gazdag volt, ők pedig szegények.

A zöld vadászruhát drága selymes toalettek váltották fel, együtt is járogattak a legelegánsabb étkező helyekre, a színházak páholyaiba, a hangversenyekre. Mindenütt ott voltak, ahol a talmi-előkelőség megjelent s a hol sok ember bámulhatta a szomorú leányt s a monoklis gavallért.

Azután hosszabb ideig eltűntek szemem elől. Csak néha-néha érkezett a hír, hogy még mindig tart a nagy barátság, s hogy a mama, aki igen okos asszony birében állott, minden ügyességét latba veti, hogy a bankárgyerek nőül vegye a leányát.

A múlt nyáron egész véletlenül újra összekerültem velük. Ausseeban átutazóban, a szállodában legnagyobb meglepetésemre ott találtam a mamát meg

a kis leányt. Megint a kis leányt. Ugyanazt, akit akkor láttam az Andrásy-uton. Ismét az a gömbölyű arcoeska, boldog tekintet, csengő kacaj.

Nagy örömmel fogadtak s még nagyobb örömmel vették tudomásul, hogy az esti vonattal utazom hazafelé, a hova ők is készülődtek.

A mama igen bőbeszédű volt.

— Hja doktorkám, Margitka nagyban hódított. Itt volt a bankár is, aki nemsokára megkéri a kezét, — de ha nem is teszi, akad neki kérője, amennyi csak kell. Képzeld csak, tegnap is két ur jelentette ki egész komolyan és ünnepélyesen, hogy boldogok lennének, ha elmenne hozzájuk feleségül. S szerencsétleneknek érezték magukat, mikor mondtam, hogy elkéstek, mert Margitka már úgyszólván menyasszony.

Nem igen értettem a dolgot. Azt tudtam, hogy a gazdag udvarló költségén nyaraltak s azt is elképzelttem, hogy az ilyen szép leánynak akad Ausseeban nem egy szezon-imádója, de mindezzel még nem tudtam megmagyarázni, mi adta vissza a leánynak régi üdeségét, aranyos kedélyét? A házasság reménye — egy olyan emberrel, akit nem szeret, léha udvarlók, kiknek bókoló szavaiból is kirí a cinizmus, melylyel az egész asszonyi nemről gondolkoznak, — ez csak nem varázsolhatta vissza tiszta fiatalságát?

A mama azonban tovább beszélt, s szavai csakhamar megértettek velem mindent.

— Azután meg egy igen kedves kis barátunk is akadt; még egészen fiatal, szép szőke gyerek, orvosnövendék, fia valami gazdag bécsi gyárosnak. Fülíg szerelmes Margitkába, — de azért nem komoly a dolog; ez, tudja, csak olyan jó kamerád.

Margitka arca kipirult az örömtől, s mosolygva szólott:

— Igen, az Erik. Nagyon kedves fiu, s igen jó barátom. Maga is meg fogja szeretni, ha megismeri. Hisz eljő majd nemsokára, hogy — elbucuzzék...

A mosolygás hirtelen elhalt s valami fájdalmas vonás barázdálta képét.

— Szegény fiu, ugy sajnálom, hogy itt kell hagynom...

Mindnyájan elhallgattunk, s szótlánul ültünk egy ideig. Azután megint a mama kezdte rá s csodadolgokat mesélt a bankár ur finom, udvarias viselkedéséről s Margitka újabb hódításairól. Szapult a többi fürdőző hölgyeket, de csak azért, hogy aztán megint Margitkát dicsérhesse. Nem igen figyeltem minderre, s csak a leányt néztem, ki ott ült mellettem gondolataiba merülve, szinte megfeledkezve a mi jelenlétünkről.

Egyszerre azután megnyílt az ajtó, s belépett rajta Erik.

Margitka felugrott s elébe sietett. Melegen kezét szoritottak s aztán hosszasan szeretettel néztek egymásra.

Valóban még egészen fiatal legényke volt, alig lehetett husz éves. Arca inkább valami ártatlan leányra, mint hullákat boncolgató orvosnövendékre emlékeztetett.

Mindjárt az első pillanatban felébresztette rokonszenyemet. Leült asztalunkhoz, s miután a mama bemutatta, csakhamar egészen fesztelenül vett részt társalgásunkban. Eleinte alig lehetett sejteni, hogy ez a nevetgélő, gyors beszédű gyerek vidámsága erőszakolt s csak nem akar rossz hangulatot hozni a társaságba. De később azután nem tudta tovább játszani szerepét. Az apró csipkelődések el-elmaradtak, beszéde sem pergett olyan gyorsan, mint az imént, hangja bágyadtan szólott, s fojtott volt.

Margitka is észrevette ezt s vigasztalni kezdte:

— Na, ne legyen már olyan szomorú, Erik. Hisz nem esik Bécs olyan messzire tőlünk. Egy-két óra, s lenn van minálunk. El fog jönni, ugy-e, mielőbb? Majd meglátja, milyen jól fogja magát érezni. A doktor ur is gondoskodik majd szórakozásról, ugy-e bár, doktor ur?

Hallgatagon bölintottam fejemmel, de azért csak nem tudtuk megvigasztalni Eriket, s ő mind szomorubb és szomorubb lett.

Közeledett az indulás ideje. Beleültünk a málhákkal teleaggatott kocsiba. Erik felsegíté Margitkát ülésébe. Nem tudott szólani, csak némán megszorította a leány kezét s elesuklóan suttogta „a viszontlátásra“.

— Isten vele, édes Erik... Isten vele...

Azután egy hosszú, fájós pillantás, s mi elhajtattunk.

S én ugy éreztem, hogy torkomat összeszorítja a fájdalom, s ugy érzem még ma is, mikor ezeket a néma betűket vetem a papírra. Mintha mindez nem is azzal a kék szemű szőke gyerekkel történt volna meg, hanem én velem.

Egy szót sem tudtam szólani. Lelkem ott maradt Eriknél. Ott sirt vele együtt, ki tudja melyik sötét utcaszélen, ahol nem látja senki, de senki.

Lassanként felocsudtam. S a mint tekintetem a sápadt arcú szép leányra esett, ki könnyel a szemében utazik monoklis gavallérjához, — nem tudtam, melyiket sajnáljam jobban: a szerelmes fiut-e, aki egyedül maradt avagy a szenvedő leányt akit ölelő karok várnak.

A VERNISSAGE ÉS KÖZÖNSÉGE

IRTA SALAMON ÖDÖN

Ugyan mi az a vernissage? . . .

Ne gondolják kérem, hogy ez olyan nagyon felesleges kérdés. Ez a szó újabb idő óta sűrűn hangzik a szép asszonyok fülébe, míg végre annyira megszokták, hogy ennek értelme és jelentősége felől tájékozódni már nem is illik.

Vernissage a műcsarnokban az, ami a színházakban a főpróba, vagyis ehhez közel járó fogalom.

Párisi festők csinálták ezt a szót, a mely a piktorok külön argót szótárát ezzel jelentősen gazdagította, annyira, hogy bele is ment a párisi köztudatba, (szórol-szóra fénymázolás.)

Aztán mi is átvettük és ha nagyon megszoktuk, hát majd úgy írjuk, hogy: verniszázs. És husz év múlva majd azt hiszik, hogy ez is magyar szó.

A vernissage-nak semmi más jelentősége nincs, minthogy aki szép asszony van a fővárosban, annak ott kell lenni a műcsarnokban, rajtuk, kell, hogy a legszebb, a legújabb és a legszembeütőbb kalap meg ruha legyen.

Minden asszony körül legyen néhány híres ember, még néhány jól kiöltözködött gavallér, aztán legyen ott egy nagy fel-és alá járó tömeg, amely ezeket megbámulja, amint csevegnek, esicseregnek és pletykáznak.

A képekre ilyenkor nem szabad nézni senkinek, csak a fekete-kabátos festőnek, és ez is csak a saját képét bámulja ilyenkor — míg aztán színházi időben oszlik a közönség.

Másnap minden ujság közli a jelenvoltak névsorát, leírja a szép asszonyok ruháját, felkelti a közönség érdeklődését, aztán tudulnak a műcsarnokba és nézik, veszik a képeket.

Ez a vernissage jelentősége.

Mi még nem vagyunk ott, de haladunk ezen az úton.

Most vasárnap volt az első meleg nap, az első sikerült vernissage Budapesten.

Szép, összhangzatos társadalmi kép bontakozott a gyönyörködő szem elé. Nem oly nagyszabású, nem oly előkelő még, mint a párisi Salon-é, a hol jelen van a köztársaság elnöke, a nagykövetek, és ezeknek szépséges dámái, idegen fejedelmek, amerikai milliomosok és ezerféle nemzetközi típus, aztán «egész Páris» maga.

Nem. Minálunk hiányzott az udvar. Hiányzott az uralkodó család hatvan-hetven főhercege. Hiányzott a lóverseny mágnás közönsége.

Mágnást, ha ujjamon számláltam volna, úgy fél kézzel meglettem volna.

Idegen, nemzetközi típus talán egyetlen egy se volt ott.

De mégis rendkívül érdekes, rendkívül tanulságos volt úgy is az az ezerfeji sokaság, mely fel és alá hullámozott a képekkel díszített termekben, színültig, zsufolásig betöltve minden zugot is.

Ott volt a művelt középosztály minden valamire való asszonya, leánya, férfia.

Együtt volt valamennyi színháznak a premier közönsége a jég közönségével, a felolvasások és az akadémia látogató publikummal.

Egy kis hiány, talán nagy hiány volt a hadseregben, a magas-rangu és legkisebb rangú tisztokban. Huszárhadnagy, talán egy vagy kettő.

A józsefvárosi faubourg főrangú asszonyai épúgy hiányoztak, mint a faubourg St. Léopold tropikus szépségű asszonyai.

Hát, hol volt az egész Lipótváros, amikor igazi magyar művész eseményről van szó. Hát csak Novelli, csak Kubelik, csak Dvorák és csak az «Osztrigás Mici»?

Négykor délután még valahogyan csak volt hely és csak egy futólag laikus szemmel végig szemlélve a képeket, örömmel tapasztaltam, hogy a magyar tárgyú képek mennyire nyomultak előtérbe . . .

A bejáratnál a műcsarnok fő-fő rendezői várták a minisztert. Kedves izléssel, pompásan öltözködött festők és szobrászok. Rajtuk fényesre vasalt, magas tetejű kalap, hosszú fekete kabát, világos nadrág, fehér nyakkendő, szóval párisias izléssel várják Wlassics minisztert.

A miniszter pontban ötör érkezik, szinte magas tetejű kalap, hosszú fekete kabát, meg világos nadrág van rajta.

Hangsúlyozom ezt a csekélységet, mert előbb nem úgy jártak a műcsarnokba még a miniszterek sem.

Most már ünnepi ruhával tisztelik meg a művészetet. Aztán kezdődött a hivatalos körmenet.

Jól esett látni a minisztert, két oly önérzetes, jó modoru művész, mint Zala György és Karlovsky Bertalan közt.

A miniszter fején rajt maradt a kalap (és nagyon helyesen), tehát a két művészen is rajt maradt a kalap. Semmi utálatos derékhajlongás, hízogó csuszó mászó hazugság felfelé, a melyet a mi közéletünkben oly nehéz kiirtani.

Úgy állottak ott a bármily nagyvilági városba illő Wlassics mellé, mint a szépművészetnek méltó nagy követői.

Egy kissé tulságosan hivatalos jellege volt ennek a körmenetnek és nem ártott volna, hogy ha a közoktatásügyi miniszter jobban, barátságilag elegyedett volna a tetőtől talpig becsületes, rokonszenves, önérzetes küzködő, tiszta magyarszivű művésziük közé. Melegebb, közvetlenebb tónust vegyített volna az ezer meg ezerfeji össze-vissza csevegésébe.

A miniszteren kívül nagy figyelem tárgya volt Jókai Mór és neje, született Nagy Bella.

A mi szerelmes vajdánk oly szorosan füzte karjához a fiatal feleségét, mintha valakinek szándéka volna őt elrabolni tőle. A közönség egy része még illetlenül viselkedett. Kétszer és háromszor is elébe kerültek, elzárták az utját, olyan hangos megjegyzéseket eresztett meg néhány ember, hogy a fiatal pár bosszusan elfordult néha-néha . . .

Mikor fogjuk már kiirtani ezeket a csinos kisvárosi tempókat? Feltűnt még Hock János, az elmés kőbányai abbé (a műcsarnok Dasetonja) és rajongó tanítványa, a világos szöke bajuszu Szikszay Feri, a mint egymás mellett nézték, nézték a Nemzeti Szalon ellenképeit.

— Meg kell kötni a békét. Egyesült erővel, mondom oda-Ferinek.

— A béke, megjön az, barátom, majd magától — volt a válasz . . .

A miniszter távozott, a közönség gyűrült, még csak a Park-klub néhány vonzó szépsége csoportosult a festők és szobrászok gyönyörűségei felelő körül, apró központokra oszolva. Beh jó izlésük van a házasságban.

Ezt bizonyára Hock János sem veszi tagadásba.

Többsincs királyfi

Levél a szerkesztőhöz

Írta **Benedek Elek**

Mire e levél napvilágra kerül, sajtó és közönség ítelt már *Többsincs királyfi* felett. Hogy van-e szükség ifjusági színműre általában, az, gondolom, kérdés tárgya nem lehet, s így *Többsincs királyfi*-nak nyilván úgy kijár a komoly megbírálás, mint ahogy kijár a nagyok számára irt színműveknek. Sőt még inkább. Nem elvem a magam malmára hajtani a vizet, de mondhatom, hogy nehezebb írni az apró embereknek, mint az öregeknek s magam részéről megkivánnám, hogy általában az ifjusági műveket szigorubb mértékkel mérnék, mint a nagyoknak irt műveket. A legnehezebb feladatok közé tartozik ama határok megállapítása, melyek közt egy ifjusági mű mozoghat s ki nem tud megmaradni e határok közt, jobb ha nem is fog tollat a kezébe.

Arra, hogy a magyar gyermekvilághoz egyszer a színpadról is beszéljek, már rég gondoltam, de magam sem hittem, hogy e gondolatom ily hamar megvalósuljon. A magyar író a mindennapi kenyér megszerzése kockázatással nem járó munkára utalja s én, aki könyveim útján, immár tizenöt év óta beszélek a gyermekvilághoz, elegendőnek vélttem ezt a magam részéről. Népmesék írásával meg éppen huszonöt éve foglalkozom s bár ott feküdt előttem a tengerkincs, nem nyultam hozzá. Tartogattam a nyugodalmas öreg napokra. Majd akkor, akkor . . . Mostanában számoltam össze: kétszáz nyomtatott ívet tesz ki csak a népmese, mit eddig összeirtam, s

valóban nem tudok eléggé csodálkozni ama boldog író társaimon, kiknek kevesebb a gondjuk s dolguk, hogy e könyvekbe bele nem pillantottak s engem a mese-színmű írásában meg nem előztek.

A *Többsincs királyfi*-t ez év októberében irtam meg. Azért októberben, mert szeptember végén szólított fel rá Szécsi Ferenc, a Vig-színház dramaturg igazgatója. Ez az ember hihetetlen dolgot művelt: végig olvasta az én öt kötetes *Mese- és mondavilágomat* s így támadt az ötlete, hogy velem írasson mese-színművet, még pedig igazi magyar mese-színművet.

— Mikorra kell? — kérdeztem én.

— *Tegnapra!* — felelt Szécsi.

Két nap múlva elvittem a tervet. Elfogadta. Aztán hazamentem, Székelyországba, a népmesék e klasszikus földjére. Ott meghuzódtam egy csöndes parókián, Benke Ferenc kálvinista pap barátom meleg fészkében, s hat napon át folyton irtam és irtam reggeltől estig. A hatodik napon reggeltől éjfélig. Erre a napra esett a harmadik felvonás. A hetedik nap ágyba estem, láz gyötört, egész éjjel őrzött a háznépe. A nyolcadik nap visszajöttem a kész darabbal.

Miután az ön lapja, t. szerkesztő ur, az első előadás után jelenik meg, bátran teszem e vallomást, ámbár meglehet, hogy e nélkül is észreveszik a szemfüles kritikusok színművemen a hamar munkát. Ez pedig tudvalevőleg ritkán jó.

De úgy kell nekem. Ha negyven éves koromig megtudtam lenni színműírás nélkül, minek haraptam bele. Hisz a svábnak is megjön a

negyvenedik évvel az esze. S hozzá a Vig-színház igazgatóira és művészeire sem tolhatom, ha elbukik első kísérletem. Ahogy megírtam, szóról-szóra úgy adják elő, csak egy során sem változtattak. Ahogy fölépítettem jelenetről jelenetre, úgy maradt az egész színmű. És ráraktak minden pompát. Rendezők és művészek megható szeretettel foglalkoztak az én *Többsincs királyfimmal*.

A première közeledtével mindenféle újabb meg újabb aggodalmak lepnek meg. A színmű nagy részét versben írtam, holott diákkorom óta nem írtam verset. Vajjon nem olvassák-e rám: «varga, ne tovább a kaptafánál»? Aztán megpróbáltam olyasvalamit csinálni az én *Többsincs királyfim*-ből, hogy a szülő, ki kénytelen a gyereket elkísérni a színházba, ne csak a gyermeke örömén örüljön, hanem ő maga is némi élvezetet találjon a színműben. A Vig-színháznál azt hiszik, hogy ezt a közéletet eltaláltam. Hogy az osztriga után talán egy kissé fellendülnek a lelkek . . .

Szerkesztő ur! Ha nem így lesz — kérem, dobja ki a levelet az újságból.

A bemutató

Ki ne ismerné Elek bácsi meséit? Azokat a szép, gyönyörű meséket, melyek tele vannak üde, zamatos magyar, székely levegővel. Olyanok ezek a mesék, mint valami tündér-álmom, mely rabjává ejt s a mindennapi élet száz meg száz gondját, bánatát édes örömmé változtatja. Ezeknek a gyönyörű meséknek legnagyobb előnye az, hogy nemcsak a gyermekek lelkesednek értük, de a nagyok, a felnőttek is gyönyörűséget találnak bennük. Hogyne! Hiszen, ha el-olvaszuk őket — szinte visszaképzeldük magunkat a rózsás gyermekkorba, mikor esupa öröm az élet, mikor még nem áll előttünk a való élet a maga nyers meztelességében. És most, mikor Elek bácsi ezeket a szép meséket egy szép bokrétába kötötte s az ő kedvelt alakjait megszólaltatta a színpadon, ki ne üdvözölné őket szeretett ismerősök gyanánt. — Meg vagyok győződve, hogy a „Többsincs királyfi“, bár e zsánerben az első darab, mégis sokáig magához fogja bilincselni a gyermekeket, akiknek számára tulajdonképpen íródott.

Megjelent tehát az első tündér-mese a színpadon. És még hozzá magyar köntösben, ami annyit tesz, hogy az e fajta, a külföldről beözönlő hasonló daraboknak nálunk mihamarább mostoha lesz a sorsuk, mert, ha a megkezdett munka nem csal, rövid idő alatt követni fogja ezt a darabot egy másik és csakhamar azt tapasztalhatjuk, hogy valamilyen az elbeszélés-, novella- vagy a drámaírás terén is meggyökereszik a hazai gyermekirodalom. És így van az helyesen. A kozmopolitizálás csak

ártalmára van a hazai irodalom fejlődésének, mert idegenszerűségével egyenesen megmételjezi.

Ami a „Többsincs-királyfi“-ban leginkább dicsérendő, az a tősgyökeres magyar nyelvezet, melynek gyönyörű csengése sok minden mást elfelejtet. Mert hiába! Mint színpadi munka sok lényeges kifogás alá esik; a darab folyamán rájövünk a szerkezet hibáira; a felépítés, expozíció nincs eléggé kiélesítve s kivált az első felvonás, mely rendkívül hosszú, nem kelti a nézőben azt az érzést, mely az e fajta gyermekmesék láttára elfogja. Látunk sok mindenfélét, ősz királyt, királyfit, Habakukot, a székely-parasztot a feleségével, a nyelves Rákival; kijut a virágzengésből, szikrákat szóró ostorokból — de ezek csak médiumok, amelyekkel alig tesznek kísérletet. Több látványosságot, nagyobb teret az éneknek, egy-egy balett, tánc is beillett volna ebbe a Meseországba, mert így nem eléggé színes, a gyermek szemének sok tarka-barkaság kell, még a cselekvény rovására is. Az élc is rendkívül meg van szorítva. Több humor — bár a Ráki és férje duzzadnak a nemzeti őshumortól — könnyen belehelyezkedhetett volna a darab keretébe.

Mind e hiányok mellett is Benedek Elek egy nagyon érdekes művet alkotott. S ha tekintetbe vesszük azt a rövid időt, mely alatt kénytelen volt darabját megírni, hogy még idejében elkészüljön vele — csak csodálnunk kell azt a hatalmas alkotó erőt, azt a nemes ambíciót, mely az író munkájában, feladatában vezette. Az, ami gyermekeket felvidítja, ami lebilincseli, ami kedélyükre kellemesen hat — mindez feltalálható a „Többsincs-királyfi“-ban: szebb ajándékot még nem kaphattak karácsonyra a gyermekek. Szebb az magánál a karácsonyfánál, mert míg ennek csillogó gyertyái, arany csillagai alatt a gyerek csak elgondolja a mesét, addig Benedek a színpadon, mint valót eléje is varázsolja.

A színház a darabot rendkívül szépen állította ki. Bizonyosan tudatában volt a gyanítható sikernek. Meg is látszik a darabon. Ennyi fényűzés, ennyi pazarlása a kiállításnak igazán csodálatra kész. A modern színpadi bravurtechnikának legszebb, legbecesebb vívmányai egy-egy igaz gyönyörűsége a darabnak. A virágzengő fa, a királyi palota, a fantasztikus pokol, mint rendkívül érdekes látivaló is megérdemli a felemlítést.

A szereplők nagy szeretettel, igazi költői ügyhöz méltó törekvéssel játszottak. Legnagyobb dicséretük az, hogy bele tudták magukat élni a mese-világ hangulatába. Haraszty „Ráki“ szerepében megmutatta, hogy a jellemfestés legapróbb részleteinek is birtokában van. Nagyon szépen, teljes odaadással, rendkívül sok szeretetreméltósággal játszotta a szerepét. A tapsok nem is maradtak el. Nótái után pedig valóságos tapsözön követelte az újrázást. Szerémy Zoltán, mint mindig, derekasan állta meg helyét. Bosnyákné nagyon kedves és fölöttébb csinos volt, s nem csodálkozunk, ha Fenyvessy *Juhászlegény* rajta felejtette a szemét. „Többsincs“ személyesítője, Tapolcai buzgóan szavalta a rimes jambusokat s csak néha-néha zökkent ki a mesehangulatból s olyankor színtelenné vált előadása.

Balassa, Kazalicky, Nógrádi Jolán hasonló igyekezettel viselték szívükön a darab sorsát. Varsányi nem is annyira „ördög“, mint inkább „ördögi“ volt. Szépen, kedvesen játszott. Meglátszott az összes közreműködőkön, hogy nagy dolgot akarnak a közönségnek feltálatni. És most már bátran mondhatjuk, hogy egy-két szerkezeti hibát leszámítva — a darab fényesen beütött.

Benedek ez első debütjével egészen meg lehet elégedve. Az a két koszoru pedig, amit az első felvonás végeztével neki felnyújtottak — bátorítsa őt arra, hogy a mit most igazán sikeresen kezdett, folytassa minél hamarabb teljes dicsőséggel.

Hogy a referáda igazán teljes egészet képezzen — legyen feljegyezve, hogy a Kun által szerzett dalok se tévesztették el hatásukat. Sőt a kissé reminiscenciaszerű, introdukciótapsokra is ragadta a közönséget. Summa summarum: a darab sokáig fog műsoron maradni. S lehet, hogy elmúlik a tél, a hó s Többsincs még mindig „Világ-Szép Gyönyikeért“ fog megvívni a hétfejű sárkánnyal. Vede-remo!

Klakör

Irodalom

Témák. Ime, néhány papirszelet, melyekre különböző szabad percekben, különböző őszinteségeket irtam. Szabad percek: *ünnepek* a hétköznapban; őszinteségek: *ajándékok*, melyekkel a lélek meglepí önmagát. Tehát karácsonyi motívumok a toll hegyén. A meglepetés kissé groteszk kifejezést ad minden arcnak, s mappámnak ez alvó remetéit bizonyára nagyon meglepí majd az a caprice, hogy együttesen kell körmenetet tartaniok. Mi közük egymáshoz? Micsoda körmenet? Talán az író hiúsága, a tavalyi hó, vagy... amaz üres koporsó körül, melyben testellenül nyugszik a „magyar kritika“ fantazija? Nem, a boszorkányokkal, melyek nincsenek, nem járunk táncot. De járjanak körmenetet ama hit körül, melyről mindannyian elmélkedünk, a vízióknak ama temploma körül, amelynek körvonalait a két nagy munkás, a Következtetés és a Képzlet oly kitartással és szenvedélylyel rajzolják a horizonra: *a modern magyar irodalom* körül. A világ a nehézkedés törvényével röpül a saját jövője felé. A nehézkedés törvényével — és a bizalom szárnyain.

*
Csak lassan, lassan... Bizni, ez szabad, kell is talán; lehetőségeket színezni oly szép dolog! De várni a csodát, — ez majdnem annyi, mint elmulasztani a csodát. Fájdalom, a sült galamb románc nem boldogít. „Aludni, talán álmodni is...“ töpreng Hamlet. Felébredni, talán dolgozni is — ez a te bökkenőd, ugy-e jó magyarom. A carrarai fehér tömbök álmodhatnak a gyönyörű magyar királynéről, akinek Erzsébet volt a neve s akinek szobra közöttük szunnyad. És várják a művészt: büszkén és alázatosan. És Magyarország egy ilyen márványvilág. Egymás mellett alusznak benne a szobrok és a szobrászok is. Büszkén, közönyösen, lustán. Seh-

több tehetség el nem pusztul, mint Magyarországon. És elpusztulnak, nem munkaközben, nem lázban, nem az energiájuk halálos tusájában, — elpusztulnak pihenő férfikarral, mielőtt a fejlődés homály-utját elhagynák, nyomtalanul és csak kevesektől észrevéve, mintha csak vázlatoknak születtek volna. Magyarország a Teremtésnek egy ilyen vázlatkönyve; egy gyönyörű, nagy márványhegység, tele reliefekkel, kiugró fejekkel, karokkal, emberrészletekkel à la Rodin, melyek nem bírják kiszabadítani törzseiket; a körülmények nyomása és valami zsidbaszító varázslat megkötik őket. És jön az idő és lépései alatt elkopnak a gyönyörű emberarcok... Az irodalomtörténet az ő csoport-émléküket választhatná a maga hátteréül. Mert a mi irodalmunkban oly sokan vannak, akik csak voltak. Száz kezdetet látunk és száz közül egy egész pályát. Aki nekem nem hiszi, lapozzon a Szinnyi nagy irodalmi hullajegyzékében. Ebben a statisztikában épen elég témát talál majd — egy elegendőre. És milyen tehetségesek a mi kezdőink! Milyen középszerűek — általában — a mi íróink! Milyen kevésbé érvényesülnek épen a legtehetségesebbek! A közöny a nagy vétkes ebben — mondják. Igen, de talán nemcsak a környezet közönye, hanem az a másik, az az öngyilkos közöny mely a temetőknél egy egész, passzív arisztokraciát adott minálunk, Magyarországon...

*
Hagyjuk egyszer a sérelmi politikát, a detail-kicsinyességet, a meredek viszonyok fellengző kritikáját. Beszéljünk egyszer a naivságnak és az önmegismerésnek azokról a magyar tragédiáiról, melyeknek hőseit a magyar irodalom veszíti el. Vannak erős íróink, kiknek köteteiben egy lépés haladást nem lehet kimutatni; tíz évi munkájukban a fejlődésnek egy perce sem telt el; legkülönbözőbb tollvonásaik dátumait fel lehetne cserélni; érezzük, hogy az írók sohasem tudnak hozzáfejlődni a saját talentumukhoz; nem felejtenek és nem tanulnak; de mi megszokjuk őket és elszokunk tőlük. Ezek a saját kezdeteik kódében elakadt talentumok. Önmaguk töredékei. És vannak mások, épen ez ellentéteik, akiket idő előtt előregítenek a századok, melyeknek kábitó kulturvilágán szellemük keresztül fut, élvezve és szenvedve, önbizalmukat aggályokra és kételyekre váltva, impresszióik gazdagságában elmerülő teremtő erővel. Ezek a saját talentumaik fölé fejlődő egyéniségek, akik elmélyednek és belesüllyednek a saját mélységeikbe. Neveket könnyű volna említeni; tulságosan könnyű nekem. A két csoport jó regénytémája lehet egymásnak.

*
Az örökkévaló dolgokon kívül csak muló dolgok érnek valamit. S az ambíció, ez a kapkodás az örökkévalóság után szintén muló dolog. Különösen a mi irodalmunkban. Az ideálok a halottaknál is gyorsabban lovagolnak. A komolyság az ifjúkori mesék közé kerül. A tollakat nagyon is hamar fogja el a „minden mindegy“ blazirtsága. A kivételeket én tiszteltem a legjobban. És ezek a meghatóan büszke tollak lesznek a vezetői irodalmi ifju-

ságunknak. Már ma lehetne példákat felhozni. Az individualizmusnak — mely különben megmarad a jövő mottójának — kétségtelen túlzásai közé tartozik az is, hogy magánügygyé tette az irodalmat. Az egyéniségek egymás ellenségeivé fejlődtek és meghamisították a saját esztetikájukat. Ebben az ellenségeskedésben — mely inkább érdekek, mint eszmék harca volt — veszett el az irodalom belső komolysága. Törekvések, melyek megbecsülik egymást, egyéniségek, kik békében élnek és nem kívánják, hogy mindenki más az ő módjukon legyen boldog, vagy inkább boldogtalan: ezek a jövő emberei és törekvései. És abban a fiatal gárdában, melyet előttünk verbuvál magának irodalmunk: ez a belátás és ez az akarat még nem érett meg.

*

Hogy mi teszi az embert boldogtalaná? Az, hogy ebbe a rossz világba egy más, szebb világ meteorai hullottak. A szép, melybe szerelmesek vagyunk, s amely mégsem lehet a mienk. A mi irodalmunknak vannak ilyen meteorai, de a szellemi világban ők a biztatás, a vigasztalás, a buzdítás és az inspiráció forrásai. Ők minden lélek témái.

Osvát Ernő

Gyermekirodalom

Amilyen rajongója vagyok a szabad szónak és a szabad betűnek, — egyetlen egy cenzurát ismerek, amelylyel megtudnék barátkozni. Azzal, amely a gyermekeknek való olvasmányokat rostálná. Nincs gyilkosabb méreg, mint a fogékony gyermeklélekbe ojtott szellemi maszlag. És még az sem elég, ha nem árt. Haszontalan, maradandó nyom nélkül siklik le a gyermek lelkéről. A felnőtt ember nem hajlandó több jóra, mint a mennyinek a csiráját gyermekkorában a lelkébe juttattuk. Mint a hogy a fehér haju aggastyán is azzal a naiv, egyszerű imával hunyja álomra a szemeit, melyet először még a bölcsőjében gagyogott el, azonképen megőrzi magában azokat a benyomásokat, melyek szívébe, agyába akkor vésődtek. Ezekből nyeri jelleme a maga alapvonásait és élete jelentős fordulatainál ezek szabják meg az irányt, amelyben haladnia kell. Azokért az emberi és hazafiui erényekért, melyek minden időben még ellenségeinket is bámulatra és elismerésre készítették, a dicsőség oroszlánrésze a magyar anyákat illeti meg. Ők nemesítették meg alapjában durvább hajlamu fajunkat, hitet, reményt, kitartást, lelkesülést az ő gyengéd szeretetük és erős, hősi lelkük öntött a férfiak sokszor elcsüggedt lelkébe és ők plántálták tovább az ideál-kulturát gyermekeikben.

Az új kor, a maga komplikált hangulataival olyan nehéz feladatokat szabott a gyermeknevelés elé, hogy az anyai szeretet, magára hagyatván, alig bírt volna megfelelni magasztos hivatásának. Segítségére sietett hát az irodalom, ez a mindeneket átjáró fluidum, mely ellenállhatatlanul hatol be az emberiség testének legelrejtettebb pórusaiba is. Így keletkezett a gyermekirodalom. Ennek kettős a feladata.

Az egyik az általános emberi, a másik a hazafias, a nemzeti, mert fél munkát végzett a gyermekirodalom, ha erősségét, alaptámaszát nem a nemzeti lélekből merítette.

Nálunk az volt a baj, hogy a gyermek-irodalom sokáig majdnem kizárólag az idegen termékek átültetéséből állott. És még hagyján, ha annak mindig csak a javát vette volna át; hanem ugyyszólván válogatás nélkül, találmokra dolgozott, inkább az üzleti hasznot, mint a nevelés érdekeit tartva szem előtt.

Néhány év óta a hazai irodalom végre megismerte, milyen óriási mulasztások terhelik ezen a téren. Egyszerre nagy érdeklődéssel fordult a gyermekirodalom felé és ma már ott tartunk, hogy írónk java a legnagyobb ambícióval ir a világ leghálásabb olvasó-közönségének: a gyermekeknek.

Ilyenkor, karácsony táján garmadával teremnek a gyermek-olvasmányok és úgy külalakjuk, mint belső tartalmuk olyan szép, hogy ugyancsak megnehezülnek Jézuskának a választást.

Ezuttal két kiválóan becses gyermek-könyvről kívánok említést tenni. Mind a kettő *Wodianer* és *fiái* cég kiadása.

Az egyiknek a címe: *Erdély nagygasszonya* Irta *Tóth Sándor*, aki már sok kedves olvasmánygyal ajándékozta meg a gyermekvilágot. Ezuttal krónikás történeteket ad Erdély régibb korából és ezeket olyan élvezetesen mondja el, hogy bizony a felnőtt ember sem tudja letenni, míg végig nem olvasta. Nagy érdeme az az erős nemzeti érzés, mely végig vonul rajta. Magyar gyermekeknek ír, magyarosan. A kötetet *Pataky László* gyönyörű képei díszítik, amelyek — kifogástalanul reprodukálva — magukban is becsesek. A könyv ára 2 frt 40 kr.

A másik könyvvel *Radó Antal* kedveskedik, lefordítván az olaszok híres írójának, *Edmondo de Amicis*-nak „Szív” című könyvét. Az iskolás fiuk lelki világát tárja fel, igazán mesteri módon lopva be a gyermek szívébe az összes nemes indulatokat, egyuttal utálatot gerjesztve az emberi szív fonák, romlott szénvedélyei iránt. Ez a könyv tele van szórva szebbnél-szebb illusztrációval. Az ára 2 frt 80 kr. Mind a két könyvet melegen ajánljuk a szülők figyelmébe.

—mp—

A *Szt-István-társulat ifjusági kiadványai* tartalom és külső csin dolgában is nagyon sikerültek. Dr. *Karácson Imre Szent-Imre herceg* élet- és jellemrajzát írta meg történeti emlékek és legendák alapján. A szerző történelmi szempontból is becses művében a magyar ifjuságnak szívébe vési a korán elhunyt szentéletű herceg glóriás alakját. — *Prónai Antal Kis barátomnak* című díszes kötetében kedves költeményeket, vallásos és hazafias elbeszéléseket s meséket mond el, szórakoztató, oktató és nemesítő modorban. — *B. Büttner Lina Juliánka* című elbeszélését, serdülő leánykák számára írta. Érdekes egymásba fűződő, kis történetekben domborította ki az ismert ügyes ifjusági író, egy nemes gyermekleány jellemét, a mely vallásosságra, szeretetre, jóságra oktathatja a hajlékony gyermekszívet.

Cyrano de Bergerac. Rostand költői becsü verses drámája *Ábrányi Emil* fordításában nemesak, hogy vesztett volna eredeti zamatjából, de egyenesen szebbé, a versek szinte poetikusabbakká váltak. Milyen nehéz és fárasztó munkát végzett ezzel Ábrányi, kiviláglik abból, hogy még a szöveg közé beékelte versecskékre is a legnagyobb gondot fordította. Ami az eredetiben francia-iz, az a fordításban is megtartotta eredeti zamatját. — S ha a Nemzeti-színház — bizonyosan a nagy költségvetés miatt — nem adta elő ezt a remekművet — így olvasva is rendkívüli hatást tesz. — A kötetet a Wodianer-cég állította ki izlésesen, tetszetős formában. A kötet ára 1 frt 50 kr.

A Franklin-társulat kiadásában megjelent **Jókai Mór** *Csalaképek* című, gyönyörűen illusztrált kötete. Ára 9 frt. A kötetre legközelebb visszatérünk.

Krudy Gyula: *A vig ember bus meséi.* Légrády testvérek kiadása. Ára 2 frt.

Utazás Párisba

Alább két utirányt mutatunk be olvasóinknak. Az egyik a Rivierára vezető legolesőbb és legkényelmesebb menetrendet mutatja meg. A másik pedig Párisba vezet Olaszországon át. Ezen utvonalon általánosan ajánlható nemesak azért, mert alkalmuk nyílik egyuttal felső Olaszország legszebb városait meglátogatni, de kiválóan előnyössé válik azáltal, hogy a P. L. M. francia legelső vasúttársaság vonalait használhatják, a melyek közvetlen kocsik, a berendezés kényelme, a menet gyorsasága s a tarifák olcsósága folytán általánosan közkedveltségnek örvendenek. Reméljük azért, hogy olvasóközönségünknek szolgálatot teszünk, ha a küszöbön álló párisi kiállítás alkalmából a legalkalmasabb utirányokra figyelmét felhívjuk.

A **Wodianer-cégtől** egyébiránt még a következő könyveket kaptuk:

Fekete Kató, Irta *Hentaller Mária.* Ára 8 frt.

Legszebb magyar mesék. Irta *Móka bácsi* (Halász Ignác).

A **Budapesti Hírlap** kiadásában megjelent:

Moly Tamás: *Susanne.* Ára 1 frt 50 kr.

Tied a hatalom. Ára 80 kr.

Eveline. Ára 1 frt.

Chemin de fer de Paris a Lyon et a la Méditerranée Budapestről—Párisba.

I. Velence—Turin—Lyon-on át:

Budapest déli vaspálya	indul	8 ⁰⁰	este
Triest	érk.	8 ²⁵	reg.
Cormons (olasz határ)		10 ²⁵	
Velence		2 ¹⁵	
Milano		7 ³⁵	
Turin		11 ⁰⁰	este

— Menettartam Budapest—Turin 27 óra. —
Közvetlen kocsik a D. V. budai pályaudvaráról Velenczébe.

Turin	indul	2 ¹⁰	d. u.
Modane (francia határ)	érk.	5 ⁴⁰	
Lyon		11 ⁵⁰	
Paris, lyoni pályaudvar		6 ⁵⁷	reggel

— Menettartam Turin—Paris 17 óra. —
Közvetlen kocsik, étkező- és háló-kocsik a P. L. M. vonalán Turintól Párisig.

II. Velence—Genua—Marseille—Lyon-on át:

Budapest keleti pályaudvar	indul	7 ⁴⁵	reggel
Fiume	érk.	7 ²⁵	este
Fiume, hajóval	indul	8 ⁰⁰	
Velence	érk.	7 ⁰⁰	reggel

— Menettartam Budapest—Velence 24 óra. —

Velence	indul	8 ⁴⁵	reggel
Verona	érk.	11 ⁰²	
Milano		2 ²⁵	
Genua		6 ⁴⁵	
San Remo		11 ²⁵	
Ventimiglia (francia határ)		12 ⁰⁰	éjjel

— Menettartam Velence—Ventimiglia 17¹/₄ óra. —

Csatlakozó vonatok a francia Rivierán*)

	Express 54.	Rapid 1.	Express 8.	Express 50.	Express 42.	Rapid 2.
	1. 2. 3.	1. 2.	1. 2.	1. 2. 3.	1. 2. 3.	1.
Vintimille ind.	630	213	905	603	1145	—
Menton	652	239	927	626	1208	—
Monte-Carlo	705	252	940	644	1221	—
Nice	755	338	1030	735	1259	—
Cannes	847	421	1118	821	146	—
Toulon	1132	708	152	1118	431	—
Marseille	127	831	323	112	612	—
Avignon	—	1021	534	375	846	—
Lyon	—	146	932	955	153	226
Dijon	—	438	125	253	—	516
Laroche	—	647	350	615	—	725
Paris ér.	—	915	614	920	—	1000

*) Lásd II. táblázatot. — Háló- és étkező-kocsik a P. L. M. vonalán Ventimiglia, Marseille és Páris között.

A MŰÉSZVILÁG KARÁCSONYI ALBUMÁT **RUDNAI GYŐZŐ**
SZERKESZTETTE

AZ ALBUM DISZITÓ RAJZAI TULNYOMÓLAG EREDETIEK ÉS
A RAJTUK MEGNEVEZETT MŰVÉSZEKTŐL VALÓK, A TÖB-
BIEK A **PAN** (95—96) REPRODUKCIÓI

A MŰMELLÉKLETEK **VÁGÓ PÁL**: «HUSZÁRVÁZLATA»;
UBELLOHDE: «ALKONYA» ÉS A «JUDIT» (UTÓBBIAK **PAN**
95—96) SZINES KARTONPAPIRRA VANNAK NYOMVA, A MIN-
TÁZOTT FŐDŐLAPOK JAPÁNI SELYEMPAPIROSBÓL VALÓK

AZ ALBUM ÖTEZER PÉLDÁNYBAN FINOM FAMENTES
PAPIRON ÉS ÖTSZÁZ PÉLDÁNYBAN KÜLÖN MŰNYOMÓ-
PAPIRON NYOMATOTT

AZ ALBUM **MÁRKUS SAMU KÖNYVNYOMDÁJÁBAN**
KÉSZÜLT, AZ IRIS-NYOMÁSOK, VALAMINT A MŰMELLÉK-
LETEK A **HORNÝÁNSZKY VIKTOR-FÉLE** MŰINTÉZET-
BEN, A KOTTA-MELLÉKLET A **PESTI KÖNYVNYOMDA**
R.-T. METSZÉSE

A TEKNIKAI MUNKÁKAT **POLLÁK ADOLF** ÜZLETVEZETŐ
FELÜGYELETE ALATT **MÜLLER IGNÁC** FŐSZEDŐ ÉS
WARTZMANN ARNOLD FŐGÉPMESTER VÉGEZTÉK

A KLISÉKET **WOTTITZ MANFRÉD** FOTOCINKOGRAFUS
SZOLGÁLTATTA
